

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr 37.

Onsdagen den 27 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 20 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fångvården m. m.; och

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till vissa grenar av den slutna sjukvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

från första lagutskottet:

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.; och

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 mars 1889 (nr 2) om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål; samt

från sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet, nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 3.

Herr talmannen gav på begäran ordet till

*Svar å
interpellation.*

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, som yttrade:

Med andra kammarens tillstånd har herr R. Lundqvist till mig framställt vissa frågor beträffande ett i riksdagens skrivelse nr 384 år 1934 berört spörsmål om ändring av gällande äldre bestämmelser rörande tid för pensions utgående efter pensionstagares frånfalle.

På sätt interpellanten framhållit skall enligt det från och med den 1 juli 1935 gällande civila tjänstepensionsreglementet pension efter pensionstagares frånfalle utgå till och med den dag, då en månad förflutit efter frånfallet. Samma regel återfinnes i de från och med den 1 januari 1935 gällande nya pensionsbestämmelserna för arbetarpersonal i statens tjänst.

Enligt ett flertal tidigare utfärdade pensionsförfattningar, bland annat 1907 års lag angående civila tjänst innehavares rätt till pension, vilken alltjämt äger tillämpning å flertalet oreglerade befattningar inom civila stats-

Svar å interpellation. (Forts.)

förvaltningen, utgår däremot pension allenast intill utgången av den månad, under vilken pensionstagaren avlidit.

Under erinran härom anhöll 1934 års riksdag i den skrivelse, nr 384, i vilken riksdagen anmälde sitt beslut om antagande av civila tjänstepensionsreglementet och tjänstepensionsreglementet för arbetare, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående ändrade bestämmelser i fråga om tid för pensions utgående efter pensionstagares frånfalle, såvitt anginge f. d. civila befattningshavare samt arbetare i statens tjänst, som avgått med pension före ikraftträdandet av civila tjänstepensionsreglementet och tjänstepensionsreglementet för arbetare, samt för riksdagen framlägga det förslag, var till utredningen kunde föranleda. På grund av denna riksdagens hemställan har Kungl. Maj:t genom beslut den 21 september 1934 uppdragit åt statskontoret att verkställa utredning i det av riksdagen angivna hänseendet samt inkomma med förslag och approximativa kostnadsberäkningar.

I det utlåtande, som statskontoret den 20 november 1935 avgivit, anför statskontoret beträffande själva sakfrågan, att ämbetsverket icke ville förneka, att vissa billighetsskäl talade för att förmånen av utsträckt tid för pensionsberäkningen bleve gällande även beträffande sådana pensionärer, som åtnjote pension på grundvalen av äldre bestämmelser. Ämbetsverket hade emellertid tidigare vid olika tillfällen ansett sig, med hänsyn till konsekvenserna, böra varna för att låta de nya pensionsreglementenas förmåner bliva tillämpliga jämväl för äldre pensionärer. Statskontoret funne starka betänkligheter av dylik art föreligga även i detta fall.

Statskontoret har emellertid framlagt förslag angående de bestämmelser, som syntes böra meddelas, under förutsättning att ändring i äldre pensionsföreskrifter ansåges böra vidtagas av den innebörd, som i riksdagens skrivelse ifrågasatts. Härvid har statskontoret erinrat om att den av riksdagen begärda utredningen omfattade allenast civila befattningshavare samt arbetare i statens tjänst, som avgått med pension *före* ikraftträdandet av de nya pensionsreglementena. Det syntes emellertid statskontoret att, därest det av riksdagen ifrågasatta förslaget ansåges böra genomföras, motsvarande ändring borde vidtagas även i avseende å pensioner åt befattningshavare, som med tillämpning av 1907 års civila pensionslag eller andra ännu gällande äldre pensioneringsföreskrifter avgått *efter* ikraftträdandet av berörda pensionsreglementen, liksom ock i fråga om pensioner, som genom särskilda beslut av riksdagen beviljats att utgå efter nämnda tidpunkt.

Enligt statskontorets förslag skulle dock den ifrågasatta ändringen icke avse samtliga pensionärer med pension enligt äldre föreskrifter. Förutom militära befattningshavare, vilka statskontoret med hänsyn till riksdagsskrivelsens innehåll helt lämnat åsido, har statskontoret av särskilda skäl undantagit vissa grupper befattningshavare. Detta är bland annat fallet i fråga om de visserligen ganska fåtaliga statliga befattningshavare, vilka åtnjuta pensionsrätt i statens pensionsanstalt. Statskontoret har beträffande dessa befattningshavare ansett medgivande, varom nu är fråga, böra lämnas först i samband med att motsvarande ändring av reglementet för statens pensionsanstalt kan befinnas påkallad jämväl med avseende å anstaltens övriga pensionstagare.

Enligt av statskontoret verkställda approximativa kostnadsberäkningar skulle totalkostnaden för den ifrågasatta utsträckningen av tiden för pensions utgående uppgå till 1,102,800 kronor, avseende 11,687 stycken vid utgången av juni 1935 befintliga pensionärer. Nämnda summa komme givetvis att fördelas på ett flertal år. Statskontoret har ansett sig kunna uppskatta kostnaderna för närmaste 10-årsperiod till ungefär 660,000 kronor (60 % av to-

Svar å interpellation. (Forts.)

talkostnaden) och beräknat utgiften till 75,000 kronor under ett vart av de första åren med tendens till minskning under därpå följande år.

Nu nämnda kostnadsberäkningar äro, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, verkställda från den utgångspunkten, att utsträckningen av tiden för pensions utgående skulle avse allenast redan pensionerade befattningshavare. Skulle, såsom statskontoret vid ett beslut i den av riksdagen ifrågasatta riktningen ansett rimligt, ändringen avse även efter den 30 juni 1935 avgående befattningshavare med rätt till pension enligt äldre pensionsföreskrifter, komme detta givetvis att medföra ökad kostnad.

Såsom statskontoret framhållit tala vissa billighetsskäl för vidtagande av sådan utsträckning av tiden för utgående av äldre pensioner, som avses i interpellationen. Mot en dylik åtgärd kan dock, förutom kostnadsskäl, anföras, att det principiellt sett måste anses i viss mån betänkligt att, såsom det nu ifrågasättes, låta en förmån, förknippad med den nya pensionslagstiftningen, bliva tillämplig även beträffande pensionärer, som åtnjuta pension enligt äldre pensionsföreskrifter. Retroaktivitet på pensionsområdet är alltid ur konsekvenssynpunkt riskabel och har hittills i allmänhet plägat undvikas.

Emellertid synes det icke låta sig göra att intaga slutlig ståndpunkt till den väckta frågan på grundval av den hittills förebrogta utredningen, vilken i åtskilliga hänseenden tarvar komplettering. Jag vill härvid bland annat erinra, att det även beträffande försvarsväsendets personal föreligger skiljaktighet i fråga om tiden för pensions utgående emellan å ena sidan befattningshavare, å vilka det år 1935 utfärdade militära tjänstepensionsreglementet äger tillämpning, och å andra sidan äldre pensionärer. Om sådant medgivande, som interpellanten avser, meddelas beträffande civila befattningshavare, kan motsvarande förmån icke rimligen förvägras militära anställningshavare. Någon utredning om det antal militära befattningshavare, som detta medgivande skulle komma att omfatta, och om kostnaden härför föreligger emellertid icke. Det å statskontoret givna utredningsuppdraget har nämligen i enlighet med innehållet i den riksdagsskrivelse, som föranlett utredningen, avsett allenast civila befattningshavare.

Vidare vill jag erinra om att den av statskontoret verkställda utredningen, likaledes på grund av innehållet i riksdagsskrivelsen, utgår ifrån att utsträckningen av tiden för pensions utgående skulle avse endast civila pensionärer, som tillträtt pension *före* ikraftträdandet av de nya pensionsbestämmelserna. Emellertid måste det, såsom statskontoret också framhållit, anses minst lika påkallat, att motsvarande förmån får gälla även i fråga om pensioner, som *efter* de nya pensionsbestämmelsernas ikraftträdande tillträtts eller komma att tillträdas av befattningshavare, beträffande vilka äldre föreskrifter alltjämt äga giltighet. Inom de civila förvaltningsområdena finnas alltjämt stora befattningshavargrupper med oreglerad lön, för vilka följaktligen ännu gälla äldre pensionsbestämmelser. Icke heller angående kostnaden för en härav föranledd utvidgning av det ifrågasatta medgivandet föreligger någon utredning.

Slutligen torde statskontorets förslag beträffande frågan, vilka personal-kategorier som böra omfattas av det tänkta medgivandet, delvis tarva närmare övervägande. Exempelvis synes kunna ifrågasättas, huruvida tillräckliga skäl föreligga för att från medgivandet undantaga i statens pensionsanstalt delaktiga statliga befattningshavare och om icke i stället ett eventuellt medgivande bör utsträckas att omfatta samtliga delägare i pensionsanstalten eller åtminstone de delägare — t. ex. kommunalt anställda lärare — vilkas pension staten väsentligen bekostar.

Av vad jag nu anfört torde framgå, att den i interpellationen berörda frå-

Svar å interpellation. (Forts.)

gan — vilken för övrigt i betraktande av eljest föreliggande skiljaktigheter i förmånerna för äldre och nyare pensionärer knappast kan sägas vara av särskilt framträdande reell betydelse — icke kan vinna slutlig lösning, i varje fall icke i positiv riktning, utan verkställande av ganska vidlyftig kompletterande utredning. Frågan om en dylik utredning har inom finansdepartementet tills vidare fått vila med hänsyn till det omfattande utrednings- och lagstiftningsarbete, som på det statliga pensionsväsendets område under de senaste åren pågått och alltjämt pågår beträffande vissa reformfrågor av mera allmän innebörd. Sedan detta arbete blivit slutfört och med stöd av härefter vunnit överblick över pensionsförhållandena synes det emellertid böra övervägas, huruvida det är möjligt och kan anses lämpligt att företaga jämkning i ett eller annat avseende av pensionsförmånerna för f. d. anställningshavare med pension enligt äldre pensionsföreskrifter. I samband härmed torde även det i interpellationen avsedda detaljfrågorna böra tagas under ytterligare omprövning.

Som sammanfattning av mitt svar får jag anföra, att jag för min del ännu icke anser mig kunna taga bestämd ståndpunkt i sak i den av interpellanten berörda frågan samt att något förslag i ämnet icke kan förväntas till årets riksdag.

Härpå anförde

Herr Lundqvist: Jag ber att få framföra min uppriktiga tacksamhet till herr statsrådet icke blott för vänligheten att besvara min interpellation utan även för att det gjorts på det fylliga sätt, som här har skett. Beträffande innehållet i interpellationssvaret kan jag också uttala ett tack och min glädje över att detta förslag från riksdagens sida åtminstone ännu icke har blivit avlivat utan att frågan alltjämt hålles levande. Så länge det finns liv, finns det ju hopp, heter ett gammalt ordspråk. Eljest måste jag naturligtvis beklaga, att icke herr statsrådet ännu har kunnat intaga en något mera positiv ståndpunkt i frågan. Med hänsyn till de många gamla trotjänare i statens tjänst, som det här gäller, måste jag uttala ett beklagande av att det verkligen skall behöva dra ut så långt på tiden, som uppenbarligen här är fallet, när det gäller en ändring av den art, som det här är fråga om. Jag måste ju säga, att det förefaller mig anmärkningsvärt, att statskontoret för den mycket begränsade utredning, som det i nu förevarande avseende varit fråga om, har ansett sig behöva en tid av ett och ett kvarts år praktiskt taget.

Nu talade herr statsrådet om att frågan kompliceras därav, att om man överhuvud taget vill genomföra en ändring sådan som riksdagen har ifrågasatt, kan det med fog göras gällande, att man måste genomföra motsvarande ändring även på andra områden. Jag förstår väl denna synpunkt från herr statsrådets sida, och jag delar för övrigt personligen helt och fullt den uppfattning, som herr statsrådet här givit uttryck åt. Att jag i den motion, som jag väckte år 1934, begränsade mig på det sätt, som skedde, var uteslutande beroende därpå, att motionen väcktes i anslutning till den proposition, som då avgavs om nytt civilt tjänstepensionsreglemente. Jag måste därför i motionen hålla mig till samma avsnitt av förvaltningen, som avsågs med detta nya tjänstepensionsreglemente, och av samma anledning måste sedan också riksdagen i sin skrivelse begränsa sig på samma sätt.

Med god vilja synes det mig emellertid, som om det återstående utredningsarbetet borde kunna verkställas utan alltför lång tidsutdräkt, och jag tillåter mig verkligen vädja till herr statsrådet personligen att göra vad som överhuvud taget är möjligt för att denna behjärtansvärda detaljändring icke skall

Svar å interpellation. (Forts.)

alldeles drunkna bort i något större utredningsarbete. Jag kan icke se, att det sakligt sett skall behöva vara nödvändigt att sammanföra denna ändring med de utredningar i övrigt, som herr statsrådet här talade om. Jag måste tillägga, att det för många av de pensionärer, som det här gäller, skulle innebära en stor besvikelse, i fall icke en ändring skulle inom någorlunda hygglig tid kunna påräknas. Jag vill erinra om att det här ju uteslutande gäller äldre för detta befattningshavare, som alltså ha avgått före det nya reglementets ikraftträdande, och att, om överhuvud taget en ändring skall göras och få någon som helst betydelse för denna kategori, denna ändring naturligtvis måste göras snart. Eljest kommer ju en sådan ändring för sent, eftersom flertalet av dessa gamla då äro borta, och då kan det ju vara onödigt att ändra på bestämmelsen.

Jag förstår emellertid, att så sent som herr statsrådet fick in yttrandet från statskontoret i höstas, har det mött mycket stora svårigheter att till denna riksdag utforma de bestämmelser, som skulle erfordras för att nå ett positivt resultat. Jag förstår som sagt detta mycket väl, men jag ber därför att ännu en gång få vädja till herr statsrådet att så mycket som möjligt påskynda ärendets återstående behandling, så att förslag i denna fråga ändå må kunna framläggas vid nästa års riksdag. Det skulle i alla fall bli tre år, som riksdagen på detta sätt får vänta på svar från herr statsrådets sida. Jag tycker för min del, att den tiden borde räcka till, när det rör sig om en fråga sådan som denna.

Vad till slut rör de merkostnader, som skulle uppstå, i fall man nu ville genomföra denna ändring, kan jag för min del icke se, även om jag mycket noggrant tagit del av statskontorets siffror, att de årliga kostnaderna på något sätt skulle kunna komma att bli av sådan storleksordning, att de i och för sig skulle behöva lägga något avgörande hinder i vägen för en reform, sådan som jag tillåtit mig föreslå och som jag måste betrakta såsom synnerligen behjärtansvärd.

Jag vill sluta med att å alla dessa gamla pensionärers vägnar ännu en gång uttala en vädjan till herr statsrådet och en förhoppning om att denna fråga måtte bedrivas med all möjlig skyndsamhet, så att vi i varje fall vid nästa års riksdag måtte få se förslag på riksdagens bord i frågan.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 124—127 och bevillningsutskottets betänkande nr 39.

§ 5.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförordningen ävensom i ämnet väckta motioner.

*Ang. allmän-
na hand-
lingars
offentlighet.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 140, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt vid propositionen fogat förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförordningen.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 371 i första kammaren av herr *O. Fredrik Ström m. fl.* och nr 719 i andra kammaren av

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)
 herr *Ossbahr m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen antingen ville vidtaga i motionerna närmare angivna ändringar i propositionens förslag eller, därest detta icke nu låte sig göra, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte till kommande riksdag framlägga förslag av dylikt innehåll.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga i punkten intagna förslag till

1) ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförordningen; och

2) ändrad lydelse av § 4 tryckfrihetsförordningen; samt

B) att de i ämnet väckta motionerna måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Sandegård*; samt

av herrar *Reuterskiöld*, *Stendahl*, *Bergman*, *Rydberg*, *Pehrsson* i Göteborg, *Persson* i Trången och *Olsson* i Mora, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyat övervägande av frågan och framläggande för riksdagen i ett sammanhang av förslag till såväl nödiga grundlagsändringar som till särskild ur grundlagen utbruten lag rörande vissa allmänna handlingar.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Schlyter**: Det förslag, som nu föreligger till kammarens prövning, är resultatet av utredningar, som riksdagen begärt. Redan år 1921 anhöll sålunda riksdagen om en revision av de i tryckfrihetsförordningen upptagna undantagen från huvudregeln, att allmänna handlingar skola vara offentliga. Och år 1925 begärde riksdagen bland annat förslag till sådana ändringar i tryckfrihetsförordningen, varigenom, med erforderliga undantag, kommunala handlingars offentlighet bleve tydligt lagfäst. Utredningarna i ämnet ha varit omfattande och grundliga. Ett första sakkunnigbetänkande av år 1927 har senare gjorts till föremål för överarbetning av en kommitté, som förra året framlade ett reviderat förslag. Över detta förslag ha yttranden inhämtats från ett utomordentligt stort antal myndigheter, kommuner och korporationer. Det har därvid tillstyrkts icke blott av snart sagt alla statliga myndigheter utan även av flertalet bland de många hörda kommunerna och av de kommunala förbunden. Särskilt vill jag emellertid framhålla, att pressorganisationerna, som här kunna sägas i speciell grad representera allmänheten, och som framför andra äro att anse som offentlighetsprincipens och tryckfrihetens väktare, givit förslaget sin fulla anslutning. Det är detta förslag, överarbetat i detaljerna särskilt med hänsyn till vad i yttrandena framkommit, som i propositionen förelagts riksdagen.

De jämkningar i propositionens förslag till grundlagstext, som konstitutionsutskottet vidtagit, röra förhållandevis så obetydliga frågor, att jag icke vill upptaga kammaren med någon diskussion härom. Det är sålunda min förhoppning, att riksdagen nu skall bifalla utskottets förslag. Av vad jag förut sagt torde framgå, att det icke är för djärvt att påstå, att ärendet erhållit den mest omsorgsfulla utredning. Det är mig därför svårt att se något skäl, varför riksdagen skulle följa de reservanter, som i utskottet yrkat avslag på propositionen. Det enda egentliga motiv, de anföra därför, är, att förslag till

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

sekretesslag icke nu av Kungl. Maj:t förelagts riksdagen till prövning. Jag vill då först framhålla, att reservanterna dock gå med på principen att sekretessreglerna i tryckfrihetsförordningen utbrytas till en särskild lag. Alla tyckas sålunda medgiva, att det icke längre är möjligt att i grundlagen bibehålla de många sekretessbestämmelserna, som med den snabba utvecklingen av samhällslivet måste jämförelsevis ofta ändras och kompletteras. Men vad reservanterna anmärka på är att grundlagstexten skulle så sammanhänga med den särskilda lagen, att den förra icke kunde antagas annat än i samband med den senare. Ja, de påstå, att grundlagstexten sannolikt skulle behöva få annan lydelse i samband med granskningen av förslag till sekretesslag. Ett sådant påstående måste jag bestrida. Utbrytningen till särskild lag är just avsedd att möjliggöra införande av sekretessregler utan grundlagsändring. Det grundlagsbud, som anger de allmänna principerna för sekretessen, enligt vilka den särskilda lagens regler skola utformas, måste därför med nödvändighet givas en ganska vid formulering. Den väsentliga garantien mot en alltför vidsträckt sekretess får ligga däri, att sekretessreglerna skola införas i en och samma av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag, i riksdagen granskad av konstitutionsutskottet. De förutsättningar, som enligt propositionen i grundlagsförslaget angivas för sekretess, äro emellertid så vida, att de måste täcka alla fall, då sekretess, enligt vad nu kan överblickas, skall vara behövlig. Dessa regler återfinnas i tryckfrihetsförordningens 2 § 2 mom. på sidorna 13 och 14 i konstitutionsutskottets betänkande. Visserligen har utskottet, såsom kammaren ser av parallelltexterna, jämförda med varandra, borttagit propositionens reservklausul, att sekretess skall råda, då den betingas »av andra lika viktiga skäl» — det är de kursiverade orden nederst på vänstra spalten å sidan 13 — d. v. s. lika viktiga skäl som de övriga i grundlagstexten angivna förutsättningarna för sekretess utgöra, men även med denna ändring är grundlagens formulering sådan, att den icke torde lägga hinder i vägen för vilken utformning av sekretesslagen som riksdagen kan tänkas önska. Alla de nu i tryckfrihetsförordningen förefintliga undantagen från offentligheten torde i varje fall rymmas inom utskottets grundlagstext. Jag skulle sålunda vilja påstå, att även om något förslag till sekretesslag icke förelåge, riksdagen ändock skulle kunna antaga det nu framlagda grundlagsförslaget som vilande. Emellertid föreligger ett förslag till sekretesslag, vilket som bilaga fogats till propositionen. Jag har visserligen icke velat nu taga slutlig ståndpunkt till dess detaljer, men detta förslag är jämte fullständiga motiv, som finnas som bilaga till propositionen, utarbetat inom justitiedepartementet på grundval av 1935 års betänkande och däröver avgivna yttranden och i samarbete med övriga departement. Detta förslag synes mig vara väl ägnat att upphöjas till lag, med de smärre jämkningar som en fortsatt detaljgranskning kan föranleda. Riksdagen har sålunda med stöd av propositionen kunnat bilda sig en fullkomlig uppfattning om karaktären av denna lag. Reservanterna ha visserligen förklarat sig finna förslaget till sekretesslag »i vissa punkter betänkligt både ur innehållets synpunkt och ur teknisk formuleringssynpunkt». Men de ha icke med ett ord antytt, i vilka punkter detta skulle vara. Skulle emellertid riksdagen nästa år — sedan lagförslaget ännu en gång granskats av den då fungerande justitieministern — finna justeringar i sekretesslagförslaget önskvärda, är ju riksdagen, som jag visat, fullkomligt oförhindrad att vidtaga sådana. Reservanterna ha vidare förklarat, att de icke äro övertygade, »att de mål propositionen avser att tillgodose icke skulle kunna vinnas utan en så omfattande omstöpning av gällande rätt, som förslaget innebär». Men huru detta skall ske, därom säga reservanterna ej ett enda ord. Ty det utkast, som utskottets ordförande särskilt avgivit, hava de övriga reservanterna icke an-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)
slutit sig till. När reservanterna yrka, att man nu skall avslå propositionen i avbidan på ett »modifierat» förslag, så skulle Kungl. Maj:t om detta yrkande bifölles, icke hava den ringaste vägledning för vad detta modifierade förslag skulle gå ut på.

Ett av propositionens huvudändamål är att i enlighet med riksdagens uttryckliga begäran otvetydigt fastslå kommunala handlingars offentlighet i princip. Offentlighetsprincipens utomordentligt goda verkningar på det statliga området har ingen velat förneka, och intet skäl finnes, varför den ej skulle verka lika gott på det kommunala, ej minst såvitt angår den ekonomiska förvaltningen. Därmed förnekar jag ingalunda, att många undantag måste göras, men dessa böra vara klart bestämda och kunna i regel gälla lika för statliga och kommunala handlingar. Den klarhet, som en sådan ordning skulle skapa, skulle ej blott komma offentlighetsintresset på det kommunala området tillgodo utan även giva fasta grunder för sekretessen, där sådan verklig behövs. Ej minst med hänsyn till kommunernas önskemål har departementsförslaget till sekretesslag upptagit stora möjligheter till affärssekretess för både kommunerna och staten. Men detaljerna härom har jag ingen anledning att nu ingå på.

Jag vill dock framhålla, att ett mycket starkt behov av vissa nya sekretessregler finnes, även om man bortser från det kommunala området. Handlingar rörande den ekonomiska försvarsberedskapen kunna icke hemlighållas. Det militära straffregistret är offentligt. Intagningshandlingar och sjukjournaler vid statens sinnessjukhus skola hållas tillgängliga för envar som det begär. Inga polishandlingar få enligt grundlagen hemlighållas. Mål vid domstolarna, som röra omyndighetsförklaring eller utpressning, eller i vilka fråga är om villkorlig straffdom, eller däri något förekommer, som sårar tukt och sedlighet, kunna handläggas inför lyckta dörrar, men protokollen däröver måste utlämnas och kunna tillgodogöras av skandaltidningar. Järnvägarnas befraktningshandlingar äro icke skyddade för trafikanternas konkurrenser. Leveranskontrakt och andra handlingar i statens affärsverksamhet hava påtagligen ett alltför svagt skydd, vilket förorsakar statsverket förluster vid affärsuppgörelser. Uppgifter till taxering, som arbetsgivare avlämna angående utbetalta löner och aktiebolag angående utdelningar, falla icke under det skydd, som givits självdeklarationer. Varje grundlagsskydd saknas också för alla de uppgifter, som numera allt oftare avfordras enskilda angående deras förmögenhets- och affärsförhållanden, då fråga är om statlig utredning eller kontroll, stödverksamhet eller utlåning.

Sekretesskraven hava sålunda hopat sig, dels beroende på statens vidgade verksamhet, dels därpå att sedan riksdagen begärde den nu fullbordade utredningen för 15 år sedan man till det yttersta undvikit att införa nya sekretessregler i avbidan på den förestående allmänna revisionen. Kan man verkligen stå till svars för att under ytterligare 5 år avhända sig möjligheten att införa nya sekretessregler? Ingen torde förneka behovet av sekretesskydd på alla de områden, jag nu nämnt. Följden av en utebliven grundlagsändring nu måste bliva att sekretess tvingar sig fram vid sidan av grundlagen. Integ kan vara farligare för lagens helgd. Känslan av att tryckfrihetsförordningens bestämmelser om allmänna handlingar ostraffat kunna överträdas och måhända måste överträdas för viktiga statsintressens skyddande kan i längden undergräva offentlighetsregeln. De till synes många nya undantagen torde därför i realiteten mera befästa offentlighetsprincipens upprätthållande än inkräkta på densamma. I det allmänna intresse, till medborgarnas tjänst och för att bespara ämbets- och tjänstemännens att sättas i svåra situationer måste lagregler, som verkligen kunna efterlevas, införas både på det statliga och kom-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

munala området. Här är verklig fara i dröjsmål. När jag vädjar till kam-maren att bifalla utskottets hemställan, sker det därför i första rummet av intresse för ett upprätthållande av grundlagens helgd och den av lagen häv-dade offentlighetsprincipen.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Då jag tillhör reservanterna inom utskottet, skall jag be att med några få ord få yttra mig utan att dock ingå på några detaljer i frågan.

Jag medger, att det var bestickande att höra herr statsrådets slutord i det nyss hållna anförandet om att hans intresse i första hand hade varit »att upprätthålla grundlagens helgd», om jag fattade det rätt, men jag har icke kunnat finna mig övertygad av detta yttrande lika litet som av den kungl. propositionen, om att detta verkligen är en bestämd följd av vad som här är ifrågasatt. När vi ha reserverat oss, har det skett just med tanke på att sekretesslagen icke föreligger i samband med denna grundlagsändring. Herr statsrådet har själv sagt, att han ansåg, att dessa båda saker egentligen icke höra så tillsammans, att det ens skulle varit nödigt att framlägga det utkast till sekretesslag, som åtföljde propositionen. Herr statsrådet förklarade också, att han ännu icke tagit bestämd ståndpunkt i fråga om vissa detaljer i denna sekretesslag. När man hörde uppräknningen av alla de olika områden, som sekretesslagen skulle omfatta, fick man också ett intryck av det riktiga i vår ståndpunkt, att man borde ha behandlat denna lag samtidigt med grundlags-ändringen. Vi ha icke ansett det vara lämpligt och riktigt att antaga grund-lagsbestämmelsen nu utan att ha fått se sekretessbestämmelserna i den lag, som skulle komma som ett komplement, klart och bestämt utformade och av herr statsrådet definitivt godkända. Detta har alltså varit huvudorsaken till vår reservation.

Herr statsrådet påstod, att det skulle vara så nödvändigt att nu omedel-bart få denna grundlagsändring till stånd. Jag vill då erinra ledamöterna i utskottet därom, att man vid förslaget behandling inom utskottet ständigt kom tillbaka till att det här icke var fråga om några nyheter utan endast och framför allt att kodifiera den konstitutionella praxis, som redan hade ut-formats. Jag är också övertygad om att inga risker föreligga, om man väntar till dess vi kunna få en klar och bestämd utformning av sekretess-lagen, så att vi bestämt få veta vad denna lag skall innehålla och icke som nu bara ha dessa allmänna bestämmelser att taga ställning till, vilka kunna ge möjlighet till ungefär vilka kompletterande bestämmelser som helst.

Jag vill slutligen erinra om grundlagens bestämmelse, att ändring av grund-lagarna skall ske endast när den är »högst nödig och nyttig». Jag tror icke, att det i detta fall faktiskt föreligger ett sådant »högst och nyttigt» behov av ett hastigt avgörande, och därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till reservanternas hemställan.

Häruti instämde herr *Persson* i Trången.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att polemisera mot reservanterna, ty jag har det intrycket från förhandlingar-na i utskottet, att de ingalunda äro några entusiastiska anhängare av vad jag i denna fråga skulle vilja kalla för herr Reuterskiölds linje. Jag skall gemit mot herr Pehrsson endast i korthet erinra därom, att, såsom herr justitieministern här framhållit, sekretesslagen föreligger och att den har granskats av utskottet, som liksom justitieministern funnit, att den kan läggas till grund för den särskilda lagstiftningen. När herr Pehrsson säger, att denna grundlagsänd-ring icke är nyttig och nödig, så står det i strid med allt som framkommit

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

under den långvariga utredningen och står i strid med den uppfattning, som riksdagen själv gav uttryck åt, när den skrev i ämnet år 1925.

Jag har huvudsakligen begärt ordet i anledning av herr Reuterskiölds mycket temperamentsfulla särskilda yttrande, som icke bör stå alldeles obemött, när det gäller en fråga av denna utomordentliga vikt och betydelse.

Det är riktigt, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framhöll, att denna fråga varit föremål för en synnerligen omsorgsfull utredning. Jag tror mig kunna säga, att om alla frågor underkastades en så omsorgsfull utredning som denna, skulle kammaren kunna ganska tryggt biträda de framlagda resultaten av en sådan utredning. Man kan mycket väl gå längre tillbaka i historien än herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet gjorde. Ty denna fråga har varit aktuell sedan början av detta århundrade. 1909 tillsatte regeringen en utredningskommitté med uppdrag att revidera hela tryckfrihetsförordningen. Denna kommitté framlade sitt förslag 1912. Här förekommer också frågan om offentliga handlingar. Det betonades mycket kraftigt redan 1912, att en revision på denna punkt vore nödvändig. En reservant inom denna kommitté, som hade betänkligheter på vissa punkter, framhöll, att han erkände, att behovet av ändrade bestämmelser i fråga om offentlighetsprincipen rörande allmänna handlingar vore trängande samt att man därför borde bryta ut denna del av reformen. Det var som sagt redan 1912, som detta sades. När man tänker på alla de år, som gått sedan dess, förstår man, att behovet är mycket stort och att man skall hava mycket starka skäl för att yrka på ett ytterligare uppskov.

Det är alldeles riktigt, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framhöll, att resultatet av dessa många utredningar — utredningskommittén 1909, Herlitz' utredning 1924—1927 och den senaste kommitténs utredning 1933—1935, — d. v. s. kommittéförslaget av i fjol, har varit på remiss till alla myndigheter och organisationer, som hava intresse av denna sak. Dessa myndigheter och organisationer hava allmänt tillstyrkt förslaget. Det gäller alldeles särskilt de myndigheter, som hava intresse av denna sak, nämligen de myndigheter, som skola utlämna handlingarna. Det gäller även dem, som skola hava att å allmänhetens vägnar bevaka de allmänna handlingarna, d. v. s. pressen, som använder sig av denna offentlighetsrätt för att meddela allmänheten vad som förekommer i de allmänna handlingarna.

Den fråga, som föreligger i dag, gäller endast grundlagsändringen. Som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framhöll, har man nu använt sig av den ordningen, att man brutit ut sekretessbestämmelserna och infört dem i en särskild lag. Det har varit den egentliga stridsfrågan tidigare, och det har mot denna anordning rests starka betänkligheter. Men de sakskalet, som hava anförts för anordningen, hava varit så starka, att man nu böjt sig för dem. Även reservanterna erkänna nu riktigheten av att göra denna utbrytning.

Det är sant, att i de inkomna yttrandena också förekommer opposition och kritik. Men denna kritik kommer väsentligen från vad jag skulle vilja kalla den storstadskommunala byråkratien, d. v. s. stadsjuristen i Stockholm och stadsjuristen i Norrköping. De göra sina invändningar beträffande de kommunala handlingarnas offentlighet. Dessa kritiker ansluta sig till den reservation, som till 1925 års konstitutionsutskotts betänkande avgavs av herr Reuterskiöld. Herr Reuterskiöld fick den gången vara ensam. Han förfäktade då den meningen, att de kommunala handlingarna redan i viss utsträckning vore offentliga. Den nuvarande grundlagen säger, att handlingar rörande allmänna ärenden äro offentliga. Nu säger herr Reuterskiöld, att det finnes

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

även kommunala handlingar, som röra allmänna ärenden; därför äro de offentliga redan nu. Men, säger han, detta gäller icke alla kommunala handlingar. Han gör en uppdelning av de kommunala ärendena samt talar om självförvaltning och egenförvaltning. Med självförvaltning menar han de ärenden, som avse uppdrag, som kommunerna få av staten att utföra vissa uppgifter, under det att egenförvaltningen är kommunernas egen ekonomiska förvaltning.

Ja, herr talman, jag får nog säga — fastän jag är kommunalman sedan mer än tio år — att denna uppdelning för mig varit mycket främmande. Jag har gjort stickprov. Jag har tillsport gamla dugande kommunalmän, men de hava på den punkten varit precis lika okunniga som jag. Förmodligen finnes denna uppdelning rent teoretiskt, men praktiskt räknar man icke med den. Jag undrar, hur det skulle gestalta sig, om man gjorde denna uppdelning i kommunerna och kommunalmännen skulle avgöra, vad som är att hänföra till egenförvaltning och vad som avser självförvaltning. Detta är, som sagt, huvudargumentet för dem, som uppträtt som opposition.

Jag vill mot den kritiken anföra, vad som säges av organisationer av praktiska kommunalmän, landskommunernas förbund och landstingsförbundet. Det förra förbundet skriver i sitt yttrande bland annat: »Då 1925 års riksdag behandlade frågan om kommunala handlingars offentlighet, hade från något håll framhållits, att offentligheten skulle gälla endast för sådana kommunala handlingar som anginge s. k. självförvaltningsärenden, d. v. s. ärenden som staten ålagt kommunerna att handha. Andra ärenden, såsom t. ex. kommunernas förnögenhetsförvaltning, som tillhörde kommunernas 'egenförvaltning', borde inte vara underkastade offentlighetsprincipen. De sakkunniga hade icke upptagit denna tankegång och detta på goda grunder, ty ett huvudsyfte med genomförande av offentlighetsprincipen vore att skapa möjlighet att kontrollera olika myndigheters maktutövning. En sådan kontroll vore minst lika angelägen på den kommunala 'egenförvaltningens' område som på 'självförvaltningens'. Detta låge enligt styrelsens mening i öppen dag.»

Detta säges sålunda av organisationen för landskommunerna. Vi kunna vara förvissade om, att inom denna organisation finnes tillräcklig praktisk erfarenhet för att giva ett tillförlitligt omdöme.

För övrigt uttalar sig stadsförbundet i ungefär liknande riktning. Det heter: »Den nu rådande ovissheten om i vilken utsträckning kommunala handlingar vore att anse såsom offentliga hade medfört betydande olägenheter. Så hade ofta nog skilda meningar gjort sig gällande mellan kommunala myndigheter å ena sidan och pressens män å den andra, när det gällt att erhålla nyhetsmaterial av olika slag.»

Dessa yttranden visa, att kommitterade löst frågan på ett sätt, som tillfredsställer de praktiska kommunalmännen. Det tycker jag är en ganska väsentlig omständighet. Att dessutom pressorganisationerna godkänt denna lösning, är också något, som jag anser, att man bör i detta sammanhang taga hänsyn till.

Alltså, i den del av reformen, som är det nya här, nämligen offentlighetsprincipens utsträckning till de kommunala handlingarna, anser jag denna lösning god. Jag anser, att kritiken icke förtjänar avseende och att den i varje fall icke är av den betydelse, att man på den grund skulle reflektera på att avslå Kungl. Maj:ts proposition.

Det är emellertid ett yttrande, som förekommer såväl i reservationen som — i skarpt form — i det särskilda yttrandet och som ger mig anledning att säga ännu några ord. Reservanterna tala om, att här är fråga om en omstöpning av den nu gällande rätten. Herr Reuterskiöld säger något ännu skarpare. Han

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

förklarar, att den kungl. propositionen bryter fullständigt med nu gällande rätt i fråga om offentliga handlingar. Jag måste säga, att jag kan icke förstå dessa överord. Om man hänfört sig till förslaget att ur grundlagen bryta ut sekretessbestämmelserna, skulle jag kunna förstå den. Men när man icke vänt sig mot denna anordning, förstår jag icke alls. Herr Reuterskiöld fäster visserligen synnerligt avseende vid, att man icke i det nya förslaget upptagit bestämmelsen i nu gällande lag, att allmänna handlingar äro handlingar rörande allmänna ärenden. Han tyckes hava den uppfattningen, att om den definitionen står kvar, är hela problemet löst. Det tror jag, att alla myndigheter, som skola utlämna handlingar, och framför allt de kommunala myndigheterna, måste på det bestämdaste protestera mot. Nu förhåller det sig emellertid redan så, att nu gällande lag icke nöjer sig med denna karakteristik av offentliga handlingar utan på en hel sida räknar upp en massa myndigheter, där allmänna handlingar tillhandahållas. I praktiken går det icke till så, att man går upp till allmänna verk och myndigheter och ber att få veta, om den och den handlingen är offentlig; utan man frågar, om den är inregistrerad. Är den det, betraktas den som offentlig. Det är en praktisk uttolkning av offentlighetsprincipen. Undersöker man förhållandena närmare, måste man konstatera, att praktiskt taget alla handlingar, som ingivas till verk och inrättningar, äro allmänna handlingar. Jag måste säga, att denna strid mellan herr Reuterskiöld och utskottsmajoriteten, herr Reuterskiöld och Kungl. Maj:t och herr Reuterskiöld och kommittén är ingenting annat än en strid om påvens skägg. Jag bestrider på det bestämdaste, att den föreslagna lagstiftningen kan betraktas som en omstötning av gällande rätt. Det är ett konstaterande av den praxis, som utvecklats. Det gjorde man redan i 1912 års förslag. De senare utredningarna hava väsentligen byggt på den grundval, som lagts genom 1912 års förslag.

Jag kan instämma med justitieministern i att det är verklig fara i dröjsmål. Vi kunna icke stå till svars med att bibehålla det kaos, som nu är rådande. Riksdagen har begärt en ny ordning. Utförliga och omständliga utredningar hava gjorts. När reservanterna framföra sin kritik, peka de icke på, hur de vilja, att frågan skall lösas. Då flertalet myndigheter och pressorganisationer, som haft anledning att syssla mycket med dessa frågor, tillstyrkt förslaget, förefaller det som om kammaren skulle kunna utan tvekan bifalla den kungl. propositionen.

Det är också till utskottets hemställan härom som jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr Ossbahr: Jag har visserligen icke deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, men då de stora stadskommunerna blivit särskilt apostroferade av herr Björck i Kristianstad och då jag vidare är motionär i denna fråga, skall jag anhålla att bara med ett par ord få angiva en av de synpunkter, som varit vägledande för mitt ställningstagande.

Jag förstår mycket väl behovet av en ganska snabbt genomförd lagstiftning på detta område, ty de nu rådande förhållandena kunna icke karakteriseras såsom i allo tillfredsställande, men för min personliga del har jag det oaktat icke kunnat finna det nu föreliggande förslaget i alla hänseenden så tillfredsställande, att jag skulle anse det böra ligga till grund för en lagstiftning på ifrågavarande område.

Jag skall, som sagt, icke här ingå på alla olika synpunkter utan inskränka mig huvudsakligen till en av dessa. Om jag förstår propositionen rätt, vill man, att de kommunala handlingarna i offentlighetshänseende skola likställas med de statliga myndigheternas handlingar. Personligen känner jag mig icke

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

övertygad om riktigheten av denna princip, åtminstone vad beträffar kommunernas ekonomiska förvaltningsområde. Ett av de skäl, som föranlett mig till denna tvekan är den omständigheten, att den kommunala revisionen är av helt annan beskaffenhet än revisionen på det statliga området. Syftmålet med publiciteten är, om jag fattat rätt, att man skall kunna utöva kontroll över förvaltningen i olika hänseenden. Om sålunda starka skäl tala för offentlighetsprincipens fastslående i fråga om den statliga förvaltningen, finnes icke samma skäl, då det gäller den kommunala förvaltningen, just med hänsyn till revisionsförfarandet. Vi hava inom kommunerna icke blott den tekniska och kamerala revision, som inom kommunerna kallas den administrativa, utan vi hava därjämte den kommunala revisionen, som är av helt annan art och beskaffenhet än den motsvarighet, som finnes på det statliga området, nämligen statsrevisorernas verksamhet. Man har sålunda en helt annan kontroll i fråga om kommunernas förvaltning, än vad som finnes på det statliga området. Detta gör, att jag för min del, åtminstone vad beträffar den ekonomiska förvaltningen inom kommunerna, ställer mig skeptisk till principen om en likställighet med den statliga förvaltningen i detta hänseende.

Även om man emellertid icke vill gå så långt, att man utesluter denna ekonomiska förvaltning inom kommunerna från tillämpning av offentlighetsprincipen, så ifrågasätter jag dock, om man icke kan nå målet på ett smidigare sätt än här är fallet. I konstitutionsutskottets utlåtande erkännes, att undantagen från denna princip måste just på det ekonomiska förvaltningsområdet bliva ganska många och omfattande. Detta måste också leda till, att man kommer till en uppräknig av undantagen, som i realiteten blir ganska otympig. Det måste, framför allt för de mindre kommunerna, bliva många gånger ytterligt svårt att avgöra, om en handling faller in under dessa bestämmelser eller icke, och det kan därför icke anses vara bara ett storstadsintresse att finna en förenkling, ty de större kommunerna hava juridisk expertis och sakkunskap till förfogande, som icke står de mindre kommunerna till buds. Jag tror icke, att det överhuvud taget blir möjligt att åstadkomma en sådan uppräknig av undantagen, att man därigenom kommer att kunna tillfredsställa sekretessbehovet, ty utvecklingen måste leda till, att undantagen i verkligheten aldrig kunna uppräknas.

Jag har därför anslutit mig till den uppfattning, som uttalats av Stockholms stad, där man ansett sig böra lösa frågan beträffande den ekonomiska förvaltningen inom kommunerna i detta hänseende så, att kommunerna skulle själva kunna bestämma, i vad mån utlämnande av handlingar bör vägras, och att detta bör ske, där det betingas av kommunernas ekonomiska intressen eller är påkallat till skyddande av enskildas förhållanden. Därigenom når man fram till precis samma resultat som utskottsförslaget, men jag måste anse, att man når fram till detta resultat på en enklare och smidigare väg. Jag tror icke, att man behöver genom ett sådant stadgande befara en obefogad sekretess, ty dels hava vi redan ett kontrollförfarande inom kommunerna av helt annan art och beskaffenhet än inom statsförvaltningen, och dels ansluter jag mig till önskemålet om besvärsinstitutets införande på detta område. Under sådana omständigheter måste de kommunala organen på ett objektivt sätt ange orsaken till en vägran att utlämna handlingar, och möjlighet till överklagande finnes, varigenom man enligt min uppfattning icke behöver befara, att ett obefogat hemlighetsmakeri skall kunna göra sig gällande.

Man skulle genom en sådan bestämmelse därjämte vinna en annan fördel, nämligen den att man undginge den schematiska beräkning av sekretesstiden, som måste bliva en följd, om man bifaller den kungl. propositionen och utskottets förslag. Jag tror icke, att det är möjligt att alltid normera, hur

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)
lång denna sekretesstid skall göras, men lägger man denna prövningsrätt i kommunens hand, har den möjlighet att utlämna handlingarna, så snart den verkliga sekretesstiden är förbi, men också att bevara handlingarna, så länge nödigt är.

Det finnes en annan detalj i utskottsförslaget, som jag för min del anser betänklig. Det är definitionen av begreppet myndighet i tryckfrihetsförordningens § 2. Man inför ett alldeles speciellt begrepp i fråga om myndighet, i det att man angiver, att detta skall i denna paragraf tolkas på ett sätt, som avviker från den gängse tolkningen av uttrycket myndighet. Man tar ett ganska avsevärt avsteg från det förvaltningsrättsliga begreppet myndighet, och detta leder också till, att »myndighet» i denna paragraf skall innefatta icke blott myndighet i vanlig bemärkelse utan jämväl ett antal andra institutioner. Jag måste anse en sådan sak ganska betänklig, och den måste bidraga till att öka den begreppsförvirring, som tyvärr redan nu är ganska utbredd i åtskilliga hänseenden.

Jag skall icke, herr talman, längre uppehålla debatten, utan jag skulle till sist vilja påpeka, att då man anser offentlighetsprincipen vara så viktig, att den bör grundlagfästas, är det ett betänkligt avsteg från denna uppfattning, då man i en särskild lag, beslutad enligt § 87 regeringsformen, kan göra, praktiskt taget, nästan hur många avsteg från denna princip som helst. Man slår visserligen fast principen i grundlagen, men detta grundlagsfästade måste dock i mycket stor utsträckning komma att bli tomma bestämmelser utan alltför stor reell innebörd. Det är tänkbart, att man icke ansett sig kunna lösa frågan på annat sätt, men man måste göra klart för sig, att den princip, som man velat grundlagfästa, i realiteten icke får denna karaktär, tack vare möjligheten att på detta sätt göra ett nästan obegränsat antal undantag. Jag vill icke bestrida, att man måhända måste förfara, åtminstone i huvudsak, i enlighet med denna metod, men då skall man också göra klart för sig, att grundlagfästandet av principen blir en ganska tom bestämmelse och en illusion.

Jag tror, att tiden visserligen är mogen för en revision, men jag anser icke föreliggande reformförslag så moget, att det bör föranleda ett positivt beslut av riksdagen, och därför ansluter jag mig, herr talman, till det förut framställda yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Fast: Herr talman! Man kan konstatera, att diskussionen i denna fråga har glidit över till ett annat plan än där den under den förberedande behandlingen såväl hos remissinstanserna som i utskottet legat. De allvarliga erinringar, som på ett tidigt stadium gjorts, ha varit, att man ur grundlagen ryckte ut bestämmelser rörande undantagen för att införa dem i en särskild av Kungl. Maj:t och riksdagen stiftad lag. Detta har varit huvudinvändningen, och jag kan gärna säga, att jag till att börja med också för egen del hade vissa betänkligheter mot att man ur grundlagen skulle rycka ut dessa bestämmelser. De synas emellertid numera icke spela någon roll i diskussionen, utan nu har man kommit därtill, att man gör detaljerna till huvudsak. Därmed har man stärkt propositionens och utskottetsförslagets ställning på ett fullständigt avgörande sätt.

Anledningen till att man måste ur grundlagen rycka ut dessa undantagsbestämmelser är, att allt eftersom statens verksamhet på skilda områden vidgats, har det varit nödvändigt att vidtaga ändringar i tryckfrihetsförordningen. Det kan väl icke i fortsättningen vara lämpligt, att grundlagen ändras åtminstone en gång varje fyraårsperiod. Det är otänkbart att fortsätta därmed, och det leder också till att man i vissa situationer måste vänta på änd-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

ringar i grundlagen för att kunna åstadkomma vissa regleringsåtgärder eller stiftande av annan erforderlig lag.

Den allvarligaste invändning, som nu göres, gäller de kommunala handlingarna. Men då man talar om de kommunala handlingarna, går man nästan ut ifrån att det redan nu finns en reglering av frågan om vilka kommunala handlingar skola vara offentliga och vilka icke skola vara det. Om man tänker på hur tryckfrihetsförordningen kom till, bör man observera, att vid denna tidpunkt fanns ingen självständig kommunalförvaltning i detta land. Tryckfrihetsförordningen har icke kommit till för att reglera förhållandena på det kommunala området. Det är naturligt, att det under den mycket rika utveckling, som ägt rum på den kommunala förvaltningens område, blivit ett verkligt trängande behov att få uppklarat, för det första hurvida de kommunala handlingarna i princip skola vara offentliga eller icke och för det andra i vilken utsträckning de skola vara offentliga. Det torde vara så, att man redan i princip omfattar den åsikten, att de kommunala handlingarna skola vara offentliga. Detta har också medfört, att man vid tillämpandet av denna princip i vissa fall gått för långt och att man från såväl tidningspressen som enskilda tilltvingat sig handlingar, som icke egentligen borde vara offentliga. Det förslag till bestämmelser rörande kommunala handlingar, som nu ligger på riksdagens bord, överensstämmer enligt mitt förmenande fullständigt med den åsikt man för närvarande inom en sund och välskött kommunal förvaltning har angående dessa handlingars offentlighet.

Att de kommunala handlingarna i likhet med de statliga i princip böra vara offentliga, behöva vi icke längre diskutera, men gå vi till undantagen skola vi strax finna, att där äro ett par stora grupper, om vilka man är överens, tror jag, att de böra undantagas ifrån offentligheten. Den ena gruppen handlingar röra enskild mans affärsangelägenheter eller kommunens egna affärsangelägenheter, vilka handlingar med hänsyn till konkurrensförhållanden och dylikt böra vara skyddade. Jag tror, att vi kunna vara överens om att dessa ärenden böra åtnjuta skydd dels med hänsyn till den kommunala förvaltningen — jag tänker därvid på de affärsdrivande verken o. dyl. — dels med hänsyn till de enskilda — jag tänker då särskilt på enskilda affärsmäns och industriidkares beräkningar av å-priser vid ingivande av anbud. Därtill kommer en annan grupp handlingar, nämligen handlingar rörande enskilda personers personliga förhållanden; jag avser då närmast, om jag så får uttrycka mig, ömtåliga förhållanden. Det kan icke vara till något som helst samhälleligt gagn, att dessa, som ju ofta sker, komma till offentlig kännedom.

De principer, på vilka det nu föreliggande förslaget bygger, äro sådana, som man inom den kommunala förvaltningen själv ansett böra hävdas. Ur dessa synpunkter tycker jag, att de invändningar, som göras från Stockholms stads och från en annan större stads sida, icke väga så synnerligen tungt, och jag tror icke, att man från deras egna utgångspunkter kommer fram till tryggare förhållanden. Att överlämna till de kommunala myndigheterna att själva utan verklig vägledning avgöra, om en handling skall vara offentlig eller icke, måste enligt mitt förmenande leda till en ojämn tillämpning och till godtycke.

I fråga om den invändning, som herr Ossbahr gjorde angående den i andra paragrafen givna definitionen av myndighetsbegreppet, vill jag framhålla, att detta myndighetsbegrepp icke gärna kan förväxlas med det myndighetsbegrepp, som vi i annat sammanhang känna till. Det är så klarlagt i detta sammanhang, att jag icke tror, att några risker kunna uppstå. Man har genom den uppräknning, som här skett, givit en klar definition rörande myndig-

Ang. allmänna handlingars offentlighet. (Forts.)

hetsbegreppet i samband med offentliga handlingar. Herr Ossbahr medgav själv, att det nog icke gärna var möjligt att finna något begrepp, som kunde ersätta det uttryck, som här givits. Jag erinrar mig, att vi i utskottet vid behandlingen av denna fråga medgävo, att därest man kunde finna ett annat uttryck, skulle vi vara beredda att gå till diskussion av detsamma och eventuellt även acceptera det. Emellertid visade det sig, att det icke gick att finna ett sådant begrepp. Jag tror, att herr Ossbahr ger mig rätt på denna punkt. Även om jag alltså gärna sett, att man lyckats finna ett annat uttryck, tror jag dock icke, att den omständigheten kan utgöra något som helst skäl till att nu gå på avslag av en lag, som ur så många andra, samhälleliga synpunkter är nödvändig och önskvärd.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Behovet av en revision av gällande bestämmelser i fråga om allmänna handlingars offentlighet är vitsordad. Även de reservanter, som nu gå på avslagsyrkande, ha icke kunnat bestrida, att en fastare ordning än den, vi hittills tillämpat, är önskvärd. Deras skäl för sin avslagsständpunkt är, att man icke samtidigt med förslaget och grundlagsändring också lägger fram sekretesslagen med bestämmelser om vilka handlingar skola vara offentliga och vilka icke samt under vilka förhållanden offentligheten skall inträda. Det är klart, att det är en brist, att icke denna lag föreligger samtidigt. Jag för min del är emellertid beredd att böja mig för vad som förefaller oundvikligt, nämligen att om man vill taga ett steg framåt här, är man nödsakad att acceptera grundlagsändringen, även utan att denna kompletterande lag ligger på bordet. Man får ha det förtroendet för kommande riksdagar, att ett förslag om en dylik lag skall komma att behandlas med nödig omsorg och försiktighet, att alltså resultatet skall bli ungefär detsamma, vare sig grundlagsändring och sekretesslag behandlas samtidigt eller behandlingen sker på skilda tider.

När det är önskvärt att här få klara och tydliga bestämmelser och då ett avslag i dag skulle på grund av ärendets grundlagsnatur medföra ett uppskov på minst fyra år, kan jag icke taga på mitt ansvar att vara med om att fälla föreliggande proposition om grundlagsändring. Därför vill jag, herr talman, tillkännagiva, att jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Reuterskiöld m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottet hemställan.

§ 6.

Ang. ändrad lydelse av § 44 regeringsformen och § 5 successionsordningen. Härefter föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 44 regeringsformen och § 5 successionsordningen; och yttrade därvid

Herr **Ström**: Herr talman! Vi leva ju i demokratiens tidevarv, även om demokratierna kan taga sig mycket underliga former, som vi konstaterade i lördagens debatt i första kammaren, för att taga ett näraliggande exempel. Men när man ser på det dokument, som här föreligger, kan man icke finna annat, än att det doftar medeltid lång väg. Man måste konstatera, att det i dessa tider ändå borde vara på det sättet, att om man skall företaga en reform, man åtminstone gör den rejäl, och icke gör den halvmesyr, som man här har åstadkommit.

Ang. ändrad lydelse av § 44 regeringsformen och § 5 successionsordningen.

(Forts.)

Enligt detta förslag skall det nu vara möjligt för prinsarna att i fortsättningen något utvidga sin äktenskapsmarknad. Men att släppa dem fria utan att kringgärda dem med en massa bestämmelser, det tycks man ändå icke våga sig på. Det heter i de nya bestämmelserna bland annat: »Med mindre Konungen, sedan statsrådets tankar inhämtats, därtill lämnat samtycke» o. s. v. Jag begriper icke, varför statsrådets tankar skola inhämtas för detta ändamål. Detta brukar de unga tu kunna komma överens om på egen hand, utan att andra blanda sig i det på detta ogrannlaga sätt. Jag tycker, att statsråden ha nog arbete ändå med att uppträda som vittnen vid vissa lyckliga tilldragelser på Haga och andra ställen, så att de icke också skulle blanda sig i de förberedelser, som här företagas.

När man nu skall vidtaga denna reform, förefaller det vara mycket egenomligt, att man strax före Svenska flaggans dag genomför en grundlagsändring, där man utestänger alla svenskor från konkurrens i detta avseende. Det har ju tidigare hetat: Sverige åt svenskarna! Man borde utsträcka denna sats till flertalet av den svenska befolkningen, nämligen kvinnorna, och säga: Sverige åt svenskorna! De borde väl framför allt få möjlighet att konkurrera om dessa prinsar.

Visserligen är det på det sättet, att vi icke skulle syssla med dessa saker — det är Vecko-Journalen och andra tidningar, som ha monopol på detta — men man kan ändå icke underlåta att påpeka, att år 1936 framlägges i en demokratisk församling, då en socialdemokratisk ministär sitter, ett förslag om att fria män, som prinsarna äro, icke skola få välja sina tillkommande bland de svenska kvinnorna. Jag tycker, att det går litet bakåt med »radikalismen» på det hållet, när man kan nöja sig med att föreslå något sådant.

Egentligen skulle jag vilja föreslå, att prinsarna liksom alla andra skulle få gifta sig med vem de vilja och att icke vare sig riksdagen eller regeringen eller någon av statsrådets ledamöter skulle ha något med det att göra och att deras tankar icke behöfve inhämtas. Men nu påstår ju talmannen, att det icke går att framställa annat yrkande än om bifall eller avslag på hela detta bedrövlige aktstycke, och då får man nöja sig med att deklarerera, att man enligt vår uppfattning bör utsträcka demokratien och friheten därhän, att prinsar få gifta sig med vem de vilja och på vilket sätt de vilja, även om de vilja gifta sig på stockholmska.

Jag måste genom anförande av dessa synpunkter reagera mot den medeltida doft, som strömmar ut från det dokument, som nu föreligger.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härpå upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckt motion om inrättande av ett utrikesutskott m. m.

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 6, hade herr *Lindhagen* föreslagit, »att riksdagen — till gagn för ett demokratiskt statsskick även i handläggningen av utrikespolitiska ärenden — ville, efter närmare formulerat förslag av konstitutionsutskottet, antaga till vilande i grundlagsenlig ordning: 1) *en revision*, på sätt i motionen sägs, av *riksdagsordningens* 56 § om omedelbar samverkan mellan regering och riksdag i utrikesärenden; 2) — till efterföljd av övriga parlamentariskt styrda länders exempel och regeringens, av en parlamentarisk kommitté och kon-

Andra kammarens protokoll 1936. Nr 37.

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)
 stitutionsutskottet stödda initiativ 1932 i sådant syfte — *grundlagsstadganden om inrättandet av ett riksdagens utrikesutskott*; 3) — till efterföljd av parlamentarismens gamla program om den hemliga diplomatiens avskaffande samt riksdagens hemställan 1921 om beskärning av sekretessen bland annat i utrikesärenden — *en ingående revision av grundlagens sekretess över utrikesärendena.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen i anledning av förevarande motion såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling ville antaga i punkten intaget förslag till

1) ändrad lydelse av §§ 53 och 54 regeringsformen och §§ 33, 35—38, 44, 50, 75 och 78 riksdagsordningen; och

2) ändrad lydelse av 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen; samt

B) att ovanberörda motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade emellertid avgivits:

av herr *Bergman*; samt

av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Stendahl* och *Rydberg*, vilka hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl den i ämnet väckta motionen, i vad däri föresloges inrättande av ett riksdagens utrikesutskott, som ock konstitutionsutskottets förslag till grundlagsändringar i ämnet.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Vougt: Herr talman! Man kan nog säga, att det länge här i vår riksdag rätt missnöje med behandlingen i riksdagen av utrikespolitiska frågor. Detta missnöje har rört huvudsakligen två punkter. Man kan säga, att splittringen på olika utskott av de utrikespolitiska frågornas behandling är mycket stor. I det avseendet anser sig konstitutionsutskottet nu icke kunna föreslå någon ändring. Missnöjet har dessutom gällt den sekretess, som omgiver behandlingen av utrikespolitiska frågor och som synes hos riksdagsmännen ha skapat den uppfattningen, att de äro avskurna från möjligheten att komma i kontakt med de stora utrikespolitiska frågorna. Ett sådant missnöje framträder ju särskilt starkt, när dramatiska tilldragelser på det internationella området hos alla utfälla en känsla av olust. Man går och spekulerar och kannstöper rörande den eventuella utgången av den stora dragkampen på det internationella fältet.

Nu tror jag icke att det i och för sig kan sägas, att den svenska riksdagsmannen har mindre möjligheter än en ledamot av andra parlament att skaffa sig informationer genom att utnyttja interpellationsinstitutet. Därvidlag är den svenska riksdagsmannens rätt fullständigt obegränsad. En annan sak är ju, att därest en interpellation framställes i sådan form, att den uppenbarligen icke syftar till att vinna saklig upplysning utan fastmer syftar till att på ett demagogiskt sätt driva propaganda för en åsikt, som icke förändras genom interpellationens besvarande, en riksdagsledamot i sådant fall givetvis icke kan räkna med att alltid få sin interpellation besvarad. Det förefaller emellertid, som om vårt interpellationsinstitut, när det gäller utrikespolitiska spörsmål, fallit en smula i glömska, och det kanske står i samband med det förhållandet, att en del av riksdagens valda representanter för närvarande anses tillvarataga riksdagens behov av kontroll rörande utrikespolitiken genom sitt medlemskap i utrikesnämnden.

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

Att en kontroll från riksdagens sida rörande behandlingen av utrikespolitiska frågor måste i viss mån bygga på ett noggrant bevarande av sekretessen, det säger sig självt, därför att man i många utrikespolitiska frågor har att göra med ärenden, där Sverige är förhandlande part med en eller flera makter och följaktligen icke ensam om kännedomen om de frågor, som behandlas. Emellertid förefaller det mig, som om utrikesnämndens konstruktion skulle drivit benägenheten att iakttaga sekretess en smula väl långt. Vad är denna utrikesnämnd? Man kan säga, att den är en form — den enda formen för övrigt utanför kamrarnas plena — för sammanträffande mellan representanter för riksdagen och regeringen. Med sin nuvarande form har utrikesnämnden karaktären av ett forum, där folkets representanter giva Konungen sina råd rörande de spörsmål, som föreläggas dem, samt regeringens ledamöter framföra sina råd till Konungen. Detta innebär ju, att man icke kan omkonstruera utrikesnämnden, så att den blir ett beslutande organ. Man kan också säga, att utrikesnämnden har den karaktären, att ingen av utrikesnämndens ledamöter är skyldig att vid de sammanträden, som äga rum, framföra sina råd i de aktuella spörsmålen.

Det har nu sagts, när konstitutionsutskottet har framlagt sitt förslag till ett utrikesutskott med anledning av herr Lindhagens motion, att man hellre bort reformera utrikesnämnden. Det är emellertid ingen, som kunnat angiva för oss, hur man rätteligen borde reformera utrikesnämnden. Man har sagt, att utrikesnämndens ledamöter borde i större utsträckning, än nu är fallet, tillhandahållas dokument, som klargöra de frågor, som komma upp till behandling. Man har antytt, att det skulle vara möjligt, att före de sammanträden, där nämndens ledamöter få giva sina råd, hålla ett informations-sammanträde, där de finge en föredragning rörande de spörsmål, som komma upp. Jag måste ju säga, att det skulle vara en tolkning av grundlagen, som helt säkert icke skulle godtagas, därest man vrängde den paragraf, som gäller utrikesnämnden, därhän, att Konungen mera regelbundet skulle kunna överlämna sitt ordförandeskap till statsministern eller till utrikesministern, under det att en del sammanträden skulle hållas under Konungens ordförandeskap. Utrikesutskottet skulle, om det kommer till stånd, kunna sammanträda under enkla former, utan konseljbeslut, på initiativ inom riksdagen själv. Det skulle kunna bli ett organ för bättre samarbete mellan riksdag och regering. Man kunde även tänka sig, att i utrikesutskottet komme att förberedas de ärenden, som sedan upptoges till dryftande i utrikesnämnden. När saken har lagts på det sättet, är det också helt naturligt, att medlemmar såväl som suppleanter i utrikesnämnden och utrikesutskottet bli desamma. Eljest skulle det kunna uppstå den kvalitetsskillnaden, att man kanske kunde komma att betrakta nämndens ledamöter som stående i en klass över utrikesutskottets ledamöter, och det vore helt säkert icke lyckligt. Tack vare den omständigheten, att, till skillnad från vad fallet är inom utrikesnämnden, suppleanterna skulle vara närvarande vid ärendenas behandling inom utrikesutskottet, kan man också säga, att en vidare krets inom riksdagen komme att få kännedom om de utrikespolitiska frågor, som där komme upp till behandling.

En av de viktigaste punkterna i det förslag till inrättande av ett utrikesutskott, som nu föreligger, är förslaget att utrikesministern må äga rätt att vara närvarande i utskottet för att där lämna upplysningar. Jag tror, man kan säga, att därest förslaget i den punkten icke skulle bifallas, d. v. s. om riksdagen skulle följa den reservation, som är avgiven av herr Johan Bergman, så skulle därmed utskottet icke bara förlora hela sitt verkliga värde, utan då skulle man kunna säga, att här skapats ett organ, som komme att ingripa i utrikespolitiken på ett sätt, som icke bleve lyckosamt för samarbetet mellan

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

regering och riksdag. Vi ha ansett, att det icke skulle räcka med att i utrikesutskottet då och då skulle uppträda en tjänsteman från utrikesdepartementet såsom budbärare från utrikesministern. Vi ha menat, att det skulle vara omöjligt för honom att i alla de punkter, som kunde komma på tal, ge just de informationer, som utskottet behöver. Vi ha ansett, att den personliga kontakten mellan utrikesutskottet och utrikesministern är en väsentlig vinst med det förslag, som nu föreligger. Vi kunna icke heller finna, att det skulle kunna leda till alltför stort men för riksdagen, att riksdagens representanter i utrikesutskottet, vilka samtidigt i egenskap av nämndledamöter ju redan nu få sammanträffa med utrikesministern till överläggningar, också i utskottet skulle möta landets utrikesminister.

Vi ha alltså tänkt oss detta utrikesutskott såsom en smidigare form för samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska frågor. Man kan mot förslaget rikta den kritiken, att det icke går fram på en mera radikal linje, då det gäller att samla inom utrikesutskottet de olika utrikespolitiska frågor, som nu ligga splittrade på olika utskott. Vi ha emellertid icke ansett det möjligt att göra långt gående förslag av denna innebörd. Vi ha dock ansett det vara betydelsefullt, att de utrikespolitiska frågor, som nu handläggas inom konstitutionsutskottet, överlämnas till detta utrikesutskott, som skulle ha till särskild uppgift att syssla med de utrikespolitiska spörsmålen. Om man kunde tänka sig — vilket man utan tvivel kan — att inom den närmaste tiden frågan om Sveriges ställning till Nationernas förbund, kanske i samband med förslag till reformering eller revision av dess statuter, komme upp till behandling, så skulle jag förmoda, att riksdagen skulle anse det vara riktigt att för detta ärendes behandling tillsätta ett särskilt utskott, därför att man förmodligen skulle förmena, att konstitutionsutskottet icke i allo vore sammansatt så, att det skulle kunna på ett auktoritativt sätt behandla ett dylikt spörsmål. Genom skapandet av ett utrikesutskott hade man där det förum, som i och för sådana fall skulle behövas.

Förslaget innebär icke att handelspolitiska frågor skulle lämna bevillningsutskottet, icke heller att tredje huvudtiteln skulle tagas från statsutskottet. Det innebär slutligen icke heller, att dechargeärenden skulle överflyttas från konstitutionsutskottet. Med den avsikt, som konstitutionsutskottet har haft med hela detta förslag, är det naturligt, att man icke föreslår en sådan överflyttning — detta utrikesutskott är ju tänkt som ett samarbetsutskott — och dechargeärendena skulle faktiskt icke alls passa för en överflyttning dit.

Med denna korta redogörelse för det syfte, som konstitutionsutskottet har med det förslag till en grundlagsändring, som här föreligger, vågar jag vädja till kammaren att med en anslutning, som motsvarar den uppslutning inom utskottet, som i varje fall från denna kammars sida ägt rum, bifalla detta förslag. Vi ha tagit upp det nu, därför att, om icke detta förslag till grundlagsändring nu antages av riksdagen för att bliva vilande till nästa riksdagsperiod, så skulle det förgå ytterligare fem år, innan man hade möjlighet att göra någon ändring i den nuvarande behandlingen av våra utrikespolitiska frågor i riksdagen.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag är ledsen över att jag icke kan tillmötesgå den föregående ärade talaren i hans förhoppning om anslutning till vad utskottsmajoriteten har kommit överens om. Jag skall be att i stället med några få ord få motivera en rakt motsatt ståndpunkt.

Det förhåller sig på det sättet, att denna fråga är en gammal bekant här i riksdagen. Enligt utskottets egna uppgifter har det ju förekommit motioner

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

i ämnet vid ett par tillfällen och en utredningskommitté en gång. Men vid alla dessa tillfällen har riksdagen sagt nej. Och efter vad jag kunnat uppfatta av vad som anförts i olika diskussioner om saken har riksdagen sagt nej, därför att man icke kunnat på nöjaktigt sätt avgränsa det område, som skulle falla inom utrikesutskottets kompetens. Jag tror, att det är likadant nu. Och jag drar den kanske något hädiska slutsatsen, att om det icke är möjligt för en separat utredning, som håller på med dessa saker, så bör det, även om man har all respekt för konstitutionsutskottet, vara svårare för ett så arbetstungt utskott att under några få riksdagsveckor hitta det rätta i detta avseende, där så många tidigare ha misslyckats. Då svarar man från utskottets sida: vi kunna icke ange mer än vad vi gjort i utskottets utlåtande; sedan får praxis klara resten. Ja, herr talman, vad betyder det? Det betyder, att det måste råda en ganska stor osäkerhet under åtminstone en lång följd av år, innan man kommer till klarhet om vilken praxis, som är ändamålsenlig och riktig i det fallet. Så har jag funnit situationen, och jag tror, att det är ganska riktigt.

Vad sedan själva saken beträffar så kanske jag är något kättare på ännu en punkt. Och det är, när det gäller den av herr Vougt här framförda uppfattningen, att det är kontrollsynpunkten, som från riksdagens sida är den viktigaste. Jag tror i stället i min enfald, att stödsynpunkten från utrikesministerns sida är den viktigaste, d. v. s. att han skulle kunna känna med sig, att han hade den parlamentariska församlingens stöd. Jag tror fortfarande, att detta är riktigt. Vad kontrollen beträffar har jag ju icke någon större insikt på detta område, men jag föreställer mig i alla fall, att det, särskilt i litet vanskliga tider, måste finnas situationer, då det icke går att rådfråga vare sig riksdagen, i fall den händelsevis är samlad, eller utrikesnämnden, när riksdagen icke är samlad, utan där man nog mången gång får träffa nog så viktiga avgöranden utan att hava fått tillfälle rådfråga ett utrikesutskott. Det är alltså, enligt mitt sätt att se, icke möjligt att komma fram till en fullt tillfredsställande anordning i detta avseende. Jag vågar säga, att jag tycker, man kommit ganska långt, när man inrättat utrikesnämnden. Och om det synes nödvändigt att göra denna mera ändamålsenlig, så anser jag också, att detta bör ske, fastän herr Vougt här försökt göra gällande, att den vägen vore oframkomlig.

Det är en annan konsekvens, som jag icke kan neka mig nöjet att i detta sammanhang påpeka, och det är den inbjudan till flera sammansatta utskott, som konstitutionsutskottet här förordat. Utskottet gör det, för all del, i mycket, mycket försiktiga ordalag, men dess uttalanden på sidan 6 i betänkandet är i alla fall sådant, att utsikten att få flera sammansatta utskott ligger snubblande nära. Jag kan med anledning därav icke neka mig nöjet anförda ett yttrande rörande de sammansatta utskotten, som avgavs av en kommitté i dess den 31 oktober 1931 avgivna utlåtande. Det synes mig lämpligt att i detta sammanhang anförda detta. Kommittén yttrade följande: »Den undersökning, som av kommittén verkställdts beträffande de sammansatta utskotten under åren 1926—1930, har emellertid givit vid handen, att sammansättningar kommit till stånd i betydligt större omfattning än vad som enligt kommitténs mening ur saklig synpunkt varit nödvändigt. Man kan vid en genomgång av det undersökta materialet ej undgå det intrycket, att inbjudningar till sammansatta utskott många gånger till betydande del förestavats av artighetshänsyn eller av ett formalistiskt betraktelsesätt.» Jag tycker, att man har anledning begrunda detta i förevarande sammanhang. Ty om artighetshänsyn skola gälla i fråga om utrikesutskottet, kan man väl åtminstone ganska lugnt gå ut ifrån, att med den sammansättning, som detta utskott säkerligen

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

kommer att få, så kommer med säkerhet behovet från andra utskotts sida att vara artiga att bli ganska stort, och många gånger att i onödan framträda. Jag har velat peka på denna lilla detalj därför, att om det är någonting, som försvårar riksdagsarbetet och förorsakar ett försinkande många gånger av detta arbete, så är det just de sammansatta utskotten. Jag vill därför icke för min del vara med om att utöka möjligheterna till sådana försenande inrättningar, som de sammansatta utskotten kommit att bli.

Nu skulle jag vilja fråga herr Vougt: är det här någonting annat än kejsarens nya kläder? Det är svårt att se annat, än att det är varken hackat eller malet, därför att under riksdagarna, då utrikesutskottet skulle fungera, så finns det flera möjligheter att utrona folkrepresentationens mening, men då riksdagen väl har rest hem, vem skall man då rådfråga? Ja, naturligtvis utrikesnämnden. Då äro vi där igen. Alltså konkluderar jag: under den tid, då det icke behövs att ha ett särskilt organ för riksdagen, därför att andra möjligheter stå till buds, då skulle man ha detta utskott, men när det verkligen kunde behövas, då skulle man ha det gamla systemet.

Herr talman! Jag skall icke längre uppehålla mig vid detta. Jag är nästan färdig att be om ursäkt för att jag lagt mig i konstitutionsutskottets angelägenheter. Men jag kan icke annat än instämma i det avslagsyrkande, som reservationsvis gjorts av herr Gustaf Adolf Björkman m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Hansson* i Rubbestad, *Niklasson*, *Gustafson* i Kasenberg, *Wallerius*, *Petersson* i Lerbäcksbym, *Leffler*, *Werner* i Höjen, *Persson* i Falla, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Lindqvist*, *Petersson* i Broaryd, *Persson* i Grytterud och *Lithander*.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Jag vill blott i korthet säga kammaren, att då jag för min del icke har påkallat något initiativ från regeringens sida i denna angelägenhet, har det berott därpå, att jag anser det vara det naturliga, att ett initiativ i denna sak kommer från riksdagen själv. För min del anser jag emellertid förhållandena, sådana de för närvarande äro, otillfredsställande och en förbättring högeligen behöfelig. Genom att bifalla det förslag, som är framställt från konstitutionsutskottets sida, vinner man, efter vad jag kan förstå, den mest effektiva förbättring, som kan vara att påräkna beträffande utrikesnämndens påtalade nuvarande arbetsätt. Och i det stycket är det min övertygelse, att verkningarna komma att sträcka sig utöver den tid, då riksdagen är samlad.

Om detta utskott kommer att få mer eller mindre att göra vet jag icke. Jag hyser icke några överdrivna förväntningar beträffande allt vad detta utskott skall tänkas ha att göra. Jag vill bara säga det, att får det litet att göra, sker därmed icke någon olycka. Men skulle tiderna bli sådana, att det blir många och viktiga ting att syssla med i detta utskott, så tror jag, att riksdagen kommer att ångra sig, om den icke nu skapar de grundlagsenliga formerna för ett sådant utskotts arbete.

För min del tillråder jag därför kammaren att bifalla konstitutionsutskottets förslag.

Herr Lindskog: Herr talman! Hade jag trott, att hans excellens utrikesministern skulle yttra sig, hade jag med säkerhet icke begärt ordet, ty jag föreställer mig, att efter detta hans anförande är utgången tämligen klar.

Jag vill emellertid blott och bart gentemot herr Anderson i Råstock säga det, att då han hänvisar till att riksdagen ju tidigare har sagt nej efter utredningar gång på gång i denna fråga, så måste jag säga, att detta bevisar

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

väl just det, att nu har konstitutionsutskottet funnit, att det tillkommit så allvarliga skäl, att dessa gjort en ändring i det tidigare ståndpunktstagandet nödvändig. De skäl, som här tillkommit, äro framför allt tvenne. Det ena är det av erfarenheten bestyrkta faktum, att utrikesnämnden fungerar på ett ytterst otillfredsställande sätt. Meningen med utrikesnämnden var ju, att den skulle verka så, att riksdagen fick större kontakt med utrikesfrågor och deras behandling. I verkligheten har den kommit att verka på rakt motsatt sätt. Det är alldeles riktigt, som en talare i första kammaren för länge sedan sade, då han kallade utrikesnämnden för »den förgyllda råttfällan». Det är en förgylld råttfälla, där mycket stannar i glansen, som tyvärr sedan aldrig kommer till offentligheten.

Det andra faktum, som kommit till, är det, att vårt land ju tack vare alltför väl kända förhållanden har kommit på ett helt annat sätt än förr i beröring med hela utrikespolitiken. Läget tvingar oss att taga position i utrikespolitiska frågor. Då är det ändå underligt, att vårt land nästan ensamt bland alla länder i världen skall sakna ett förberedande utskott för just dessa speciella frågors behandling. Jag tycker icke, att det verkar tillfredsställande, då man ser, huru i utrikespolitiska debatter det ofta nog icke är de utrikespolitiska auktoriteterna eller de ledande männen i kammaren, som taga ordet, utan helt andra män, som sitta på ett vida lägre plan. För min del tror jag, att det skulle vara till gagn även för riksdagens anseende, om också utrikespolitiska debatter kunde ordnas på samma sätt som alla andra debatter här, nämligen så, att varje fråga först bleve förberedd inom ett utskott och sedan toges upp till debatt i kamrarna, där de auktoritativa stämorna först finge höras och liksom giva tonen åt hela debatten.

Här har herr Anderson i Råstock framfört vissa synpunkter, som i och för sig äro alldeles riktiga, t. ex. då han talade om faran av att artighetshänsyn kunde komma att göra sig gällande så, att det i onödan kunde komma att ordnas med sammansatta utskott. Det där kan vara alldeles riktigt. Men det är väl ändå alltför små synpunkter, då det gäller en så stor fråga som denna, nämligen att på ett verkligt tillfredsställande sätt ordna behandlingen av utrikespolitiska frågor i riksdagen. Jag tror icke, att de betänkligheter, herr Anderson här framfört, i verkligheten äro av den vägande art, att de böra kunna avhålla riksdagen från att här taga det enligt min mening mycket betydelsefulla steget att inrätta ett utrikesutskott.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Anderson i Norrköping: Herr talman! Det intresse för utrikespolitiken, som på sistone tagit sig flera uttryck inom den svenska riksdagen, hälsa alla med glädje. Mot riksdagen har nämligen länge med fog riktats den anmärkningen, att man försummat utrikesfrågorna och visat alltför ringa intresse för dem. Det sammanhänger naturligtvis med den benägenhet för isolering, som alltid präglat det utrikespolitiska tänkandet här i landet. Detta har återspeglats i riksdagen. När man nu framhåller, att förslaget om tillskapande av ett särskilt utrikesutskott, är ett uttryck för en växande känsla av riksdagens medansvar för utrikespolitiken, vill jag icke alls bestrida att så är förhållandet, utan gärna ta fasta på de uttalanden, som tyda på att riksdagen börjar att treva sig fram till bättre kontakt med utrikespolitiken. Men jag vill samtidigt säga, att jag starkt betvivlar, att den föreslagna reformen kommer att väsentligen bidra till denna bättre kontakt mellan riksdagen och utrikespolitiken.

År 1930 tillsattes som bekant en kommitté med uppgift att föreslå ändringar i riksdagens arbetsformer. Jag var själv medlem av denna kommitté,

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)
och det förslag som den framlade, lades sedan till grund för en kunglig proposition vid 1932 års riksdag. I detta förslag ingick även ett utrikesutskott. Vi, som stodo bakom förslaget, hade ingalunda förbisett, att många invändningar kunde riktas däremot. Så skedde också, och dessa invändningar fingo i riksdagens båda kamrar en sådan tyngd, att förslaget föll. Detta förslag, som jag fortfarande anser vara försvarligt, skiljer sig högst väsentligt från det nu föreliggande. Det kan naturligtvis till försvar för det nu föreliggande förslaget sägas, att konstitutionsutskottet med detta initiativ sökt undanröja en del av de olägenheter och undvika de anmärkningsanledningar, som legat i förut framkomna förslag om inrättande av ett utrikesutskott eller andra åtgärder för att åstadkomma en bättre information åt riksdagen i utrikesfrågor. Men jag kan icke frigöra mig från intrycket, att detta förslag är ett stycke finsnickeri av det slag, som riksdagen bör ställa sig mycket skeptisk mot.

Jag vill framhålla, att förslaget på flera punkter strider mot grundlagens anda och innebär betänkliga principiella nyheter. Konstitutionsutskottet tror emellertid, att man genom detta förslag skulle överhuvud lösa alla frågor och uppfylla alla önskemål, som framkommit under tidigare debatter. Förslaget innebär, som redan har sagts, att konstitutionsutskottets uppgifter i utrikesärenden skulle överflyttas till ett utrikesutskott, vars ledamöter samtidigt skulle vara ledamöter i utrikesnämnden, vilken sålunda skulle bibehållas orubbad. »Det är», heter det i utlåtandet, »utskottets övertygelse, att inrättandet av ett dylikt utrikesutskott skall komma att öka intresset inom riksdagen för utrikespolitiken och medföra, att riksdagen i helt annan utsträckning än nu känner sig medansvarig för vårt lands utrikespolitik.»

Jag har mycket svårt att förstå, att dessa högt spända förväntningar komma att infrias, om detta förslag vinner riksdagens bifall och sedan i grundlagsenlig ordning blir upphöjt till grundlag. Jag har redan pekat på de konstitutionella och principiella betänkligheter detta förslag innebär. Jag vill här bara fästa uppmärksamheten på en sak, som icke kommit fram i den offentliga diskussionen, men som påpekats av en talare i första kammaren. Om Konungen före framläggandet av en proposition hör utrikesnämnden om förslaget, så blir ju i realiteten denna fråga utskottsbehandlad innan den kommer till riksdagen, därför att utrikesnämnden och utrikesutskottet bestå av samma medlemmar. Hur svarar detta mot de hävdvunna och grundlagsenliga formerna för ärendenas beredning i riksdagen?

Om man nu ansåge sig kunna bortse från alla dessa konstitutionella och principiella betänkligheter och uteslutande hålla sig till den praktiska sidan av saken, som en talare här yttrade, ber jag att få säga, att just på den punkten anmäla sig mina betänkligheter i minst lika hög grad. Jag kan icke tro på den praktiska nyttan av denna förening som här är föreslagen. Det hela är en teoretisk konstruktion. Det blir icke någon samlad beredning av utrikesärendena. Konstitutionsutskottet har ju självt erkänt, att en viss grupp av utrikesärenden icke skall dit; — handelstraktater t. ex. skall bevillningsutskottet fortfarande ha —, utan det blir i själva verket endast de utrikesärenden som nu ligga under konstitutionsutskottet, som skulle flyttas över till det nya utrikesutskottet, och vad vore vinsten med detta? — Jo, säger man, man får utrikesutskottet sammansatt på sådant sätt, att detta kommer att bli mera kapabelt att syssla med dessa frågor än vad konstitutionsutskottet är, och så får riksdagen ett organ, som kan på ett ordentligt och sakkunnigt sätt förbereda dessa frågor, innan de komma fram till riksdagen. Detta måtte vara en stor överdrift. De mera rutinmässiga utrikesfrågorna, som nu handläggas av konstitutionsutskottet, skulle säkert kunna handläggas där i fortsättningen

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

utan några som helst olägenheter, men om en verkligt stor och betydelsefull utrikesfråga kommer fram — jag tar bara en sådan som ligger nära: frågan om vår ställning till Nationernas förbund — om ett regeringsförslag framlägges eller en riksdagsmotion framkommer med det innehållet och uppbyggnaden av ett så stort antal ledamöter, att frågan verkligen får en tillräcklig tyngd, vad är det då som hindrar, att riksdagen för denna frågas behandling tillsätter ett särskilt utskott? Såvitt jag förstår, vore det den enda riktiga formen för frågans behandling. Då kunde man i detta utskott tillgodose kraven på utrikespolitisk sakkunskap och kompetens i full utsträckning och kunde också där få kontakt med de politiska meningsriktningarna inom riksdagen, som i alla fall komma att, vad man än må säga därom, ha avgörande inflytande på frågans slutliga behandling.

Jag kan således icke inse, att de motiv, som här anförts för behovet av ett utrikesutskott, äro ägnade att undanröja de betänkligheter, som det nu framlagda förslaget måste inge. Hans excellens herr utrikesministern lät ju också nyss framskymta, att han för sin del icke hyser några överdrivna förväntningar av detta förslag, och detta skulle jag vilja understryka gentemot de talare, som här uttalat sig så utomordentligt positivt till förmån för förslaget. Utrikesministern ville emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på, att det kunde ligga en viss fara i dröjsmål. Det är ju ett argument, som man alltid kan framföra med ett visst berättigande, men jag har svårt att förstå, att vi verkligen skulle löpa någon risk genom att icke ta detta enligt mitt tycke mycket illa hopkomna förslag. Skulle en sådan situation inträffa, som jag nyss antydde, kan ju riksdagen åstadkomma en tillfredsställande behandling av frågan genom att tillsätta ett särskilt utskott. Utrikesnämnden kan naturligtvis vara det organ, som utrikesministern anser vara önskvärdt för kontakten mellan regering och riksdag, fastän jag skall villigt understryka det uttalande, som här gjordes av herr Ländskog, att utrikesnämnden i sin nuvarande form icke motsvarar de krav man kan ställa på den. Men det ringaste vore väl då att försöka reformera utrikesnämnden, innan man går in för denna nyhet, som utskottet här föreslagit.

Såvitt jag förstår, är det enda som kan undanröja de väsentliga anmärkningarna, som kunna riktas mot riksdagens nuvarande befattning med utrikesärendena, att regeringen på ett helt annat sätt än hittills varit fallet direkt vänder sig till riksdagen med framställningar och redogörelser i utrikesfrågor. Kamrarna i sin helhet skola hållas å jour med utrikesfrågorna. Utskottsbehandlingen av de förslag som regeringen framlägger för riksdagen, är naturligtvis en viktig angelägenhet, men detta kan tillgodoses med de former man redan nu har till förfogande. Men däremot är det — det understryker jag gärna — ett viktigt önskemål, att riksdagens kamrar bli bättre informerade i utrikesfrågor än vad nu i regel är fallet. Bakom detta önskemål tror jag vi alla kunna ställa oss, och det göra även alla de, som i likhet med mig anse sig vara tvungna att motsätta sig det förslag som konstitutionsutskottet framlagt om inrättande av ett utrikesutskott.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Gustaf Adolf Björkman m. fl.

Häruti instämde herr förste vice talmannen *Magnusson*, fröken *Wellin* samt herrar *Holmdahl*, *von Seth*, *Magnusson* i Skövde och *Olsson* i Rimforsa.

Herr *Björck* i Kristianstad: Herr talman! Det var ingalunda någon överraskning för oss, som tillhöra majoriteten av utskottet, att en mycket stark opposition mot det förslag, som utskottet här framlagt, skulle komma fram,

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

och vi visste också från vilket håll den oppositionen och kritiken skulle komma. Ty det är riktigt, som herr Anderson i Råstock sade, att denna fråga är en gammal bekant, och man kan säga, att opponenter, med något undantag, också äro gamla bekanta, herr Anderson.

När vi ändock dristat oss till att emot alla dessa makter, som äro emot oss, framlägga detta förslag, har det varit i känslan av att utrikesfrågorna redan nu ha och för framtiden än mera få den stora betydelsen för Sveriges folk, att vi anse det rimligt och riktigt, att riksdagen skaffar sig organ, icke endast för att ge Konungen råd i dessa frågor, utan också för att ge riksdagen själv råd. Jag tror, att detta bedömande av det allmänna läget av utvecklingen har fog för sig. Vi ha sålunda ansett, att det behövs ett utrikesutskott. Det som kanske är det allra förnämsta i den svenska riksdagens arbetssätt, är den grundlighet varmed utskotten arbeta. Den som har erfarenhet av huru utskotten ta upp alla de frågor, som läggas under och höra under deras domvärjo till behandling, vet, att det är en mycket grundlig behandling som ärendena undergå. Men konstitutionsutskottet har icke blivit tillsatt för att behandla utrikesfrågorna. Om det nu är så, att vi i allmänhet ha en mycket grundlig behandling av de frågor som gå till utskott — alla de stora och viktiga frågorna —, då ställer jag den frågan: Äro icke utrikesfrågorna så viktiga, att det skulle finnas anledning att tillsätta ett särskilt utskott för att behandla dessa frågor? För min del kan jag icke besvara den frågan med annat än ja, och jag tror, att det vore till fördel för den riktiga behandlingen av dessa frågor och till fördel för kamrarna att få ärendena framlagda med så god utredning som möjligt och med så auktoritativt stöd som möjligt för det yttrande, som utskottet avger.

Man har här sagt, att huvudskälet för inrättandet av ett utrikesutskott liksom för inrättandet av utrikesnämnden skulle vara, att man därigenom skapade en livligare kontakt mellan utrikesledningen och riksdagen, och det är naturligtvis alldeles riktigt, det kan icke bestridas. Men här tillkommer en synpunkt, som för mig är än viktigare: Att man här föreslår en extra ordinarie anordning för utrikesfrågornas behandling hör samman med den omständigheten att vi icke kunna behandla utrikesfrågorna precis på samma sätt som alla andra frågor. I andra frågor kunna partimeningarna bryta sig emot varandra, och man får nöja sig med majoritetens beslut, men om vi komma i det läget, att varje parti i en utrikesfråga har sin ståndpunkt, och om meningarna splittras såväl ute bland folket som i kamrarna, då riskera vi en vacker dag att stå fullkomligt vanmäktiga i utrikespolitiken. Detta är för mig det viktigaste, att man skapar ett sådant organ, att förberedandet av de utrikespolitiska frågorna leder fram till ett resultat av enhälliga beslut, i den mån riksdagen skall sysselsätta sig därmed. Vi ha utrikesnämnden, och jag anser, att den varit till gagn, därför att Konungen genom utrikesnämnden kan få kunskap om den uppfattning, som hyses av framstående representanter inom riksdagen. När ärendet sedan kommer till riksdagen, går det vanligen till konstitutionsutskottet och då riskeras lätt, att det hela går sönder. Det är, såvitt jag kan förstå, en mycket klok och praktisk anordning att låta utrikesnämnden bli ett utrikesutskott, eller rättare sagt att låta utrikesutskottet fungera som utrikesnämnd mellan riksdagarna, och den anordningen är ingen nyhet, den har man i andra nordiska länder, och för så vitt jag vet, har den där fungerat på ett mycket tillfredsställande sätt.

Nu gör man en mycket stor affär av den dubbelställning, som skulle inträda därigenom, att medlemmarna av utrikesutskottet skulle vara medlemmar i utrikesnämnden, och den föregående ärade talaren framhöll som något betänkligt, att utrikesnämnden skulle kunna komma i tillfälle att uttala sig

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

om framläggandet av en kunglig proposition, varigenom man faktiskt skulle komma att utskottsbehandla den kungliga propositionen i förväg. Ja, men är icke detta, herr Anderson i Norrköping, en stor överdrift? Jag har icke den erfarenheten, att det i utskotten går så lätt att komma fram till en slutgiltig ståndpunkt och att fatta beslut, jag vet icke något utskott, där man arbetar efter den metoden. Jag kan icke förstå, att de arbetsmetoder, som utskotten använda, kunna karakteriseras på ett sådant sätt. Jag anser, att de arbeta efter helt andra och gudvarelov mycket bättre metoder. Om utrikesnämnden kallas för att ge råd om framläggandet av en kunglig proposition, kan det givetvis ingenting annat innebära, än att man uttalar sig om det lämpliga i propositionens framläggande eller icke, men icke inlåter man sig på någon detaljbehandling; det är ju f. ö. icke alls säkert, att ett detaljerat förslag föreligger utarbetat.

Jag måste säga, att de principiella och konstitutionella erinringar, som gjorts emot det föreliggande förslaget, icke äro av den beskaffenhet, att de övertygat mig om att konstitutionsutskottets förslag icke är acceptabelt, och jag instämmer fullt och helt med hans excellens utrikesministern i hans tro att kamrarna komma att ångra sig, om de icke nu skapa de konstitutionella formerna för inrättande av ett utrikesutskott. Jag skall visst icke ställa förhoppningarna högt, men jag ställer den fordran på utrikesfrågornas behandling, att i den mån riksdagen skall syssla med dem, skall man medvetet inrikta sig på att komma till samförstånd och enhällighet. Här föreligger ett sådant försök; de som opponerat sig ha icke kunnat anvisa någon annan väg. Den nu föreslagna vägen har försökts av andra länder och, såvitt jag vet, med god framgång. Jag kan icke förstå, att vi här i Sverige skola avstå från ett sådant medel, en sådan behandling av utrikesfrågorna, att man kan komma fram till största möjliga samstämmighet, när kamrarna slutligen skola ta ståndpunkt.

Herr talman! Jag anser de övervägande skälen och för övrigt mycket starka skäl tala för bifall till utskottets förslag, och jag skall därför be att få yrka bifall till detsamma.

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma med den siste ärade talaren, herr Björck, i allt väsentligt av vad han sade. Det som gjort, att jag begärt ordet, är emellertid ett yttrande av herr Lindskog, som jag icke precis vill motsätta mig, men som jag tror kan behöva kompletteras. Herr Lindskog sade med ett visst fog, att genom inrättandet av ett utrikesutskott, där alltså representativa och auktoritativa riksdagsledamöter insattes, bör man kunna förebygga vad som nu ibland sker, nämligen att utrikespolitiska frågor liksom tas om hand av ledamöter, som icke alltid äro de lämpligaste. Han menade, att man skulle kunna redan från början lägga till rätta debatterna, så att dessa mera auktoritativa röster åtminstone kunde komma att höras först och ge den allmänna inriktningen av debatten. På den punkten tror jag herr Lindskog har alldeles rätt, men här kanske får medgivas en liten reservation, och det är den, att vi få i alla fall icke gå så långt, att vi kanske anslå liknande toner som i första kammaren, när man diskuterade radieringen av utrikesdebatten, eller att man eftersträvar en slags friserad och tuktrad debatt. Det kan ibland tänkas bli ett slags auktoriserat partitänkande, som skulle tränga in på allehanda områden, och det bör det icke göra, allra minst på utrikespolitikens. Det är icke alltid så säkert, att de som äro partiledare eller stå i första linjen, alltid äro fullt representativa för vad menige man tänker och tycker i utrikespolitiska frågor. Vi ha ett utomordentligt bra exempel därpå, om vi i dessa dagar tänka på det engelska

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

parlamentet, där säkerligen den engelska premiärministern och hans kamrater i regeringen icke äro så representativa för den breda opinionen i det brittiska imperiet i fråga om dess utrikespolitik. Jag menar med andra ord, att i de djupa leden, både i riksdagskretsar och i övrigt kan det vara mycket som bör föras fram och varom vi naturligtvis icke få hysa en baktanke att det skall undertryckas, därför att, om det nu blir ett utrikesutskott, mera auktoritativa stämmor inleda sådana debatter. Jag vill för övrigt, herr talman, gärna instämma i de förhoppningar, som knutits till detta nya organ, att man därmed skall kunna åstadkomma ett bättre samarbete mellan regeringen och riksdagen.

Jag vill betona, att jag hyser stora förhoppningar speciellt i två avseenden. Då utrikesnämndens ledamöter bli desamma, som komma att sitta i utrikesutskottet, hoppas jag att de, när de bevista utrikesnämndens sammanträden, besinna, att de också äro medlemmar av utrikesutskottet, så att de råd, som de i utrikesnämnden giva vederbörande, givas under ökat ansvar. Jag tror icke, att man vedervågar frågans lösning, om man antager, att det kanske icke alltid varit så, att den samstämmighet, som kommit till synes i utrikesnämnden, också avspeglat sig i den partigruppering eller den press, som de olika ledamöterna representera. Det är nog önskvärt, att man därvidlag åstadkommer större konsekvens och en starkare ansvarskänsla. Detta är en sida av det efterlysta samarbetet.

En annan sida, herr talman, är också den, att man genom detta utrikesutskott får ett organ, genom vilket riksdagen kan uttrycka sin mening och sin önskan i viktiga utrikespolitiska frågor. Då nu vissa frågor flyttas över från konstitutionsutskottet till detta nya utskott, bör man nämligen, föreställer jag mig, antaga, att bestämmelserna om rätt att i sådana frågor motionera i anledning av under riksdagen inträffande händelser komma att visa sig mycket värdefulla. Med hänsyn till den oroliga och osäkra framtid i internationell avseende, som vi säkerligen ha att räkna med, kan det nämligen mycket väl tänkas, att det under riksdagens lopp kan komma att inträffa händelser av internationell räckvidd, beträffande vilka enskilda riksdagsmän finna önskvärt att höra riksdagens mening. Man begär ingen oartighet mot någon regering om man säger, att nästan alla riksdagar på senare tiden hyst den uppfattningen, att samarbetet med de olika regeringarna, när det gällt utrikespolitiken, icke varit det mest ideala. Riksdagen har nog ofta ansett, att vissa önskemål och synpunkter bort hävdas med starkare känsla och eftertryck än som skett. Jag kan taga ett praktiskt exempel, herr talman. Om vi ägt detta utrikesutskott, förmodar jag, att händelserna ute i stora världen och speciellt ner i Genève hade från riksdagens sida kunnat utlösa opinionsyttringar, som kunnat handläggas på ett vederhäftigare och bättre sätt i utrikesutskottet än i utrikesnämnden. Dessa frågor skulle, om vi haft ett dylikt utskott, kunnat komma före i riksdagen, varvid riksdagen kunnat begagna sin möjlighet att göra uttalanden, vilka kunnat få en nog så stark räckvidd och bli av stor betydelse för regeringen. Man uppnår sålunda genom ett utrikesutskott icke blott bättre kontakt utan även — jag säger det rent ut — ett förtroiligare samarbete mellan riksdagen och regeringen, när det gäller dessa i framtiden alltmer dominerande frågor. Detta synes mig vara en uppenbar vinst av detta nya utskotts införande i våra grundlagar och detta är för mig en anledning att också be att få biträda utskottets förslag.

Herr Flyg: Herr talman! Den upprörda stämning, vilken härskar i kammaren då denna fråga behandlas, synes mig i viss mån kunna sägas vara en illustration till det intresse, som denna del av riksdagen hyser för spörsmål

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

av denna karaktär, ja, jag vågar nästan gå så långt att jag säger, för utrikespolitiska debatter och spörsmål överhuvud taget.

Vad beträffar den fråga, som nu föreligger, skulle jag för mitt vidkommande vilja uttrycka den socialistiska gruppens uppfattning så, att vederbörande utskott, i detta fall konstitutionsutskottet, i princip gått in för att förverkliga ett viktigt önskemål och ett önskemål för vilket det inom riksdagen föreligger ett ofrånkomligt behov. Då jag skall undersöka på vilket sätt konstitutionsutskottet tänkt sig att praktiskt lösa denna fråga, praktiskt förverkliga önskemålet om ett utrikesutskott till vilket utrikespolitiska spörsmål — i den mån sådana överhuvud taget förekomma för riksdagens vidkommande — kunna hänvisas och få sin beredning, finner jag, att det här egentligen icke gäller att förverkliga de önskemål, som det här är fråga om. Vi ha i stället framför oss ett mycket skickligt försök att på ett helt annat sätt än hittills göra riksdagen ansvarig för den mystiska och hemliga institution, som vi ha här i landet och som heter utrikesnämnden. Det är den saken, som herrarna i konstitutionsutskottet — om det är på eget initiativ eller på initiativ från någon okänd högre makt, vill jag låta vara osagt — tänkt att vi skulle lösa på detta sätt. Utrikesnämnden skall vara kvar, men den skall få en ny gestalt. Utrikesnämnden skall kunna uppträda i riksdagen som dess valda utrikesutskott och i den officiella gestalten av ett utskott bland övriga utskott. Men å andra sidan skall den även fungera såsom utrikesnämnd. Under den tid då riksdagen icke är samlad, skall den stå till förfogande såsom hittills såsom en rådgivande och icke bara rådgivande utan också — i realiteten — en för riksdagens vidkommande beslutande församling. Jag förmodar, att vi icke behöva tvista om att så hittills varit fallet — då det gällt sådana viktiga frågor och problem, som det här är fråga om.

I år ha vi haft till behandling inom riksdagen utrikespolitiska spörsmål av mycket allvarlig karaktär. Sedan årtionden tillbaka har det, kan man säga, icke förekommit sådana allvarliga utrikespolitiska problem för Sveriges vidkommande som i år. Som exempel på den allvarliga karaktären av dessa frågor behöver jag bara nämna att, om utvecklingen i världen — vilken utveckling vi i Sverige mycket litet kunna påverka — gått i annan riktning, hade riksdagen, när den sammanträdde i år, kunnat ställas inför en situation helt annorlunda än den som existerar. Vi hade, med andra ord, på grund av den politik, som regeringen efter konferenser med just utrikesnämnden och med stöd av denna bedrivit, kunnat befinna oss i krig. Så förhåller det sig. Det har sagts, från vederbörligt ansvarigt statsrådshåll, att regeringen i denna fråga handlat i samförstånd — jag citerar vederbörande statsråd, alltså utrikesministern — med riksdagens förtroendemän. Bakom denna formulering döljer sig just den så kallade utrikesnämnden. Det är dess ledamöter, som kallas riksdagens förtroendemän, och det är med dem, som man konfererar i olika viktiga situationer, då riksdagen icke är samlad. Det är med dem som man konfererar i det ögonblick, då riksdagen rätteligen hade bort inkallas och höras, om man följt de olika statsrådets egna i statsrådsprotokollet angivna mening om gällande författningar och bestämmelser på området i fråga.

Vid det tillfälle jag äsyftar, frågade man denna utrikesnämnd till råds. Med stöd av de herrar, som sitta där och vilka ju äro representativa för respektive partigrupper — om oppositionella röster skulle höras inom de egna partierna, skulle dessa representanter förmodligen ställa sina ultimata — tog man ståndpunkt till dylika viktiga frågor. På det sättet undvek man att vidtaga andra åtgärder och gå den väg, som eljest rätteligen hade varit den givna, nämligen att inkalla riksdagen.

Nu har man emellertid förmodligen tänkt — om det är konstitutionsutskot-

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

tet självt eller om det är något annat organ, som känt större behov av sakens ordnande, vet jag icke — att man borde få riksdagen att gå in för ett av riksdagen valt organ, ett utrikesutskott, vilket, då riksdagen icke är sammankallad, samtidigt fungerar såsom utrikesnämnd. Hittills har ju utrikesnämnden faktiskt endast varit ett organ, med vilket regeringen samverkat med riksdagen. Positionen skulle nu genom införandet av ett utrikesutskott bli väsentligt starkare. Det är den tankegången — det vill jag utan tvekan påstå — som ligger bakom det projekt, som nu ligger här framför oss. Därmed får dock icke — det är uppenbart — riksdagens utrikesutskott den utformning, som är önskvärd. Man förflyttar faktiskt behandlingen av de utrikespolitiska problemen från det utskott som hittills haft hand om dem, nämligen konstitutionsutskottet och för vars fötter jag icke har anledning att lägga lager eller rosor, till en ny institution, vilken i realiteten icke är någon ny institution, utan den gamla juntan, utrikesnämnden, vilken alltså får en officiell prägel av att vara ett riksdagens organ. Med andra ord, man föreslår en reform, som är en reform bakåt. Det synes mig vara mycket tidstypiskt och det är en åtgärd av samma slag som den nuvarande demokratien vidtager även på andra områden. Med utgångspunkt från att spørgsmålet ligger till på det sättet, finner jag för mitt vidkommande det enda riktiga vara, att i föreliggande situation gå in för avslag på förslaget, vilket avslag emellertid icke betyder, att vår grupp i princip är emot att riksdagen får ett verkligt och på bred basis arbetande utrikesutskott.

Jag skulle också vilja säga några ord med anledning av vissa satser i herr Björcks förkunnelse där framme vid talarstolen. Herr Björck talade om behovet av att vissa allvarliga utrikespolitiska frågor behandling och lösning i riksdagen ske i den absoluta enhällighetens tecken. Med en sådan uppfattning bör den konstitutionellt sakkunnige herr Björck icke ha någonting emot att även de små riktningarna inom den demokratiska institution, som Sveriges riksdag skall vara, bli representerade, i varje fall i detta utskott, och icke utestängas av de fyra likriktade stora partierna, såsom man försökte göra härom dagen, då ett utrikespolitiskt problem skulle behandlas i medkammaren. Sådana synpunkter äro, anser jag, värda att beaktas, om man menar något med att behandlingen och ståndpunktstagandet, när det gäller dylika problem, böra vara uttryck för en enhällig uppfattning. Herrarna kunna visserligen genmäla, att de grupper, som här skulle komma i fråga och som utgöras av min egen partigrupp och av den kommunistiska gruppen, till antalet äro så ringa i kammaren, att man därför icke behöver taga hänsyn till dem. Härtill vill jag säga, att jag vet icke av att det i de demokratiska principernas rika komplex finnes någon sats, som säger, att en riktning är för liten för att genom sin blotta existens få ett berättigande, och få göra sin röst hörd. Men det må nu vara en sak, varom vi tvista. Det förekommer emellertid situationer, då en liten meningsriktning i den här institutionen kan representera uppfattningar i landet, vilka hysas av en väsentligt bredare opinion än vad meningsriktningens representation här i kammaren kan tyda på.

Om vi ha lärt något av den aktuella utrikespolitiska situationen, som rått under de sista månaderna, om vi ha förstätt det tal, som hölls i medkammaren för endast ett dygn sedan, skola vi finna, att den ståndpunkt, som vår grupp intagit i den fråga det här gäller, i dag fått ett sådant stöd av utvecklingen att man nog kan säga, att vi representera kanske väsentligt bredare grupper än dem, som givit oss sin anslutning vid det senaste valet.

Till vad jag tidigare har sagt, skulle jag även vilja säga, att är det så, att man här vill gå in för att riksdagens behandling av de utrikespolitiska

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

problemen skall ske på bred demokratisk bas, representativ för hela landet och folket, då bör man nog se till, att man i detta avseende icke tillämpar den minst sagt icke demokratiska princip, som man använder då det gäller andra utskott. Då bör man se till, att man kommer bort från den likriktning, som den svenska demokratien många gånger snabbt förskaffat sig eller övertagit från diktaturländerna i söder, och i stället verkligen ser till att man löser problemet så, att det blir en allmän representation i det utskott varom här är fråga.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i anslutning till herr Lindskogs anförande. Enligt hans åsikt borde väl den i dag förda vara en mönsterdebatt.

Det har ju, för att anknyta till herr Lindskogs yttrande, varit så, att de auktoritativa stämmorna först gjort sig hörda här i debatten. I tur och ordning hava herrar Vougt, Lindskog, Björck och herr Hallén uppträtt, och de hava alla vittnat såsom talesmän för utskottet. När jag hörde sorlet och den bristande uppmärksamheten, måste jag dock konstatera, att kammaren icke tycks vara vidare mogen för att njuta av de auktoritativa stämmorna. Uppmärksamheten blir mycket större — för att fortfarande anknyta till herr Lindskogs terminologi — då talesmännen från det så kallade lägre planet ta till orda.

Jag tror icke, att det var sakligt riktigt vad herr Lindskog sade angående debattens förlopp efter införandet av utrikesutskott. Vi minnas, hur det var sist, när en utrikespolitisk fråga var före här i kammaren. Det gällde då frågan om kreditspärren. Den frågan var också utskottsbehandlad. Ingalunda hörde vi då först de auktoritativa stämmorna, exempelvis herr Halléns, utan vi hörde i tur och ordning herrar Ossbahr, Flyg, Meyerhöffer, vilka talare togo till orda, innan herr Björck uppträdde och med sitt strålande inlägg om presidenten Motta gav debatten den internationella parlamentariska höjden. Vi se sålunda, att formen för ett utskotts handläggning av en fråga kan bli sådan, att man icke vinner den förändring, som man i detta fall vill åstadkomma. Detta bekräftas ju av erfarenheterna från årets riksdag.

Jag tar en annan sak. Mer och mer håller debatten om Nationernas förbund på att urarta till det rena gyckelspelet, och knappt en människa utanför riksdagen tar den på allvar. I samband med hela denna utveckling har det visat sig synnerligen gynnsamt, att talesmän för mindre riktningar fått göra sig hörda.

Jag ser i hela utskottsförslaget en förvanskning av en i och för sig god idé. Det är ett försök att genom att inkräkta på riksdagens yttrandefrihet på ett område, där det icke finnes något skäl att göra inskränkningar, snedvrida en utveckling, som kunde vara önskvärd.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Fast: Herr talman! Endast ett par ord.

Jag hoppas kammarens ledamöter under debatten givit akt på från vilka olika utgångspunkter man kan komma fram till samma resultat. Man har ju här från skilda partier vittnat om sin ovilja och sin misstro emot det resultat, som detta förslag skulle komma att medföra. Men jag måste säga, herr talman, att då jag hört dessa argument från skilda riktningar, så är detta ytterligare ett vittnesbörd om vad man tidigare konstaterat, nämligen att man kan reformera snart sagt på livets alla områden, men icke i fråga om riksdagens egna arbetsformer. Vid olika tillfällen brukar man i tidningarna få läsa, att riksdagens arbete icke är väl organiserat, och man ser intervjuer med fram-

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)
stående riksdagsledamöter som vitsorda detta. Men när det gäller att på ett av de viktigaste områdena härvidlag göra ett försök till reformering, ett försök som tidigare har misslyckats, och när man sökt komma undan svårigheterna — ja, då visar det sig, att man tornar upp alla möjliga både principiella och praktiska skäl emot saken och framlägger alla de små synpunkter, som jag kan förstå att man kan få fram, om man ser saken ensidigt, från sin egen utgångspunkt. Det är icke enligt mitt förmenande hoppingivande, då man den ena gången efter den andra blir motad av riksdagen själv, som säger sig gärna vilja reformer men som alltid har skäl för att slå ihjäl de förslag som framkomma.

Jag hade inte väntat mig, att man skulle finna en av de personer, som deltagit i den utredning, som låg till grund för regeringens framställning om inrättande av ett utrikesutskott, bland dem, som nu yrka avslag, emedan man löst denna fråga efter något andra linjer. Detta har dock inträffat. Man har ju sett, hurusom statsutskottets högt värderade ordförande också här anfört de gamla kända statsutskottsskälen, som dock i detta sammanhang enligt min mening icke borde väga så tungt, då man icke här har berört statsutskottet i egentlig mening. I samband härmed vill jag passa på att säga, att när man från statsutskottets ordförandes sida alldeles riktigt varnade för att splittra sönder riksdagens arbete för mycket med sammansatta utskott och han läste upp vad den kommitté, som jag nyss erinrade om, framhållit, så får man emellertid inte glömma bort den reform, som företagits, varigenom man kan undvika ett användande i onödan av sammansatta utskott men varmed man dock uppnår samarbete emellan de olika utskotten. Det är just detta, som i detta sammanhang också är tillämpligt. Vad som citerades av kommitténs uttalanden är således icke i samma grad tillämpligt i dag som vid den tidpunkt, då de gjordes av kommittén. Det finns nu flera vägar som äro öppna för att man skall kunna åstadkomma samarbete, få vetskap om tidigare behandling o. s. v., från det ena utskottet till det andra, att skälen måste vara mycket starka och avgörande, om man skall tillsätta ett sammansatt utskott. Något annat kan enligt mitt förmenande icke läsas ut av vad utskottet här föreslagit och anfört.

När man sedan kommer fram till frågan angående de konstitutionella betänkligheterna, vill jag i det sammanhanget endast erinra därom, att de betänkligheter, som herr Anderson i Norrköping hyste, kunna hysas även nu i fråga om utrikesnämnden. Man kan ju mycket väl tänka sig, att utrikesnämndens ledamöter i betydande utsträckning också kunna sitta som ledamöter av konstitutionsutskottet eller, låt oss säga, bevillningsutskottet. De skäl, som härvidlag anföras, kunna således gälla rörande andra utskott, lika väl som det kan vara berättigat att anföras dem beträffande ett blivande utrikesutskott. Den ene talaren säger att utskottet skickligt sökt komma undan svårigheterna och att man t. o. m. försökt att vara alltför skicklig och därför låtit åtskilliga svagheter hos den tänkta nyordningen komma fram. En annan talare säger däremot, att man förfarit med så stor oskicklighet, att det redan ur den synpunkten inte finns något skäl för riksdagen att reflektera på förslaget. När man efter långvariga utredningar sökte lösa frågan i det större sammanhang, som man här påfördrar att den skall lösas i, och då man gjorde en uppdelning av ärendena mellan utskotten, som kanske i visst avseende var rationellare och varigenom man erhöll ett mera brett arbetande riksdagsutskott, då sade riksdagen bestämt nej. Man tornade upp starka, sakliga invändningar — jag vill icke bestrida detta — och man ansåg den linjen icke framkomlig. Nu mötes man av kritik för att man låter utrikesnämnden vara kvar, och därför måste förslaget slås ihjäl.

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

Ja, mina herrar, den dag konstitutionsutskottet kommer med ett förslag om inrättande av ett utrikesutskott men där utrikesnämndens ställning är rubbad, och där således icke något samrådande mellan Konungen själv och riksdagens förtroendemän är möjligt, då kommer man inte minst från alla de konservativa partiernas sida, och detta med mycket starka skäl, att bestämt avvisa varje som helst försök till en sådan anordning. Jag tror man nu måste säga sig, att om man vill någonting, får man ta det förslag, som nu föreligger, vilket varken jag eller någon annan av konstitutionsutskottets ledamöter velat påstå vara oangripligt eller idealiskt, men där man gjort så gott man kunnat och där man utan att vara skicklig dock försökt komma undan en del besvärligheter, som tidigare ha vidlått de förslag, som härutinnan framlagts för riksdagen. De som nu vilja vara med om att fälla detta utskottsförslag få också vara beredda att ta konsekvenserna därutav. Hurudan världen än kommer att gestalta sig och hur mycket man än kan ha behov av att riksdagen säger sin mening till en regering i utrikespolitiska ting, kan detta dock icke komma att ske under former, som vi åtminstone ha ansett vara något så när betryggande, under en hel femårsperiod.

Då jag för mitt vidkommande biträtt detta förslag, har det skett med full vetskap om att man här söker sig fram och att man i åtskilligt också låter den framtida utvecklingen i detta fall som så många gånger annars vara beroende på en praktisk och förståndig tillämpning av riksdagen själv. Jag har icke för mitt vidkommande ansett mig böra ta ansvaret av att man i en sådan tid som denna skall vänta ytterligare en femårsperiod, innan man gör ett nytt försök, ett försök som säkerligen kommer att vara i kanske ännu högre grad dömt att misslyckas än det nu föreliggande.

Från dessa utgångspunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Fast förenade sig herrar *Persson* i Trången och *Olsson* i Mora.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Gentemot herr Fast vill jag säga, att det ju icke är nog därmed, att det är från de mest skilda läger som motståndet kommer. Även talesmannen för utskottet, herr Fast, inskränkte sig till att säga, att det har sökt vägar som skola leda till något bättre.

Då det emellertid ännu är ett betydande antal som fortfarande önska ha sin fria prövrätt i kammaren vilka finna att herr Fast icke hittat de vägar han sökt och att de anvisningar han här lämnar icke utgöra den av alla åstundade förbättringen, så finnes intet som helst skäl till något annat än att gå på den rena avslagslinjen. Inte ens utskottets talesmän ha ju frejdigt mod att säga, att detta verk är av gedigen beskaffenhet, och konstitutionsutskottets majoritet brukar, som jag sett, inte eljest vara rädd för att prisa sitt eget verk.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag begärde ordet för att ge en kort replik till min vän herr Fast, som tycktes vilja särskilt markera, att man från olika utgångspunkter hade kommit fram till ett samfällt avslagsyrkande. Är det första gången herr Fast varit med om detta under sin långa riksdagsmannabana? Det brukar väl vara så, att man här söker bedöma frågorna från sina egna utgångspunkter, och det var detta som jag försökte göra i mitt första anförande.

Såvitt jag kunnat höra, har ingen av konstitutionsutskottets representanter som talat för utskottets förslag ens gjort ett försök att gendriva vad jag sade om det praktiska värdet av denna anordning. Det har icke talats ett enda ord om den synpunkt jag anlade, nämligen att när man icke behöver utrikes-

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)
utskottet, så har man det, och då man skulle behöva det, är man utan, då har man bara utrikesnämnden. Inte ett ord har sagts om den saken.

Jag sade vidare att jag tyckte att detta inte var någonting, jag sade att det var kejsarens nya kläder, och det vidhåller jag på det bestämdaste. För resten skulle de, som av detta förslag vänta sig några större möjligheter för riksdagen att få veta vad som händer, ha påyrkat ett bifall till tredje punkten i herr Lindhagens motion. Enligt vad som står på första sidan i utskottets utlåtande nr 36 har herr Lindhagen där begärt »en ingående revision av grundlagens sekretess över utrikesärendena». Det har man gått förbi med stor tystnad, så att vinsten av detta ur den synpunkten att riksdagen skall få veta något om utrikesärendena är så minimal, att jag icke kan upptäcka någon alls.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Hagberg** i Luleå: Jag kommer för min del att yrka bifall till utskottets förslag. Jag gör mig inga illusioner beträffande dess stora verkningar, men jag anser i alla fall förslaget innebära ett principiellt erkännande av folkrepresentationens rättigheter och skyldigheter i fråga om utrikesproblem.

Trots att man väl nu i princip erkänner den hemliga diplomatiens förkastlighet, så gör sig tyvärr ännu på utrikespolitikens område gällande en ordning, som i realiteten avstänger folkrepresentationen från avgörande inflytande på utrikespolitikens utformning. Emellertid: varje litet steg till en bättre ordning härvidlag, hur blygsamt det än kan vara, måste man hälsa med tillfredsställelse, och jag betraktar i varje fall detta som ett steg i rätt riktning, och därför kommer jag också att rösta för utskottets förslag.

Herr **Flyg**: Herr talman! Jag vill bara meddela, att då den socialistiska gruppen kommer att rösta för avslag på utskottets hemställan, göra vi detta icke i anslutning till den motivering som anförts i herrar Björkmans, Stendahls och Rydbergs reservation, utan utgående från den principiella uppfattning till spörsmålet, som jag angav i mitt tidigare anförande. Det är med andra ord den uppfattningen, att vad som här föreslås är att man på en viss väg skall sätta riksdagens officiella stämpel på den hemliga diplomati och hemliga utrikespolitik, som hittills bedrivits, och ett sådant försök kunna vi icke vara med om.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först propositioner angående utskottets hemställan i punkten A), nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Anderson i Norrköping, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten A) av utskottets förevarande utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för

Ang. inrättande av ett utrikesutskott m. m. (Forts.)

ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Vidare blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets i punkten B) gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Sedan herr förste vice talmannen nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, föredrogos vart för sig:

bevillningsutskottets betänkande, nr 37, i anledning av väckt motion om skattefrihet för förbättringsbidrag till främjande av byggnadsverksamhet på landet; och

bankoutskottets utlåtande, nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 13 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 9.

Vidare förekom till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av väckt motion angående statstopografernas pensionsförhållanden.

Ang. statstopografernas pensionsförhållanden.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottets förberedande handling hämvisad motion, nr 457, hade herr *Arne mark m. fl.* föreslagit, »dels att den arvodesminskning, som statstopograferna fått vidkännas under den tid de varit uppförda å övergångsstat, i pensionshänseende må tillgodoräknas dem som pensionsavgift, *dels ock* att för statstopograf skall tillämpas det pensionsunderlag och pensionsavdrag, som jämlikt pensionsreglementet gäller för statskartograf».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan berörda hemställan föredragits, anförde:

Herr Arne mark: Herr talman! När man läser igenom detta bankoutskottets utlåtande och tar del av statskontorets yttrande, som ju bankoutskottet vid sitt avstyrkande stöder sig på, kan man, enligt mitt förmenande åtminstone, helt enkelt inte undgå den reflexionen, att här har formen fått gå före saken. De skäl som anförts mot ett bifall till den motion, som jag och tre kammarkamrater ha väckt, äro, jag vill understryka det, alltigenom av formell natur. Nu skall jag för min del gärna medge, att om man anlägger de formella skälen kommer man ovillkorligen fram till det beslut som utskottet fattat. Men ser man på saken med vanligt sunt förnuft, framstår statstopografernas pensionsfråga i helt annan dager.

Den springande punkten är: skall man betrakta dem som icke-ordinarie tjänstemän eller böra de jämsställas med ordinarie dylika? Jag håller före att man därvidlag bör anse dem som ordinarie tjänstemän på grund av de omständigheter, som gjorde deras placering på stat på sin tid så egendomlig som den är. Det förhöll sig på det sättet, att när rikets allmänna kartverk år 1912 sattes på ordinarie stat, undantogs statstopograferna på grund av vissa organisatoriska skäl, som jag icke här skall gå in på. Men, märk väl, de bibehölls

Ang. statstopografernas pensionsförhållanden. (Forts.)
icke på extra stat, utan samtidigt som verkets tjänstemän i övrigt sattes på ordinarie stat, placerades dessa fyra statstopografer — det var fyra på den tiden, numera är det tre — på övergångsstat och tillförsäkrades genom *fullmakt* samma löneställning som en annan tjänstemannagrupp vid kartverket, nämligen statskartograferna.

Nu är att märka i det sammanhanget, att det, åtminstone mig veterligt, aldrig brukat förfaras på det sättet, att icke-ordinarie personal placeras på övergångsstat, utan detta fall är absolut enastående i sitt slag. Denna omständighet gjorde också, att topograferna själva kommo att närmast betrakta sig som ordinarie tjänstemän, och verket självt har tydligen lutat åt samma uppfattning; det framgår åtminstone av den skrivelse som kartverkschefen avgav till Kungl. Maj:t i januari 1934, då det blev fråga om att tillämpa det nya civila pensionsreglementet på statstopograferna. Jag skall icke föredraga denna skrivelse, som bland annat innehåller en redogörelse för vilka avdrag i lönehänseende de haft under olika år. Efter denna redogörelse kommer emellertid kartverkschefen fram till denna slutsats: »Sakliga skäl torde sålunda föreligga för förordnande jämlikt nya civila pensionsreglementet, 1 §, om sagda reglementes tillämplighet å statstopografer å övergångsstat, såsom om de vore ordinarie tjänstemän.»

Kammarens ledamöter erinra sig säkerligen, att Kungl. Maj:t vid fjolårets riksdag föreslog, att dessa statstopografer skulle flyttas från övergångsstat till extra stat. Syftet med denna anordning var av allt att döma att få dessa befattningshavare att bättre passa in i det nya pensionsreglementet. Riksdagen gick emellertid emot Kungl. Maj:t på denna punkt, och riksdagen beslöt icke bara att bibehålla statstopograferna på övergångsstat utan därjämte att flytta upp dem i 24:e löneklassen eller med andra ord att ställa dem i full paritet med statskartograferna. Detta 1935 års riksdagsbeslut innebär alltså, att statstopograferna i *löne- och tjänstehänseende* äro att betrakta som *ordinarie* tjänstemän i 24:e löneklassen.

I ett kungl. brev, vilket utfärdades i juni månad i fjol, förordnades emellertid, att tjänstemännen ifråga i *pensionshänseende* skola behandlas som *extra ordinarie* tjänstemän i närmast lägre löneklass, nämligen den 23:e. Detta Kungl. brev stöder sig på ett yttrande av statskontoret, vilket emellertid avgavs före det riksdagen fattade sitt beslut, att statstopograferna allt fortfarande skulle vara placerade på övergångsstat och i avlöningshänseende behandlas som ordinarie tjänstemän. Nu finna vi av det föreliggande utskottsutlåtandet, att statskontoret trots detta riksdagens beslut vidhåller sin ståndpunkt av i fjol.

Som jag redan i början av mitt anförande framhöll, vill jag ingalunda bestrida, att — om man ser rent formellt på saken — statskontorets ståndpunkt är riktig. Men går man frågan närmare in på livet och ser på den ur rena förnufts- och skälighetssynpunkter, vill jag för min del bestämt hävda, att övervägande skäl tala för att riksdagen i konsekvens med sitt beslut i fjol i fråga om lönen nu går in för att även i pensionshänseende behandla dessa tjänstemän såsom ordinarie befattningshavare. Nog måste det väl ändå, herr talman, te sig ganska egendomligt, att man i lönehänseende betraktar en anställd såsom ordinarie men ger honom pension, såsom om han vore extra. Vi motionärer ha utgått från såsom någonting tämligen självfallet, att ett dylikt missförhållande måste rättas till, och av den anledningen ha vi också väckt vår motion.

Att ett bifall till vår motion nödvändigtvis skulle, såsom bankoutskottet anför i sitt utlåtande, behöva medföra vittgående konsekvenser, och att detta skulle bli av i hög grad prejudicerande natur, har jag för min del svårt att

Ang. statstopografernas pensionsförhållanden. (Forts.)

förstå. Jordbruksutskottet, som i fjol hade att behandla frågan om dessa tjänstemäns placering i löneskalan, ställde sig därvid på den ståndpunkten, att: — jag citerar detta utskott — »En sådan anordning kan icke få någon prejudice-rande betydelse för andra fall, enär statstopograferna, utskottet vederligen, äro de enda å övergångsstat uppförda icke-ordinarie befattningshavarna inom statsförvaltningen.»

Jag håller bestämt före, att den ståndpunkten står sig även i fråga om pensionen, och därför tillåter jag mig också, herr talman, trots att utskottet här enhälligt avstyrkt vår motion, att yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr *Ossbahr* instämde häruti.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Under åberopande av den motivering som utskottet förebragt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av nuvarande samband mellan tjänstepensioneringen i statens pensionsanstalt och den allmänna pensionsförsäkringen m. m.;

nr 65, i anledning av väckta motioner angående beredande av möjlighet för inom tjänstemannasamhället vid Mörby boende att erhålla lån mot in-teckningar i tomträtt uti Konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m. eller uti post-sparbanken;

nr 66, angående uppsättande i riksdagshuset av en förstoring av den i anledning av riksdagens 500-årsjubileum präglade minnesmedaljen; och

nr 67, angående uppdrag för fullmäktige i riksgäldskontoret att handlägga ännu återstående ärenden i samband med riksdagens 500-årsjubileum m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och memorial hemställt.

§ 11.

Till behandling företogs härpå statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Ang. utgif-
terna under
rikstatens
fjärde
huvudtitel.

I punkten 1, angående försvarsdepartementet: avlöningar, gjorde utskottet en anmälan.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Om någon vecka kommer väl militärfrågan upp här i riksdagen i hela sin vidd, och då få ju kammarens ledamöter tillfälle att deklarerat sina speciella uppfattningar om försvarsfrågans läge här i landet. Då fjärde huvudtiteln nu skall behandlas, vill jag emellertid å den socialistiska gruppens vägnar förklara, att vi äro principiella motståndare till alla anslag för militära ändamål. Då försvarsfrågan kommer upp till slutgiltig behandling här i riksdagen, komma vi att ta ställning till densamma i enlighet med denna vår principiella uppfattning.

Vidare yttrades ej. Punkten lades till handlingarna.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. avlöning
till personal
vid staber och
truppförband
m. fl.

Punkten 5, angående avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 5 av fjärde huvudtiteln till riksdagen gjort framställningar, bland annat, angående beredande av tillfällig löneförbättring åt vissa beställningshavare vid armén och marinen under budgetåret 1936/1937 samt angående anställande över stat av visst manskap under samma budgetår.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 317 av herr *Törnkvist* i Karlskrona och nr 438 av herr *Holmström*.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionen II: 317 medgiva, att, i överensstämmelse med för innevarande budgetår tillämpade huvudgrunder, under budgetåret 1936/1937 finge utgå tillfällig löneförbättring åt löjtnanter och sergeanter på aktiv stat och övergångsstat ävensom åt furirer av första klassen (likställda); samt

b) med bifall till motionen II: 438 beträffande utsträckt rätt till överstatanställning och i huvudsaklig anslutning till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1936/1937, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, bereda avskedad beställningshavare av manskapet vid armén med en tjänstetid av minst sex år möjlighet att kvarstå viss tid över stat vid vederbörligt truppförband (kår).

Vid denna punkt hade reservation anmälts av herrar *Oscar Olsson*, *Sandén*, *Jansson*, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Höör och *Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall (lika med utskottet); samt

b) med avslag å motionen II: 438 beträffande utsträckt rätt till överstatsanställning och i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1936/1937, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, bereda avskedad beställningshavare av man-

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
skapet vid armén med en tjänstetid av minst sex år möjlighet att kvarstå viss tid över stat vid vederbörligt truppförband (kår).

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter torde ha observerat, finns på denna punkt en reservation, enligt vilken sex av utskottets ledamöter hemställt, att den motion, som väckts utav herr Holmström och som behandlas under denna punkt, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Enligt utskottets förslag skulle med avseende å den förmån, som för närvarande tillkommer vissa vid militärväsendet anställda, vilka ha en viss anställningstid bakom sig och som dessutom avlagt furirsexamen, att under viss tid kvarstå över stat, detta sista villkor, nämligen furirsexamen, slopas, medan reservanterna åter anse, att detsamma bör bibehållas.

Jag ber nu att såsom motivering för vår ståndpunkt få erinra därom, att denna fråga fördes fram vid 1934 års riksdag, och då närmast på föranstaltande utav de sagda år tillsatta civilanställningssakkunniga. Villkoret att vederbörande skulle ha avlagt furirsexamen fanns sålunda upptaget i civilanställningssakkunnigas utlåtande av den 10 februari 1934, i vilket det bland annat heter: »Förmånen kan icke gälla andra än dem som genomgått furirutbildning vid armén och vid marinen korpralsutbildning eller motsvarande utbildning för beställningsman.» Statsmakterna togo sålunda ståndpunkt till denna fråga redan när den förmån, som nu gjorts till föremål för yrkande i herr Holmströms motion, bereddes vederbörande. Vi reservanter anse för vår del, att ingenting inträffat som är av beskaffenhet att böra föranleda riksdagen att nu intaga en annan ståndpunkt än den man intog år 1934. Reservanterna anse det vara så mycket mindre anledning att nu göra någon utvidgning med avseende å denna förmån, som det visat sig, att de kalkyler rörande den omfattning, som här ifrågavarande bestämmelser skulle kunna få och som gjorts upp av civilanställningssakkunniga själva, slagit fullständigt fel. Man kan nämligen säga, att ett dubbelt så stort antal som det ursprungligen beräknade kommit i åtnjutande av den förmån, som det här är fråga om. En följd härav har också blivit, att kostnaderna stigit till de dubbla mot vad som ursprungligen beräknades.

Jag medger, att frågan måhända icke är av den storleksordning, att den bör ägnas allt för mycken tid i debatten om fjärde huvudtiteln. Jag har emellertid med dessa ord velat motivera reservanternas ståndpunkt, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **Holmgren**: Utskottet har icke velat gå så strängt fram som reservanterna. Utskottet har med sin framställning avsett att lägga till rätta ett missförhållande, som onekligen är rådande för närvarande.

Inom en organisation av så pass stor omfattning som ett regemente är det ju klart, att det finns en massa specialbefattningar, som måste upprätthållas. Och det är ont om folk, som äro specialutbildade. Det är inte bara specialutbildningen det gäller, utan det kan också vara fråga om kunskaper, o. s. v. Det är en mängd olika befattningar, som måste tillsättas och där man måste ha dugligt folk. Om nu någon exempelvis fått någon befattning, där det inte finns någon som kan ersätta honom, har icke regementschefen kunnat kommandera denne person att genomgå furirskolan, därför att han varit så duglig att han varit nödvändig på sin plats för tjänstens behöriga gång. Nu skall

Ang. avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. (Forts.)
han bli straffad därför genom att han icke kan få samma förmån som de, vilka kunnat avvaras ur tjänsten.

Det är bara det lilla missförhållandet, som utskottet velat rätta till, och jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmström: Då jag tillhörde de civilianställningssakkunniga, vill jag lämna det meddelandet, att om det förslag, som är framfört här i motionen, förelegat inom kommittén, skulle denna säkerligen ha tagit upp detsamma i sitt förslag. Dessa förhållanden har man emellertid tyvärr först efteråt fått ögonen på.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. På av herr förste vice talmannen först därå given proposition blev utskottets i mom. a) gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr förste vice talmannen beträffande mom. b) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i mom. b) av den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 6—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. de värn-
pliktigas
avlöning.*

Punkten 16, angående de värnpliktigas avlöning.

Under punkten 17 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till de värnpliktigas avlöning för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 2,800,000 kronor.

Uti en inom andra kammaren av herr *Meyerhöffer m. fl.* väckt motion, nr 434, hade, såvitt anginge förevarande anslag, yrkats, att detsamma måtte upptagas med ett belopp av 2,843,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motion i här behandlad del, bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Meyerhöffer: Herr talman! När statsverkspropositionen framlades i januari, framhölls det från många håll, att statsrådet och chefen för försvarsdepartementet tämligen godtyckligt och utan motivering hade prutat på en del anslag. Jag företräder nu en grupp som anser, att de militära förvaltningsmyndigheterna på ett riktigare sätt bedömt situationen än chefen för försvarsdepartementet, och i överensstämmelse med den åsikten har jag yrkat bifall till de av förvaltningsmyndigheterna gjorda äskandena.

Detta anslag omfattar bland annat frågan om antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven, och så vitt jag vet, har det från militärt håll endast

Ang. de värnpliktigas avlöning. (Forts.)

varit en mening om nödvändigheten av att starkt utöka dessa. Men jag ser ju, att utskottet inte brytt sig om de av förvaltningsmyndigheterna framförda synpunkterna utan i stället tämligen enhälligt har samlat sig kring statsrådets rödkrita. Jag kan inte undgå att säga, att detta är ett typiskt fall, då jag anser att en nedsättning av det begärda anslaget icke varit sakligt motiverat, och jag ber, herr talman, att därför få yrka bifall till den av mig och ett par kammarkamrater i ämnet framlagda motionen.

Herr Holmgren: Herr talman! Herr Meyerhöffer har i sin motion konsekvent gått fram på den linje, som de militära myndigheterna slagit in på, och jag måste för min del säga, att jag i sak delar herr Meyerhöffers uppfattning så gott som på varje punkt. Men det har icke varit oss möjligt att tillgodose dessa krav, emedan de varit ställda så pass högt, att man icke sett, hur man skulle kunna få någon möjlighet att finansiera dem. Detta är anledningen, varför icke många av oss kunnat acceptera det förslag, som herr Meyerhöffer i sin motion framlagt. Vi ha icke ansett oss kunna gå längre än till det belopp, som i högermotionen begärdes, åtminstone är det så för min del, och vid frågans behandling i utskottet ha vi sedermera kommit att samlas kring den summa, som framgår här av utlåtandet.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till motionen II: 434, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr förste vice talmanen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Meyerhöffer begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 16 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Meyerhöffer väckta motionen II: 434 i vad den berör denna punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 17.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.

Punkten 24, angående frivilliga skytteväsendets befrämjande.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Sam Larsson m. fl.*, nr 23, och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson i Hörby m. fl.*, nr 81, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för det frivilliga skytteväsendets befrämjande under budgetåret 1936/1937 anvisa ett belopp av 226,325 kronor.

I en inom andra kammaren av herrar *Wallén* och *Nyblom* väckt motion, nr 1, hade hemställts, dels att understödet till skytteföreningarna måtte höjas från 1 krona till 2 kronor för varje anslagsberättigad skytt, att användas till ammunitionsbidrag, till pris vid tävlingsskjutningar och till andra omkostnader för verksamhetens utövande, för ett beräknat antal av 60,000 anslagsberättigade skyttar, dels ock, att det statsanslag av 20,000 kronor, som varit beviljat för budgetåret 1931/1932 till understöd för fältmässigt anordnade skjutningar, måtte åter beviljas och att således det frivilliga skytteväsendets befrämjande under budgetåret 1936/1937 måtte anvisas ett belopp av 242,325 kronor.

I en inom andra kammaren av herrar *Meyerhöffer* och *Jacobsson* väckt motion, nr 38, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 470,000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *Gardell i Gahns m. fl.*, väckt motion, nr 250, hade hemställts, »att Gotlands skytteförbund, som jämfört med rikets övriga skytteförbund i procenttal räknar det största antalet aktiva medlemmar, ävenledes må tilldelas ett extra understöd av ett tusen (1,000) kronor att användas för utdelande av ammunition till skytteföreningarna efter prövning av styrelsen för Gotlands skytteförbund».

Slutligen hade uti en inom andra kammaren av herr *Holmgren* väckt motion, nr 76, föreslagits, att riksdagen ville besluta, att dyrtidstillägg finge för budgetåret 1936/1937 utgå till den å skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionerna I: 23, II: 81 och II: 250 ävensom i anledning av motionerna II: 1 och II: 38 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 227,325 kronor; samt

b) i anledning av motionen II: 76 medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under budgetåret 1936/1937 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma tid kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Wallés*, *Sandén*, *Bäcklund*, *Anderson* i Råstock, *Jansson*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Höör och *Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen måtte avslå de i ämnet väckta motionerna.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Frågan om statsanslag till understödjande av det frivilliga skytteväsendet har ju varit föremål för åt-

Ang. frivilliga skytteväsendets befrämjande. (Forts.)

skilliga debatter under de gångna riksdagarna. I år stå vi i det läget, att vi skola besluta om en ny försvarsorganisation, och jag förmodar, att även denna fråga kommer att upptagas i samband därmed.

Jag skall således icke alls nu draga upp någon lång debatt i själva sakfrågan utan vill bara med hävdande av den principiella ståndpunkt, som de socialdemokratiska ledamöterna i statsutskottet under en lång följd av år intagit, då de motsatt sig anslag för detta ändamål, be att få yrka avslag på utskottets hemställan i den föredragna punkten 24) i enlighet med den reservation av herr Oscar Olsson m. fl., som är fogad till denna punkt i utlåtandet.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Under åberopande av utskottets motivering ber jag att få yrka bifall till dess hemställan.

Häruti instämde herrar *Nilsson* i Hörby, *Wallén* och *Nilsson* i Steneberg.

Herr **Olsson** i Stockholm: Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Eriksson i Stockholm, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 24 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen, som nu återtagit ledningen av förhandlingarna, tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 85 ja och 88 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 25—27.

Lades till handlingarna.

Punkten 28.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30 och 31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Lades till handlingarna.

Punkten 33.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkten 35.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkten 37.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 38—40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 44 och 45.

Lades till handlingarna.

Punkterna 46 och 47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 48—50.

Lades till handlingarna.

Punkterna 51—56.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57.

Lades till handlingarna.

Punkterna 58 och 59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 64 och 65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66—69.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70.

Lades till handlingarna.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 71*, angående marinens reservpersonal, erhöles på begäran ordet av

*Ang.
marinens
reserv-
personal.*

Herr **Meyerhöffer**, som anförde: Herr talman! Jag måste erkänna, att jag icke riktigt förstätt statsutskottets uttalande på denna punkt. Utskottet framhåller, att jag begärt 200,000 kronor till detta ändamål samt att försvarsministern äskat 238,000 kronor, och därefter kommer utskottet till den slutsatsen, att man inte kan annat än avstyrka »det motionsvis väckta yrkandet om högre anslag».

Jag ser således, att herr Anderson i Råstock och statsutskottet anse ett anslag på 200,000 kronor vara högre än ett på 238,000 kronor, och detta öppnar ju oanade perspektiv i fortsättningen. Som motionär måste jag begära en förklaring på denna punkt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 72—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75.

Lades till handlingarna.

Punkterna 76—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 82—85.

Lades till handlingarna.

Punkten 86.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 87.

Lades till handlingarna.

Punkten 88.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 89—93.

Lades till handlingarna.

Punkterna 94 och 95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 96.

Lades till handlingarna.

Punkterna 97—100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 101 och 102.

Lades till handlingarna.

Punkten 103.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 104 och 105.

Lades till handlingarna.

Punkterna 106—109.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 110 och 111.

Lades till handlingarna.

Punkterna 112—114.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. avlöning
till personal
vid sjökarte-
verket.*

Punkten 115, angående avlöning till personal vid sjökarteverket.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 134 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att

dels fastställa viss personalförteckning för den civila personalen å ordinarie stat vid sjökarteverket;

dels godkänna viss stat för sjökarteverket, att tillämpas från och med den 1 juli 1936;

dels ock till avlöning till personal vid sjökarteverket för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 229,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, bland annat, att arvodet till redaktören för tidskriften »Underrättelser för sjöfarande» skulle nedsättas från 6,000 kronor till 3,600 kronor för år.

Uti en inom andra kammaren av herr *Holmgren* väckt motion, nr 246, hade yrkats, att riksdagen ville med ändring av Kungl. Maj:ts förslag beräkna medel för avlöning till redaktören för nyssnämnda tidskrift med 6,000 kronor för år.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen, bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Vid denna punkt var fogad reservation av herrar *Johan Bernhard Johansson, Borell, Nylander, P. E. A. Jonsson, Tham, Törnkvist* i Karlskrona, *Holmgren*, andre vice talmannen *Jeppsson* och *Holmström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 246,

a) fastställa i reservationen upptagen personalförteckning för den civila personalen å ordinarie stat vid sjökarteverket;

b) godkänna i reservationen upptagen stat för sjökarteverket, att tillämpas från och med den 1 juli 1936; samt

c) till avlöning för personal vid sjökarteverket för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 231,500 kronor.

Ang. avlöning till personal vid sjökarteverket. (Forts.)

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! På sin tid anställdes vid sjökarteverket en pensionerad sjöofficer för att sköta redaktörskapet för tidskriften »Underrättelser för sjöfarande». Enligt ett kungl. brev av år 1920 utgick arvodet för denna befattning med 6,000 kronor. Personen ifråga hade möjlighet att få motsvarande inkomst på annat håll, men han räknade med att kronans kaka var säker — så hette det förr åtminstone — och då det var ett område, som han behärskade synnerligen väl, sökte han och fick platsen.

Nu plötsligt, kort innan han skall lämna befattningen — om ett par år är han mogen att lämna den — kommer Kungl. Maj:t med ett förslag om en lägre avlöning. Jag förstår mycket väl Kungl. Maj:ts uppfattning. Vi ha ju konsekvent gått in för att när en pensionär tillsättes på en befattning, han inte skall ha högre avlöning än när han var i tjänst. Principen är riktig. Men vi ha också haft en annan princip inom statsförvaltningen, och det är den, att var och en skall behållas i sin rätt. Det är inte riktigt och rimligt, att en person, som står mitt uppe i sin gärning, plötsligt skall bli försatt i en sämre ekonomisk ställning än förut. Den motsatta vägen ha vi gått, och det är rimligt och bra, att man får det bättre, när man hållit på länge i en verksamhet. Vi reagera mot att denna justering av arvodet skall äga rum just nu. Jag skulle inte säga ett dugg om saken, om statsrådet, när ifrågavarande person lämnat befattningen, taxerar denna till ett lägre värde och låter den som kommer efter honom säga ja eller nej till befattningen. Men att en man, som fått en tjänst, plötsligt genom maktspråk uppifrån får sämre avöning, kan jag inte vara med om.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan på denna punkt och bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Jag har att på denna punkt försvara utskottsmajoritetens ståndpunkt.

Jag vill då allra först säga, att bakom denna relativt lilla fråga döljer sig en principfråga av ganska stor vikt och betydelse. Den gäller ju närmast, i vad mån en pensionär skall, därest han erhåller en annan befattning i statens tjänst, vidkännas någon förändring i sina pensionsförmåner. För de civila tjänstemännen i allmänhet gäller den regeln, att, om de åtnjuta pension men erhålla någon befattning i statens tjänst med arvode, eller ock pension från annan statens befattning, förstnämnda pension skall minskas så, att den utgår allenast med en tredjedel av det ursprungliga pensionsbeloppet. Man menar, att en dylik pensionär inte skall åtnjuta större del av pensionen än som svarar mot pensionsavdraget under hans tjänstetid. För de militära beställningshavarna gäller däremot, att om någon pensionär erhåller befattning med arvode å de militära staterna inklusive sjökarteverket, ingen förändring göres beträffande hans pensionsförmåner. Motivet härtill har angivits vara, att de militära arvodena äro satta så lågt, att det förutsättes, att de skola förenas med pension från en förut innehavd militär tjänst.

Det arvode, varom nu är fråga, har inte på samma sätt nedsatts med hänsyn till att befattningen uppehålles av en militär pensionär, utan arvodet är fastställt till 6,000 kronor per år, vilket förhållande medför, att om man lägger ihop den pension denne tjänsteman åtnjuter och det arvode han har för befattningen såsom redaktör för tidskriften »Underrättelser för sjöfarande», blir det för denne befattningshavare praktiskt taget samma lön, som chefen för sjökarteverket har. Man måste medge, att detta förhållande är synnerligen oeffterrättligt. Redan för många år sedan — år 1928 — då saken var föremål

Ang. avlöning till personal vid sjökarteverket. (Forts.)
för omprövning av utav Kungl. Maj:t tillsatta sakkunniga, alltså innan nu ifrågavarande person tillträtt befattningen, opponerade sig de sakkunniga mot det arvode, som utgick till ifrågavarande befattningshavare. Man ansåg det inte rimligt, att en pensionär skulle få ett arvode, som gav honom högre inkomst än han skulle ha åtnjutit, om han kvarstätt i sin militära tjänst. Kungl. Maj:t har emellertid inte förrän nu gjort något försök att ändra arvodet. Jag tycker, att det skulle vara ganska egendomligt, om riksdagen nu skulle intaga en annan ståndpunkt än Kungl. Maj:t.

Herr Holmgren såsom företrädare för reservanterna och såsom motionär framhåller, att han tycker, att man inte skall göra någon förändring i arvodet förrän i samband med ombyte av innehavare av befattningen. Jag vill då framhålla, att det är en väsentlig skillnad mellan arvoden för vissa uppdrag och lön för befattningar, som tillsättas antingen med konstitutorial eller med fullmakt. Riksdagen har inte dragit sig tidigare, när det gällt att ändra arvodesbelopp. Jag skulle kunna stå till tjänst med en hel rad exempel i det avseendet, men jag tycker inte, att denna frågas vikt är sådan, att man behöver gå närmare in på dylikt. Jag vill alltså bara erinra om att det är en principiell skillnad mellan arvoden för uppdrag och lön för en å ordinarie stat uppförd beställning.

Jag menar sålunda, att det föreligger synnerligen goda skäl för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, en sak som också framgår därav, att statsutskottets majoritet samlats omkring detsamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag är fullt ense i princip med herr Erikson i Stockholm. Det är inte riktiga förhållanden härvidlag. De böra läggas till rätta. Men detta bör inte ske nu. Det är frågan om tidpunkten, när man bör lägga till rätta förhållandena. Den man, som sitter på befattningen nu, har inte fått tillfälle att överväga, om han vill taga platsen mot en avlöning, som är så låg. Plötsligt får han bara veta, att från och med den och den dagen får han sämre avlöning. Det är sättet från kronans sida att behandla en enskild man, som jag reagerar mot. Det kan inte vara lyckligt, att de enskilda känna misstämning över att bli behandlade på ett sådant sätt. Vi böra väl alla vara ense om att söka undvika att framkalla misstämning bland statstjänarna.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vennerström:** Herr talman! Jag kan inte biträda den senaste talarens uttalande, att mannen i fråga blivit behandlad illa eller ojuste från statsmakternas sida. Jag har i stället förmenat, att han åtnjutit större förmåner än någon annan arvodestagare. Herr Holmgren vet säkerligen lika väl som jag, att det högsta utgående arvodet ingalunda är 6,000 kronor utan något mer än hälften, d. v. s. 3,600 kronor. Det vanliga i arvodesbefattningar är ju 3,180 kronor. Det finns för närvarande endast några få, nämligen två personer i generalstaben, tre personer i lantförsvarets kommandoexpedition och två rullföringsområdesbefälhavare (i Stockholm och Göteborg), som ha 3,600 kronor, och vi ha placerat denne man, som tidigare haft 6,000 kronor, i samma ställning som övriga högsta arvodestagare. Jag menar, att han behandlats fullkomligt juste. Det är ingalunda en oriktig behandling, som vederfarits honom.

Vilka orimligheter 6,000 kronors-arvodet kan leda till, skall jag be att få visa med ett enda exempel. Antag, att en man, som får denna befattning, är pensionerad kommandörkapten av andra graden. Som kommandörkapten

Ang. avlöning till personal vid sjökarteverket. (Forts.)

av andra graden i aktiv tjänst har han en lön av 9,300 kronor, som pensionerad har han en pension av 5,640 kronor. Får han nu ett arvode på 6,000 kronor, bli hans totala förmåner såsom pensionerad och i arvodesställning 11,640 kronor, d. v. s. 2,340 kronor mera än den han hade som kommandörkapten av andra graden i aktiv tjänst. Detta är ju fullkomligt orimligt, och det är därför enligt min tanke befogat, att man gör en ändring. Att man gör den nu sammanhänger givetvis i viss mån med försvarsreformen. Jag har i mitt förslag till ny försvarsorganisation föreslagit, att vi då sätta arvodet till 3,600 kronor. Det är ingen motion avgiven för någon annan summa, och mig veterligen har man från försvarsutskottets sida preliminärt även godkänt detta mitt förslag.

Jag ber att få hemställa, att man låter bero vid det förslag, som kommit från utskottets sida.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 116—119.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 120—122.

Lades till handlingarna.

Punkten 123.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 124 och 125.

Lades till handlingarna.

Punkten 126.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 127 och 128.

Lades till handlingarna.

Punkterna 129—131.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Härefter föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Vännäs köping av den kronan tillhöriga vattenverksanläggningen å Vännäs läger jämte vissa markområden därstädes; och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1936/1937.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Andra kammarens protokoll 1936. Nr 37.

§ 13.

Ang. lag om
domkapitel
m. m.

Slutligen förelåg till avgörande första lagutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om domkapitel m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 april 1936 dagtecknad proposition, nr 241, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen, bland annat, dels att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om domkapitel, dels ock att för bestridande av sådana av domkapitlens verksamhet föranledda ersättningar, som avsåges i 11 § av nämnda lagförslag, för budgetåret 1936/1937 ur kyrkofonden bevilja ett anslag av 32,250 kronor.

Propositionen hade i de delar, som nu angivits, behandlats av första lagutskottet. Utskottet hade i samband därmed jämväl förehaft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna I: 422 av herrar *Oscar Olsson* och *Norman*, I: 423 av herr *Wangson m. fl.*, II: 807 av herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.*, II: 809 av herr *Lindmark m. fl.* samt II: 810 av herr *Holmdahl*.

I punkten 1) hemställde utskottet,

A) att riksdagen, med förklarande att det i förevarande proposition framlagda förslaget till lag om domkapitel icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till lag om domkapitel; samt

B) att ovanberörda motioner måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

I punkten 2) anmälde utskottet, att utskottet framdeles ville avgiva utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i förevarande proposition framlagda förslag om anslag ur kyrkofonden.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Linnér**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att beträffande föredragnings sättet måtte iakttagas, att lagen föredrages paragrafvis och att under 1 § debatten måtte få komma att röra sig om lagförslaget i dess helhet.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1).

Utskottets i mom. A) framlagda förslag till lag om domkapitel.

Kungl. Maj:ts och utskottets förslag voro i nedanintagna delar av följande lydelse.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1 §.

I varje stift, så ock i Stockholms stad, skall finnas ett domkapitel.

2 §.

2 §.

1 mom. Domkapitel i stift består av följande ledamöter, nämligen:

1 mom. Domkapitel i stift består av följande ledamöter, nämligen:

biskopen såsom preses;

biskopen såsom preses;

domprosten eller, där domprost ej

domprosten eller, där domprost ej

finnes, en av Konungen för sex år i

finnes, en av Konungen för sex år i

*Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)**(Kungl. Maj:ts förslag:)*

sänder bland stiftets kyrkoherdar förordnad ledamot såsom vice preses;

en av stiftets präster vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i stiftet;

en av ombud för pastoraten i stiftet vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församningslivet;

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad, i allmänna värv förfaren lekman;

ävensom, i stift varest teologisk fakultet finnes, två av fakulteten inom denna valda professorer;

samt, i övriga stift, en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad ledamot, som genom avlagda kunskapsprov, utgivna skrifter eller annorledes ådagalagt lärdom i teologiska ämnen, dock att till sådan ledamot jämväl må kunna förordnas den, som på sätt nyss angivits ådagalagt lärdom i humanistiska ämnen.

2 mom. Stockholms domkapitel, vari ärkebiskopen, när han är tillstädes, är preses, består i övrigt av följande ledamöter, nämligen:

pastor primarius såsom ordinarie preses;

en av Konungen för sex år i sänder bland kyrkoherdarna i de underlydande församlingarna förordnad ledamot såsom vice preses;

en av stadens präster vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i staden;

en av ombud för de underlydande församlingarna vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församningslivet;

en av Konungen efter förslag av

(Utskottets förslag:)

sänder bland stiftets kyrkoherdar förordnad ledamot såsom vice preses;

stiftssekreteraren;

en av stiftets präster vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i stiftet;

en av ombud för pastoraten i stiftet vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församningslivet;

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad, i allmänna värv förfaren lekman;

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad ledamot, som äger särskild sakkunskap på folkundervisningens område;

ävensom, i stift varest teologisk fakultet finnes, två av fakulteten inom denna valda professorer.

2 mom. Stockholms domkapitel, vari ärkebiskopen, när han är tillstädes, är preses, består i övrigt av följande ledamöter, nämligen:

pastor primarius såsom ordinarie preses;

en av Konungen för sex år i sänder bland kyrkoherdarna i de underlydande församlingarna förordnad ledamot såsom vice preses;

sekreteraren;

en av stadens präster vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i staden;

en av ombud för de underlydande församlingarna vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församningslivet;

en av Konungen efter förslag av

*Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)**(Kungl. Maj:ts förslag:)*

domkapitlet för sex år i sänder förordnad, i allmänna värv förfaren lekman; samt

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad ledamot, som på sätt i 1 mom. sägs ådagalagt lärdom i teologiska eller humanistiska ämnen.

3 mom. För envar av de ledamöter, som förordnas av Konungen efter förslag av domkapitlet eller tillsättas genom val, utses tillika en suppleant. Beträffande ordningen för suppleanternas tillsättande samt behörighet att vara suppleant gälle vad i denna lag är stadgat i fråga om motsvarande ledamöter.

4 mom. Vid handläggning av rättegångsmål skall den i 12 § omförmälde stiftssekreteraren eller, vad beträffar Stockholms domkapitel, sekreteraren hava säte och stämma i domkapitlet.

5 mom. Vid ärkebiskops- eller biskopsval äga i stift, varest teologisk fakultet finnes, fakultetens samtliga professorer och i Stockholm stadens samtliga kyrkoherdar säte och stämma i domkapitlet.

10 §.

1 mom. Inträffar förfall för såväl preses som vice preses i domkapitel, föres ordet i domkapitlet av den bland de tillstädesvarande, som längsta tiden varit ledamot i domkapitlet, eller, om med hänsyn till lika tjänstålder två eller flera därvid kunna ifrågakomma, den av dem, som är till levnadsåren äldst.

2 mom. Suppleant för ledamot inkallas till tjänstgöring i den mån det erfordras till följd av hinder för ledamoten. Avgår ledamoten före utgången av den för honom gällande tjänstgöringstiden, uppehålles ledamotsbefattningen av suppleanten till dess annan ledamot blivit utsedd.

3 mom. Därest i anseende till förfall eller uppkommen ledighet domkapitel finner nödigt att för viss tid eller för visst ärende erhålla biträde av adjun-

(Utskottets förslag:)

domkapitlet för sex år i sänder förordnad, i allmänna värv förfaren lekman; samt

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad ledamot, som genom avlagda kunskapsprov, utgivna skrifter eller annorledes ådagalagt lärdom i teologiska ämnen, dock att till sådan ledamot jämväl må kunna förordnas den, som på sätt nyss angivits ådagalagt lärdom i humanistiska ämnen.

3 mom. För envar av de ledamöter, som förordnas av Konungen efter förslag av domkapitlet eller tillsättas genom val, utses tillika en suppleant. Beträffande ordningen för suppleanternas tillsättande samt behörighet att vara suppleant gälle vad i denna lag är stadgat i fråga om motsvarande ledamöter.

4 mom. Vid ärkesbiskops- eller biskopsval äga i stift, varest teologisk fakultet finnes, fakultetens samtliga professorer och i Stockholm stadens samtliga kyrkoherdar säte och stämma i domkapitlet.

10 §.

1 mom. Inträffar förfall för såväl preses som vice preses i domkapitel, föres ordet i domkapitlet av den bland de tillstädesvarande som längsta tiden varit ledamot i domkapitlet, eller, om med hänsyn till lika tjänstålder två eller flera därvid kunna ifrågakomma, den av dem, som är till levnadsåren äldst, dock att stiftssekreteraren eller sekreteraren vid Stockholms domkapitel ej må vara ordförande.

*Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)**(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

gerad ledamot, äger domkapitlet att därtill förordna person, som är behörig att väljas till ledamot i domkapitlet.

19 §.

Vad i allmän lag eller författning sägs om jäv mot domare gälle även i fråga om ledamot i domkapitel *så ock beträffande stiftssekreterare, sekreteraren vid Stockholms domkapitel samt föredragande, som avses i 15 §.*

18 §.

Vad i allmän lag eller författning sägs om jäv mot domare gälle även i fråga om ledamot i domkapitel.

21 §.

I fråga om rätt domstol för upptagande av åtal mot ledamot i domkapitel, vilken ej är präst, för förbrytelse, som han i denna sin egenskap begår, gälle vad i motsvarande avseende är stadgat för präst, som är ledamot i domkapitel.

Samma lag vare beträffande åtal mot stiftssekreterare, sekreteraren vid Stockholms domkapitel samt föredragande, som avses i 15 §, för förbrytelse i tjänsten.

20 §.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Linnér, Nilsson* i Antnäs och *Hedlund* i Östersund, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Mellerud och *Berg*, vilka ansett, att nedannämnda författningsrum i utskottets förslag bort erhålla följande lydelse:

2 §.

1 mom. Domkapitel i stift består av följande ledamöter, nämligen: biskopen såsom preses;

domprosten eller, där domprost ej finnes, en av Konungen för sex år i sänder bland stiftets kyrkoherdar förordnad ledamot såsom vice preses; en av stiftets präster vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i stiftet;

en av ombud för pastoraten i stiftet vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlinglivet;

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad, i allmänna värv förfaren lekman;

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad ledamot, som äger särskild sakkunskap på folkundervisningens område;

ävensom, i stift varest teologisk fakultet finnes, två av fakulteten inom denna valda professorer.

2 mom. Stockholms domkapitel, vari ärkebiskopen, när han är tillstädes, är preses, består i övrigt av följande ledamöter, nämligen:

pastor primarius såsom ordinarie preses;

en av Konungen för sex år i sänder bland kyrkoherdarna i de underlydande församlingarna förordnad ledamot såsom vice preses;

en av stadens präster vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i staden;

en av ombud för de underlydande församlingarna vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlinglivet;

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad, i allmänna värv förfaren lekman; samt

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad ledamot, som genom avlagda kunskapsprov, utgivna skrifter eller annorledes ådagalagt lärdom i teologiska ämnen, dock att till sådan ledamot jämväl må kunna förordnas den, som på sätt nyss angivits ådagalagt lärdom i humanistiska ämnen.

3—5 mom. Lika med *Kungl. Maj:ts förslag*.

10 §.

Lika med *Kungl. Maj:ts förslag*.

18 §.

Vad i allmän lag eller författning sägs om jäv mot domare gälle även i fråga om ledamot i domkapitel så ock beträffande stiftssekreterare samt sekreteraren vid Stockholms domkapitel.

20 §.

I fråga om rätt domstol för upptagande av åtal mot ledamot i domkapitel, vilken ej är präst, för förbrytelse, som han i denna sin egenskap begår, gälle vad i motsvarande avseende är stadgat för präst, som är ledamot i domkapitel.

Samma lag vare beträffande åtal mot stiftssekreterare och sekreteraren vid Stockholms domkapitel för förbrytelse i tjänsten.

Vid först skedd föredragning av 1 § anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att första lagutskottet i det stora hela godtagit de principer för en ny domkapitelsorganisation, som ligga till grund för den kungl. propositionen. De avvikelser, som föreligga, äro icke av natur att gälla eller rubba det väsentliga i förslaget. Detta hindrar mig emellertid icke att föra till togs vissa betänkligheter mot den anordning utskottet förordar.

Den första avvikelser består däri — och i det hänseendet är utskottet enhälligt — att utskottet med domkapitlet vill införliva såsom ordinarie ledamot en representant för skolväsendet. Den tanke, som jag velat ge uttryck åt i propositionen, har varit den, att man på denna punkt skulle hålla frågan öppen. Spörsmålet om en särskild mellaninstans för folkskoleärendenas handläggning är nämligen, som herrarna veta, alltså ett olöst, ett för diskussion öppet spörsmål. Min tanke var därför den, att det vore rimligare och ändamålsenligare, att, innan man definitivt ordnat och tagit ställning till frågan om en särskild mellaninstans, man stannade vid att låta den representant, som skall sköta folkskoleärendena, ha karaktären av en föredragande utan säte och stämma i kapitlet.

Den andra punkt, där avvikelse ägt rum, men där det föreligger en stark reservation till förmån för Kungl. Maj:ts förslag, gäller stiftssekreterarens ställning. På den punkten har jag den uppfattningen, att den av herr Linnér m. fl. avgivna reservationen har förebragt mycket goda och mycket bärande skäl. Jag hade som ögonmärke, när jag gjorde upp förslaget, att söka få en förnuftig maktbalans inom domkapitlet. Jag gick ut ifrån, att till vinnande av denna maktbalans böra två personer vara tillsatta efter självskrivningsprincipen, två vara tillsatta av Kungl. Maj:t och två vara tillsatta genom folkval. På det sättet skulle man nämligen likmätigt tillgodose de tre intressen,

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

som här närmast kunna vara i fråga. Nu har utskottet valt att bryta denna symmetri genom att visserligen behålla två såsom kungavalda och två såsom folkvalda men utöka antalet självskrivna till tre, i det att stiftssekreteraren gjorts till självskrivnen ledamot med samma ställning i det fallet alltså som biskopen och domprosten. Jag vill säga, att jag icke utan betänkligheter ser på en dylik anordning, och mina skäl äro följande.

Stiftssekreteraren är till sin ställning — det framgår till fullo av 1931 års instruktion — tjänsteman i domkapitlet, funktionär. Liksom varje tjänsteman är han underställd domkapitlet, underställd enkannerligen dess ledning. Ger man i den nya organisationen stiftssekreteraren samma ställning som de självskrivna ledamöterna och alltså utrustar honom med rösträtt över hela linjen, blir det enligt min tanke en besynnerlighet i så måtto, att han, som dessutom är funktionär och tjänsteman, så att säga blir sin egen husbonde. Jag fäster vidare uppmärksamheten därpå, att enligt gällande lag stiftssekreteraren måste vara utrustad med domarkompetens, och det var just den omständigheten, som gjorde, att jag fann det rimligt att föreslå en sådan anordning, att i de fall, då domkapitlet fungerar som domstol, stiftssekreterarens juridiska kompetens, hans domarkompetens, skall tagas i anspråk men icke för de vanliga, löpande, administrativa uppgifterna. Jag vädjar till herrarna, om det ändå icke är en smula i strid med den tankegång, som ligger till grund för denna reform, att man helt plötsligt skulle så att säga byråkratisera kapitlet på denna punkt. Tankegången i reformen har varit att skapa domkapitel, som äro renodlat religiösa och kyrkliga organ. Detta var propositionens utgångspunkt. Stiftssekreteraren såsom självskrivnen innebär ett byråkratiskt element, om jag så får uttrycka mig. Jag inlägger i uttrycket intet förklenande utan menar därmed, att han representerar en kompetens, som icke riktigt hör hemma i domkapitlens uppgift, sådan den är tänkt i omorganisationsförslaget. Det kan vara skäl i att också tänka på, att stiftssekreteraren genom att få denna ställning lätteligen blir den styrande och bestämmande i kapitlet. Jag fäster herrarnas uppmärksamhet därpå, att stiftssekreteraren redan, liksom sekreterare i allmänhet så ofta, ha en stark ställning. Han förbereder ärendena, han har enligt gällande instruktion rätt att uttala sin mening i alla ärenden, och han har därjämte rätt att få sin mening antecknad till protokollet. Men här hotar något, som jag skulle vilja kalla för sekreterarvälde, och detta är, var det än uppträder, av ondo. Ledningen i ett svenskt domkapitel bör ligga där den skall ligga, hos de självskrivna, hos de kungavalda och hos de folkvalda. Att sträcka självskrivnenheten in på stiftssekreterarens område, att göra tjänstemannen-funktionären till självskrivnen, är ett steg, som jag för min del tycker är ganska betänkligt. Jag förstår mycket väl, att våra stiftssekreterare ha sett detta som i viss mån en prestigefråga, och man har på det hållet tyckt, att eftersom de sakkunniga i sitt förslag velat åt dem inrymma en sådan ställning, vore Kungl. Maj:ts proposition — om uttrycket tillåtes — ett slags degradering ifrån den tilltänkta ställning och värdighet, som lekt dem i hågen, sedan sakkunnigbetänkandet såg dagen. Jag förstår detta och att unga, driftiga och framåtsträvande stiftssekreterare liksom hållit samman och skjutit fram sina positioner och gjort vad de kunnat för att stärka dem. Men det kan inte hjälpas, att det blir något skevt ifrån början, och det är min övertygelse att domkapitlet icke så få gånger skola komma i en besynnerlig inre familjesituation så att säga, där vi ha biskopen och domprosten på ena sidan, och så reserverar sig sekreteraren och röstar på den andra. Det kan lätteligen uppstå den situationen, att antingen blir sekreteraren en betjänt, ett måhä och ett eko till biskopen, eller också, om han är

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

en karl för sin mening, står han där såsom reservant, vilket jag inte tycker är lämpligt, då det gäller en funktionär.

Det är av dessa skäl, som jag förmenar, att man gör klokast i att gå på Kungl. Maj:ts proposition i detta stycke och alltså ger sin anslutning till den av herr Linnér m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Gardell** i Stenstu: Herr talman! Mina damer och herrar! Då första lagutskottet behandlat det föreliggande ärendet, ha vi sökt att komma till så stor enighet som möjligt. Vi ha ansett, att detta skulle vara lyckligt. I stort sett har ju också utskottet kommit till ett enigt resultat. De är bara i fråga om stiftssekreterarens medlemsskap i domkapitlet, som meningsskiljaktigheterna voro så stora, att enighet icke kunde uppnås. Man har kommit i den ganska ovanliga situationen, att första kammarens samtliga ledamöter i första lagutskottet ställt sig på utskottets sida, alltså velat inränga stiftssekreteraren bland domkapitlets ständiga ledamöter, under det att så gott som samtliga utskottsledamöter från andra kammaren kommit att bli reservanter och följaktligen icke velat ha stiftssekreteraren såsom medlem av domkapitlet.

Man får ju stundom höra, att andra kammaren representerar det praktiska bondförståndet, under det att första kammaren skulle representera en mera teoretisk-konservativ uppfattning. I detta fall tycks det emellertid inte förhålla sig på det sättet. Tvärt om synas de praktiska skälen tala för att stiftssekreteraren skall bli obligatorisk medlem av domkapitlet.

Reservanterna föreslå i likhet med Kungl. Maj:t, att stiftssekreteraren skall inträda såsom ledamot av domkapitlet vid handläggning av egentliga rättegångsmål, en anordning, som departementschefen anser väl motiverad. Men är det inte litet konstigt, att en person vid vissa tillfällen skall vara en önskvärd ledamot av domkapitlet men vid andra tillfällen skulle kunna åstadkomma en icke önskvärd utsvällning av domkapitelledamöternas antal. Det är i detta sammanhang att märka, att stiftssekreteraren skall finnas i domkapitlet inte bara när man behandlar juridiska spörsmål, utan han skall även ha rättighet att yttra sig och reservera sig mot alla beslut, som han inte gillar.

Herr ecklesiastikministern försökte tydligen nyss framställa det såsom en skräckmålning, att den möjligheten kunde uppstå, att det bleve en motsättning mellan biskopen och sekreteraren, därest sekreteraren skulle kunna reservera sig emot biskopen. Men den möjligheten föreligger ju såväl enligt reservanternas som enligt utskottets förslag! Stiftssekreteraren har rättighet att reservera sig, om han vill — det är bara i fråga om rösträtten, som en skillnad föreligger. Man har då svårt att förstå, att det kan vara så opraktiskt och olämpligt att göra stiftssekreteraren till ständig ledamot av domkapitlet, när han ändå skall finnas där.

Ett skäl häremot, som framförts i utskottet, skulle vara, att stiftssekreteraren såsom ständig ledamot bleve för mäktig och skulle få ett alltför dominerande inflytande i domkapitlet. Man menar, att stiftssekreteraren borde förbli en tjänsteman och ingenting annat, och detta har ju också understrukits av herr ecklesiastikministern i hans nyss hållna anförande.

Det kan naturligtvis ligga en del i detta resonemang, men man får då komma ihåg, att stiftssekreteraren inte är en vanlig tjänsteman. Han är såsom tjänsteman en ganska ovanlig sådan. Så har t. ex. domkapitelskommittén i sitt betänkande av år 1918 funnit stiftssekreterartjänsten närmast jämförlig med en landssekreterarbefattning, och i 1928 avgivet utlåtande framhåller statskontoret, att stiftssekreteraren är en befattningshavare, av vars kunnig-

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.).

het och arbetsförmåga domkapitlens fullgörande av sina uppgifter i väsentlig grad är beroende.

Om stiftssekreteraren blir jämställd med övriga ledamöter av domkapitlet, är det väl föga troligt, att han kommer att missbruka denna sin ställning. Tvärtom borde han få ökad ansvarskänsla och ökat intresse för sitt arbete till det helas bästa. För övrigt är det väl ett underkännande av de övriga ledamöternas kompetens, om man fruktar, att dessa 6 inte skulle kunna hävda sin mening gentemot den ensamme sekreteraren.

Reservanterna säga på sidan 24 i utskottets utlåtande: »Beträffande olägenheterna av ledamotsantalets utsvällning må allenast åberopas de i propositionen anförda uttalandena.»

Ser man då efter, vad departementschefen där anført, finner man, att han säger: »Vad till en början beträffar frågan om domkapitlens storlek, har jag ansett fog föreligga för den av åtskilliga myndigheter framförda anmärkningen, att med den av de sakkunniga föreslagna sammansättningen av domkapitlet dessa komme att bestå av ett väl stort antal ledamöter. Ur praktisk arbetssynpunkt torde det vara önskvärt, att medlemsantalet något begränsas.»

Departementschefen fortsätter sedan: Vilken ledamot, man bör utesluta, kan givetvis vara föremål för olika meningar. Men sedan har departementschefen stannat vid, att stiftssekreteraren bör uteslutas.

Varför det ur praktisk arbetssynpunkt skulle vara så mycket bättre med sex än sju ledamöter i domkapitlet, har jag uppriktigt sagt litet svårt att förstå. Tvärtom synes sju vara ett mera praktiskt antal än sex. Om det är sex ledamöter och det blir 3 röster mot 3, har ordföranden utslagsröst. Men det är väl mera demokratiskt att inte ordföranden behöver använda denna sin utslagsröst, utan att man i stället har sju ledamöter så att man kan få en klar majoritet. En hel del av våra nuvarande domkapitel bestå för övrigt av flera än sex ledamöter, men jag har inte försport, att detta skulle vara förenat med några större olägenheter. De sakkunniga ha föreslagit, att domkapitlet skola bestå av sju ledamöter, och det övervägande flertalet hörda myndigheter har icke haft något att invända emot detta.

De skäl, som departementschefen anført för en sänkning av domkapitelledamöternas antal från sju till sex, ha ej kunnat övertyga majoriteten av första lagutskottet om, att departementschefens förslag vore att föredraga framför de sakkunnigas. Utskottet har alltså stannat vid att biträda de sakkunnigas förslag.

Till sist tala reservanterna om, att stiftssekreterarens upphöjande till ledamot av domkapitlet skulle få som konsekvens en löne reglering uppåt och att en utredning angående behovet därav icke skulle föreligga. Gentemot detta vill jag blott framhålla, vad som står att läsa i sakkunnigebetänkandet på sidan 97, där departementschefen säger i den till 1928 års riksdag avlåtna propositionen: »Då det nu gäller att fatta ståndpunkt till frågan om konsistorie-notariernas eller, för att använda den av mig föreslagna benämningen, stiftssekreterarnas lönegrads placering, må det villigt erkännas, att på innehavarna av dessa tjänster måste, såsom framgår av det förut sagda, ställas jämförelsevis höga fordringar. Konsistorierna äro nämligen, på grund av sin egendommiga sammansättning och sina säregna arbetsformer, för sin verksamhet och arbetsresultatet i hög grad beroende av att stiftssekreterarna innehava icke blott erforderliga kvalifikationer i avseende på juridisk sakkunskap och förfarenhet på det administrativa området utan även besitta stor duglighet och arbetsförmåga. Ehuru de krav, som sålunda på grund av förhållandena måste ställas på dessa tjänstemän, tala för att placera dem i en jämförelsevis hög lönegrad, kan jag likväl icke, så länge de ej äro bisittare i konsistorierna, för

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

någon av dem förorda ett överskridande av den av statskontoret föreslagna lönegraden B 28.»

Sedan säga de sakkunniga: »Såsom framgår av vad nu anförts, har det förhållandet, att stiftssekreterarna och sekreteraren vid Stockholms stads konsistorium ej intagit ledamotsställning, medfört, att avlöningsförmånerna ej kunnat utmätas efter det ansvar och de arbetsuppgifter, som i realiteten åvilat dem. På grund av denna formella omständighet åtnjuta sålunda dessa befattningshavare löneförmåner, som ingalunda kunna anses tillfredsställande ens under nu rådande förhållanden. Därest emellertid i enlighet med de sakkunnigas förslag ledamotsställning tillerkännes dem, finnes icke något formellt hinder för att åt dem beredes den löneställning, som domkapitelskommittén avsåg för dem.»

Av detta framgår ju, att stiftssekreterarna äro väl förtjänta av den löneförhöjning, som de kunna komma i åtnjutande av genom att bli ständiga ledamöter av domkapitlen, och att frågan, i motsats till vad reservanterna göra gällande, också varit föremål för viss utredning. För övrigt är det inte första gången, som första lagutskottet fattat beslut i en lagfråga utan att draga de ekonomiska konsekvenserna därav.

Med det sagda anser jag mig ha påvisat, att reservanterna ej förebragt tillräckligt bärande skäl för sin uppfattning, att stiftssekreteraren icke bör vara ledamot av domkapitel. Vi ha funnit, att de skäl, som ecklesiastikministern nyss anført, icke äro av den beskaffenhet, att de kunna motbevisa utskottets uppfattning i denna fråga. Det är tvärtom ett gammalt önskemål, att stiftssekreterarna bli likställda med domkapitlens övriga ledamöter. Detta har också framhållits såväl av kommittéerade som av huvudparten av alla de myndigheter, som blivit hörda i frågan.

Med dessa ord skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till första lagutskottets föreliggande utlåtande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Jag vill omedelbart ge den siste ärade talaren en liten replik.

Han fann, att siffran 7 var lämpligare än siffran 6. Jag vill då påpeka för den ärade talaren, att om man går ut ifrån att ha jämn balans mellan de olika intressena, har man att välja mellan siffrorna 6, 9 och 12, alltså siffror, som äro jämt delbara med 3. Siffran 7 kan man inte dela med 3 utan att det uppstår bråk, som den ärade talaren vet, och det är den situationen, som kommer att inträda med utskottets förslag.

För det andra vill jag påpeka för honom, när han säger, att detta betyder ju dock bara, att stiftssekreterarna få en röst: Nej, fastmera betyder det, att stiftssekreteraren i vissa situationer med sin röst avgör en frågas utgång. Antag att antalet närvarande är sådant, att han med sin röst avgör frågans utgång! Till det inflytande, som han har såsom sekreterare och föredragande, kommer alltså detta, att han med sin röst i vissa situationer dikterar domkapitlets utlåtanden. Jag tycker det är oriktigt, att en funktionär skall ha den ställningen.

Herr **Hallén**: Herr talman! Då jag tillhör de sakkunniga och har på ett tidigare stadium varit med och berett detta ärende, tillåter jag mig att säga några ord, speciellt då i den fråga, som nu tycks mest ha framträtt i det allmänna intresset, nämligen frågan om stiftssekreterarnas medlemskap eller icke i domkapitlen.

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

Jag hörde, att herr statsrådet varnade kammaren på ett ganska bildligt sätt för det sekreterarväldet, som skulle uppstå i domkapitlen, om stiftssekreteraren där skulle vara med icke blott såsom föredragande utan även med rösträtt. Jag tror vi låta förleda oss ganska mycket av begreppet sekreterare. Vi tänka kanske gärna på våra utskott och på våra sekreterare där. De ha emellertid en helt annan uppgift. De skola lägga till rätta materialet och verkställa utredningar och skola ju inte ens ge några råd på något sätt. Att de skulle få rösträtt i utskotten, skulle vara orimligt. Men att det skulle vara oegentligt, att en man, som i en stiftsstyrelse tillhandahåller den juridiska sakkunskapen och rättssynpunkterna, också skall vara medansvarig för beslutet, kan jag inte alls finna. Med lika stort fog skulle man kunna säga, att de konsultativa statsråden i en regering, vilkas huvudsakliga uppgift är att se till att alla beslut fattas i överensstämmelse med lagens anda och mening, skulle på något sätt ställas vid sidan. Naturligtvis böra även de vara med och dela ansvaret.

Den huvudsakliga invändningen emot stiftssekreterarnas medlemskap är ju, att det anses att de skulle bli för mäktiga, som det heter, och om jag minns rätt är det allmänna prästföreningens centralstyrelse, där prosten Pehrsson är sekreterare, som särskilt anfört denna invändning. Detta är ganska märkligt, ty — såsom en representant för utskottsmajoriteten också framhöll — av 12 domkapitel är det 10 stycken, som icke haft någon rädsla för att låta stiftssekreterarna komma med som ledamöter. Det är bara två, som gått emot, nämligen Växjö och Strängnäs. Utan att så mycket ingå på förhållandena i Växjö, som ur flera synpunkter kunna vara värda ett studium, kanske man kan förstå, att särskilt ifrån Växjö domkapitel man gärna ser, att inte lekmannelementet får utbreda sig för mycket. Det finns också — det måste jag säga, fastän jag själv är präst — i vår kyrka en och annan så där prelatensisk företeelse, som gärna ser, att han får taga hand om sakerna själv. Om det då finns en med gedigen sakkunskap utrustad man med rösträtt i domkapitlet, så är det inte så säkert, att det alltid skulle konvenera vederbörande. Att stiftssekreteraren genom att han får utreda ärendena och belysa dem ur rättsynpunkt skulle handikappa de övriga ledamöterna, så att han lindade dem om fingrarna och finge en otillbörligt stor makt, tror jag, herr talman, är en konstruktion. Det beror inte på stiftssekreteraren, om så sker, utan det beror på att de andra äro så svaga, att de kunna lindas om fingrarna av den ene eller andre, och då kan det vara lika nyttigt en gång, att det är stiftssekreteraren de taga hänsyn till, som att det är till själva stiftschefen.

På tal om just detta att stiftssekreteraren skulle få för mycket inflytande vill jag säga, att hans s. k. makt skulle grunda sig på författningsfackkunskap och kännedom om ärendena och administrativa förhållanden, så förefaller det mig högst märkvärdigt, om dessa goda kvalifikationer skulle diskvalificera honom för medlemskap. I så fall skulle de svenska domkapitlen vara den enda institution, där sakkunskapen vore att betrakta såsom ett fel. Nog ha domkapitlen varit underliga förut, och vi skola väl inte hålla på med denna praxis i fortsättningen. Varför skulle man för övrigt tro, att 5—6 ledamöter i domkapitlen skulle låta sig ledas av denna s. k. starke man? Just med hänsyn till den sammansättning domkapitlet skulle få enligt förslaget, får man förutsätta, att de självständiga män med klart omdöme, som skulle komma att sitta där, icke skulle komma att ledas på det sättet, och att då låta en dugande man få taga del i ansvaret kan inte vara någon riksolycka.

Jag skall i detta sammanhang be att få påpeka en annan sak. I såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets utlåtande och reservation har den s. k. lärde ledamöten bortfallit. Det kan icke anses som illojalt, om jag säger,

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

att det bland de sakkunniga var mycket svaga sympatier för den s. k. lärde ledamoten, och jag ser med ganska stor tillfredsställelse, att herr statsrådet låtit honom försvinna. Jag erkänner, att kritiken mot den representanten hade ganska mycket fog för sig. Han skulle representera den allmänna kultursynen och upprätthålla något av traditionerna från de gamla lektorskapitlen. Då har man invänt med fog, att när Kungl. Maj:t utser biskopen och domprosten, så äro dessa två värdiga representanter för kulturlivet, men stiftssekreterarna äro icke bara jurister — det är för övrigt inte något fel att hava juridisk bildning och kunskap — utan de äro även representanter för en ganska hög allmänt humanistisk och kulturell syn på saker och ting. Om dessa ämbetsmän komma med, kunna de åtminstone icke förringa det allmänna kulturvärdet hos de nya domkapitlen, utan ett medlemskap för deras del måste tvärtom beteckna ett plus för domkapitlens sammansättning.

Herr talman! Detta har jag velat säga på denna punkt samtidigt som jag vill ge uttryck för min glädje över det positiva resultat utskottet kommit till. Det är, som herr statsrådet framhållit, högst av nöden, att de gamla otidsenliga former, stiftsstyrelserna haft, få undergå en välbehörlig rationalisering, så att den religiösa sidan av kulturlivet inom stiftet får betjäna sig av ett så tidsenligt organ som möjligt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Pehrsson* i Bramstorp och *Björling*.

Herr **Linnér**: Herr talman! För att fullt förstå skillnaden mellan reserveranternas och utskottsmajoritetens förslag måste man gå ut ifrån vad det är för uppgift domkapitlet skola ha enligt det förslag, som riksdagen nu, som jag hoppas, går att antaga.

Enligt den äldre organisationen hade domkapitlet i hög grad blandade uppgifter. De hade en viss fastighetsförvaltning, som krävde av dem en ekonomisk och administrativ sakkunskap. De voro domstolar i vissa fall och vidare i någon mån ledare av eller åtminstone organ för det kyrkliga livet, i det att de hade vissa administrativa befogenheter i avseende å det kyrkliga livet, och slutligen kvarstodo de såsom ett viktigt organ för folkundervisningen. Efter införandet av stiftsnämnderna år 1932 ha de ekonomiskt administrativa uppgifterna i huvudsak bortfallit. Den uppgift, som nu enligt detta förslag kvarstår såsom huvudsak för dem, är att vara ett ledande organ för det kyrkligt religiösa livet inom stiftet och att tillika vara ett organ för folkundervisningen.

För bägge dessa uppgifter är domkapitlet utrustat enligt den sammansättning, som av Kungl. Maj:t har föreslagits i propositionen, med ett undantag enligt utskottets enhälliga mening: att folkundervisningsmomentet blivit alltför litet beaktat; och fråga är, huruvida med denna begränsade uppgift behövs en sådan administrativ kraft som stiftssekreteraren. Den har behövts tidigare. Behövs den nu för domkapitlet såsom ett kyrkligt religiöst organ? Det förefaller, som om den frågan knappast kunde besvaras med annat än nej. Där emot behövs den för domkapitlet, då det fungerar såsom domstol, och den uppgiften fyller enligt Kungl. Maj:ts förslag, till vilket utskottsreservanternas anslutit sig, i det att domkapitlet kompletteras i de få fall, då det tjänstgör såsom domstol, med stiftssekreteraren såsom bisittare och röstberättigad ledamot. Men när det gäller de rent kyrkliga och religiösa frågor, som omtalas i den grundläggande 13 § av lagen, finns det inte någon som helst anledning att taga in en rent administrativ skolad man. Om det blir några frågor, låt mig säga kyrkliga byggnadsfrågor eller sådant, av ekonomisk eller juridisk innebörd, t. ex. om det kommer någon fråga angående en kyrklig fastighet under

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

domkapitlets avgörande, står stiftssekreteraren till förfogande med sin sakkunskap. Han har gjort den utredning, som av domkapitlet begärts och för domkapitlet behövs, och på denna utredning kan domkapitlet bygga sitt avgörande. Därmed förefaller det, som om man hade erhållit, fullt tillräckligt representerad, den sakkunskap, som kan behövas. Sätter man nu in stiftssekreteraren som ledamot, blir det otvivelaktigt så, att det uppstår en förskjutning mellan de element, beträffande vilkas representation departementschefen sökt vinna en lämplig avvägning. Man kan inte komma ifrån den förskjutningen. Man kan göra det endast genom att presumera, att stiftssekreteraren har den eller den inställningen. Det skall man emellertid inte göra. Man vet endast, att stiftssekreteraren är helt enkelt en administrativt skolad jurist, låt oss antaga en förträffligt administrativt skolad jurist, men han representerar icke något av dessa lekmannaelement, som tillsammans skola företräda det kyrkliga och religiösa livet inom stiftet.

Det är en sida av saken, som här inte berörts, men som jag anser, att man inte bör förbigå. Det är frågan om den ekonomiska innebörden av en förändring av stiftssekreterarens ställning. De sakkunniga ha på denna punkt varit fullkomligt öppna, och det är endast att hålla dem räkning för. De säga, att om stiftssekreteraren erhåller ställning såsom ledamot, bör därav följa en förhöjning av hans löneställning. De ifrågasätta, att han skall placeras i lönegrad B 30 eller samma lönegrad som byråchefer och avdelningscheferna hos länsstyrelserna. Man måste då fråga sig, såsom departementschefen gjort, om det är skäl, då vi nyligen haft denna löneroglering, att på nytt taga upp en lönefråga för stiftssekreterarna. Jag tror vi måste besvara den frågan med nej. I de flesta fall tjänstgöra stiftssekreterarna såsom sekreterare i stiftsnämnderna. Frågan är, i vad mån detta kan fortfara på samma sätt eller om det faktiskt kommer att behövas i framtiden, när den ekonomiska och administrativa organisationen blivit fullt genomförd, en dubbling av tjänsterna. Det kan man inte i denna stund avgöra. En löneroglering bör för närvarande icke äga rum, men om den icke bör det, bör den icke heller föregripas genom att man, på sätt de sakkunniga föreslagit, ger åt stiftssekreterarna en sådan ställning, att de på den kunna bygga anspråk på löneförhöjning.

Enligt min föreställning kvarstår icke något annat skäl att ge stiftssekreterarna ledamots ställning än att man säger, att deras ansvarsfulla uppgift motiverar detta, men däremot må erinras, att det finns en mängd andra tjänstemän, som handla med största ansvar och samvetsgrannhet utan att vara ledamöter, och jag är övertygad om att stiftssekreterarna komma att handla på samma sätt vare sig de äro ledamöter eller tjänstemän. Jag tror således, att man med full trygghet kan anse, att departementschefen — bortsett från den brist på representation för skolintresset, som utskottet sökt fylla — har på ett mycket lyckligt och för domkapitlets uppgifter väl avvägt sätt sammansatt domkapitlet enligt det i propositionen innefattade förslaget. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herr förste vice talmannen *Magnusson*, fröken *Welin* samt herrar *Holmdahl*, *Laurén*, *Hansson* i Hönö, *Olsson* i Staxäng, *Hansson* i Rubbestad, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Larsson*, *Gustafson* i Kasenberg, *Eriks-son* i Falun, *Aronson*, *Sundström*, *Lindmark* och *Nilsson* i Antnäs.

Herr **Hallén**: Herr talman! Det var endast en liten detalj i herr Linnérs anförande, som jag ville omedelbart bemöta. Herr Linnér sade nämligen, att stiftssekreterarna icke skulle vara lämpliga att vara ledamöter, då det ofta

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

kunde komma sådana ärenden till avgörande, där det icke speciellt kommer an på deras juridiska sakkunskap, ärenden av rent kyrklig, religiös natur. Naturligtvis! Det är en vanlig invändning, men den drabbar med lika stort skäl den s. k. föredragande i skolärenden. Vi sakkunniga ha föreslagit bara en föredragande i skolärenden, som alltså icke skulle göras till ledamot. Nu har man både i propositionen och utskottet gått in för att göra honom till ledamot. Då kan man fråga: om skolinspektören bör sitta som ledamot för att bevaka skolans synpunkter och företråda sakkunskapen på det området, skall denna ordning gälla bara för skolmannen; kunde den inte få gälla även för stiftssekreteraren, så att han kan få vara ansvarig sakkunnig på sitt gebit. Stiftssekreteraren kan mycket väl vara synnerligen kvalificerad i de rent kyrkligt religiösa frågorna, han kan ha en mycket värdefull uppgift att fylla. Herr Linnér sade något om att stiftssekreteraren inte representerar direkt den kyrkligt religiösa opinionen inom stiftet. Därom vet man inte något. Vi ha stiftssekreterare, som äro kyrkobroder eller på annat sätt leva med i det kyrkliga praktiska arbetet lika mycket som någon annan.

Herr Linnér, som nu för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Det är ju ändå alldeles omöjligt att jämföra dessa båda saker, herr Hallén. Det ena är, att här finnes en brist enligt hela utskottets uppfattning i representationen för de intressen, som med nödvändighet skola behandlas av domkapitlen efter nuvarande organisation, nämligen för så vitt angår folkundervisningsärenden. Den bristen ha vi ansett nödigt att fylla och i enlighet därmed ändrat domkapitlets sammansättning. Det andra är, att stiftssekreteraren kan vara en mycket kyrkligt intresserad man. Ja, visst i all världen kan han vara det! Låt oss hoppas han är det, men ingen människa kan påstå, att det är därför han sättes in i domkapitlet, utan det är för att representera en viss administrativ sakkunskap. Det är det enda rimliga motivet, och då får man pröva, om den sakkunskapen för domkapitlet har den valör, att den bör representeras eller ej. Vi reserverar säga, att det icke är nödvändigt.

Härpå anförde:

Herr Olsson i Rimforsa: Herr talman! Det kan ju vara ganska vanskligt att efter de anföranden, som hållits från olika håll, och efter de instämmanden, som följt på dessa, våga anmäla sin avvikande mening. Emellertid är det särskilt i två avseenden, som det föreligger ganska egenartade förhållanden, då det gäller den fråga vi nu ha att behandla. Det första är den gruppering av utskottets ledamöter som har inträffat, då vi finna hela första kammarhalvan av utskottets ledamöter stå på utskottets ståndpunkt, under det att, jag skulle tro, tre fjärdedelar av andra kammarens ledamöter i utskottet stå som reserver. Men det betyder inte så mycket.

En annan sak, som är ovanlig, är arten av den fråga vi ha att behandla. Det är en 250 år gammal lagstiftning, som vi få lov att försöka rätta till där den brustit. Det är väl icke mer än en mening rådande i kammaren, att i det avseendet föreligger ett verkligt behov. Hos alla finnes en verklig önskan, att förslaget skall genomföras så att reformen kommer i gång.

Det är icke första gången det är fråga om reformer på området. Redan 1828, 1846, 1873, 1891, 1906 och 1918 ha verkstälts utredningar i denna fråga, men det har stannat vid utredningar. Så tillsattes år 1934 en ny utredning, denna har resulterat i det förslag, som av utskottet prövats och nu behandlas. Det är klart, att man kan ha olika uppfattningar på den punkt vi nu strida om, nämligen stiftssekreterarnas ställning. Jag skall villigt medge, att då vi

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

hade de första debatterna i utskottet, var jag mycket tveksam på den punkten, men sedan vi hållit på länge och väl med att skärskåda och diskutera frågan ut och in, måste jag stanna för utskottets ståndpunkt. Jag skall icke närmare söka motivera vår ståndpunkt. Det har redan gjorts. Jag skall bara tillåta mig att citera några ord från sid. 7 i utskottets utlåtande, vilka synas mig fullt klarlägga utskottets uppfattning. Det heter där: »De sakkunniga hade anslutit sig till den meningen, att den juridiska och administrativa sakkunskapen borde vara företrädd av någon medlem av kapitlet. Den lämpligaste utvägen att tillföra kapitlet dylik sakkunskap syntes vara att låta stiftssekreteraren inträda såsom ledamot i kapitlet. Stiftssekreterarens uppgifter hade i den år 1931 utfärdade arbetsordningen preciserats och utsträckt, och den bestämmelsen hade införts, att stiftssekreteraren ägde deltaga i domkapitlets överläggningar med rätt för honom att, då beslut ej överensstämde med av honom uttalad mening, anteckna denna till protokollet. Härigenom hade i själva verket stiftssekreteraren kommit så nära ställningen som ordinarie ledamot, att det snarast vore en ofrånkomlig konsekvens, att han formligen insattes som sådan. Såsom skäl mot stiftssekreterarens insättande i kapitlet hade anförts bland annat, att han som medlem av detsamma skulle bliva alltför mäktig.» Sedan heter det längre ner: »Utan tvivel komme stiftssekreteraren i framtiden liksom tidigare genom sin ingående förtrogenhet med ärendena och stiftet och sin överblick över stiftsstyrelsen i dess helhet, jämväl vad den ekonomiska sidan av densamma anginge, att utöva ett betydande inflytande. Men detta komme att bliva fallet, vare sig han insattes som medlem av kapitlet eller ej. Snarast skulle ett sådant insättande innebära, att han erhöle en officiell ställning och jämväl ett ansvar för besluten, som bättre motsvarade hans faktiska myndighet, än hans nuvarande ställning gjorde.» Jag kan icke neka till att mycket talar för riktigheten av detta resonemang.

Jag skall sedan övergå till den vid utlåtandet fogade reservationen. Av herr Hallén har nyss vidrörts vad jag särskilt tänkte fästa mig vid. Reservanternas säga, då de angiva domkapitlets uppgift: »Domkapitlens huvuduppgift är — bortsett från befattningen med folkundervisningen — enligt 13 § 1 mom. i lagförslaget att taga noggrann kännedom om stiftets förhållanden, verksamt beflita sig om det kyrkliga livets vård och förkovran samt tillgodose församlingarnas behov och befrämja den kristna kärleksverksamheten och ungdomsvården inom stiftet. I propositionen framhålles jämväl att domkapitlens verksamhet icke i framtiden bör inriktas endast på rent administrativa uppgifter, utan att kapitlet böra sättas i stånd att taga aktiv befattning med kyrkans liv och gärning i stiftet.» Det är enligt mitt förmenande fullkomligt riktigt, och jag instämmer gärna i reservationen på den punkten. Men jag frågar mig själv: skola domkapitlets förutsättningar för denna uppgift på något sätt förringas därigenom att stiftssekreteraren får säte och stämma i domkapitlet? Vi ha dock som självskrivna ledamöter i domkapitlet biskopen och domprosten. Vi ha vidare en av stiftets präster vald prästerlig ledamot och det är tämligen klart, att man hos dessa tre personer kan finna för dessa uppgifter erforderliga egenskaper och kvalifikationer. Gå vi sedan vidare, skola vi ha en lekman, som skall vara känd för nit och intresse för hithörande frågor. Det är fyra. Vidare skall på grundval av domkapitlets förslag av Kungl. Maj:t utnännas en andra lekmanaledamot, som skall vara känd för att ha ekonomisk insikt och kunna vara till gagn på det ekonomiska området inom domkapitlets verksamhet. Jag ifrågasätter emellertid om denna insikt hos denne ledamot behöver utesluta den möjligheten, att även han kan ha verkligt intresse för de domkapitlets uppgifter som jag nämnde. Detsamma kan man säga om den skolman, som skall få plats i domkapitlet; en man, som hela sitt liv sysslat med

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

ungdomens fostran, kan ha lika stort intresse för nämnda uppgifter som någon annan. Då återstår stiftssekreteraren. Jag skulle vara nog djärv att tro — om det nu skulle vara ett bevis på djärvhet — att även bland stiftssekreterarna sådana kunna finnas — och jag vågar tro, att de finnas — som inte bara ha intresse för lagar och paragrafer utan även för sådana allmänna intressen, som enligt reservanternas mening böra vara företrädade i domkapitlet. Jag menar, att reservanternas motivering på den punkten inte avskräcker mig från att vidhålla min ståndpunkt med avseende å sammansättningen av domkapitlet.

En sak i Kungl. Maj:ts förslag synes mig litet egendomlig. Enligt detta skall stiftssekreteraren i vissa ärendens handläggning — det kanske blir de allra flesta, det är jag villig att erkänna — deltaga endast som tjänsteman men vid vissa tillfällen inträda som fullmyndig ledamot av domkapitlet. Jag kan inte säga det med bestämdhet, men jag misstänker mycket starkt, att liknande organisatoriskt förhållande inte kan uppvisas på något annat område. Åtminstone måste jag erkänna, att jag inte känner något fall, där en befattningshavare i en styrelse har att vid sidan av sin egentliga tjänsteuppgift då det gäller vissa frågor rycka upp som fullmyndig ledamot av den beslutande myndigheten. Jag tycker inte, att som avgörande skäl här bör kunna åberopas, att en nu rådande ordning kommer att bibehållas.

I fråga om skolmannen skall jag inte säga något. På den punkten har nämligen dess bättre utskottet varit enigt, och jag tänker att ingen större debatt där skall behöva uppstå.

Vad gäller lönefrågan kan jag erkänna, att jag verkligen hajade till, då det anfördes att den reform, som utskottet gick in för, kanske skulle medföra en avsevärd kostnadsökning. Stiftssekreterarna skulle nämligen få en högre löneställning. Då jag närmare tänkte på saken och sökte bilda mig en uppfattning därom, måste jag emellertid fråga mig själv, varför man kunde ifrågasätta en så avsevärd förskjutning i för stiftssekreterarna nu gällande löneförhöjningar. Stiftssekreterarna ha nu sinsemellan litet olika löneställningar. De äro uppdelade i lönegraderna 26, 27 eller 28. Nu säges, att man får vara beredd på att höja lönerna över hela linjen ända upp till lönegraden 30. Den första förutsättningen för en lönehöjning synes mig ovillkorligen vara att den nya ställningen skall medföra ökat arbete. Jag har ingen erfarenhet på detta område och kan därför icke yttra mig bestämt, men min uppfattning är den, att det inte kommer att medföra något egentligt ökat arbete för stiftssekreteraren om han skulle få ställning som ledamot av domkapitlet. En högre löneställning för honom synes mig icke vara tillräckligt motiverad med att han får ökat inflytande och på samma gång en mera ansvarig ställning. Det är nog icke någon stor fara för att vi skola komma att stå inför en stor lönestrid, om stiftssekreteraren får ställning som ledamot av domkapitlet.

Jag hade, herr talman, haft mera att säga, men då andra talare äro anmälda skall jag inskränka mig till det sagda och be att därmed få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag har inom första lagutskottet givit uttryck åt den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts proposition både i fråga om antalet ledamöter i domkapitlet och i fråga om kapitlets sammansättning var rätt avvägd. Jag har nämligen inte som herr Hallén kunnat tillägna mig den uppfattningen, att t. ex. den lärde mannen skulle bli så betydelselös i det nya domkapitlet. Och jag tycker, att det ligger något, som riksdagen bör beakta, i den kungl. propositionen att när vi reformera skola vi försöka på ett pietetsfullt sätt bevara vad som har historiskt värde och som vi kunna ha

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

nytta av att ha kvar. Av den anledningen ansåg jag, att Kungl. Maj:ts proposition skulle kunna tagas obeskuren. Men sedan jag närmare läst yttrandena i ärendet, framför allt skolöverstyrelsens och skolmännens yttranden, fann jag det lämpligt, att i stället för den lärde mannen i domkapitlet insattes en i skolärenden erfaren ledamot. Jag kan nämligen icke inse, att den omständigheten, att domkapitlet möjligen i en framtid skola upphöra såsom mellaninstans för skolärendena, skulle behöva utgöra ett hinder för att man sätter in en skolman som ordinarie ledamot i domkapitlet. Jag tror dessutom inte, att vi stå så nära reformen att skapa en mellaninstans för skolärendena. Och i den mån staten tar herraväldet över skolväsendet, försvinner behovet — något sådant kan jag för övrigt ej anse förefinnas — av en speciell mellaninstans för skolärendena.

Vad som skiljer utskottet och reservanterna är frågan om stiftssekreteraren skall vara ledamot eller ej i domkapitlet. Detta är inte någon lämplighetsfråga för mig. Det är inte hugget som stucket hur därvidlag förfares. Här är det en icke oviktig principfråga vi diskutera, och det förvånar mig om riksdagen år 1936 vore benägen att göra till självskrivnen ledamot av domkapitlet en tjänsteman, som för domkapitlets verksamhet inte har någon annan uppgift att fylla än tjänstemän i allmänhet ha i vår förvaltning. Vi godkänna aldrig självskrivnenheten i andra fall än där en tjänstinnehavare verkligen behärskar alla områden, där han skall sitta som självskrivnen ledamot. Departementschefen har tydligen beaktat de synpunkterna, när han gått att bestämma, hur domkapitlet skall sammansättas. När vi godkänna § 13 i den lag vi diskutera och därvid erkänna att programmet för domkapitlets verksamhet är där rätt angivet, vill väl ingen bestrida, att inte domprosten och biskopen böra vara självskrivna. De behärskar alla områden inom domkapitlets verksamhetsområde, som enligt den nya lagen skola tillgodoses. Är stiftssekreterartjänsten av den beskaffenheten, att innehavaren av den tjänsten bör vara ledamot av domkapitlet? Visst inte. Vilka kvalifikationer är det man ställer på stiftssekreteraren? Enligt den kungl. propositionens formulering skall han vara en lagfaren man. Han skall med ett ord vara jurist, en juridisk och administrativ rådgivare, som domkapitlet behöver för sin administrativa verksamhet. Men stiftssekreteraren behöver inte i fråga om kyrklig verksamhet ha samma kvalifikationer som domprosten, biskopen och den av prästerna valde prästmannen. Stiftssekreteraren är uteslutande tjänsteman. Han kan klanderfritt sköta sin tjänst utan att ha dokumenterat sig såsom särskilt verksam på alla de områden domkapitlets verksamhet kommer att röra sig. Under sådana förhållanden förstår jag inte, huru de, som i allmänhet ha betänkligheter mot självskrivnenheten, i detta fall vilja till självskrivnen ledamot i domkapitlet göra den, som endast behöver besitta egenskapen, att vara kunnig administrativ jurist, och jag tror, att man även på detta område skattar stiftssekreterarens verksamhet för högt. Tror någon, att herrarna i domkapitlet, med den sammansättning det får, inte behärskar de lagar, som reglera domkapitlens verksamhet? Skulle man kunna förutsätta, att biskopen, domprosten och den av prästerna valde prästmannen inte äro tillräckliga kännare av den lag, som reglerar den kyrkliga verksamheten för att utan stiftssekreteraren som medansvarig ledamot kunna klara uppgiften? Stiftssekreteraren blir enligt min mening den rent expeditionelle tjänstemannen. Då frågar jag herrarna: Är det riktigt, att en tjänsteman, som tjänstgör i domkapitlets kansli, tillika skall vara sin egen förman? Är det riktigt gentemot den, som står som ledare för domkapitlet, nämligen biskopen, att denne tjänsteman kan säga: Jag har lika stort inflytande, jag är lika mäktig i mina handlingar i egenskap

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)
 av ledamot i domkapitlet som ni i egenskap av biskop? Det är orimligt att ge en tjänsteman i domkapitlet en ställning, som på alla andra områden i samhällslivet, där vi reformera, anses olämplig. De lantmän som här ställt sig på självskrivenhetens princip beträffande stiftssekreteraren borde tänka efter, om det alltid varit lyckligt, om i hushållningssällskapet sekreteraren ovillkorligen skulle vara självskriven ledamot. Där gäller det ändå ett område, där sekreteraren mera behärskar hela förvaltningsområdet än här. Jag tror, att andra kammaren och riksdagen sviker en mycket viktig princip, om man i detta fall bifaller utskottets förslag, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Wallerius: Herr talman! Jag ansluter mig till reservationen. Motiveringen för denna har på ett som jag tycker övertygande sätt framförts av statsrådet och av herr Linnér. Jag kan i stort sett nöja mig med att instämma med dem. Men i anslutning till vad nyss sagts om den tendens, som gör sig gällande att inte ha sekreterare som självständiga medlemmar i styrelser och institutioner av något så när jämförligt slag som detta, vill jag även med risk att upprepa vad förut sagts, dock i hopp om att något nyansera det, framhålla något, som jag tror vara ett giltigt skäl härför. Stiftssekreteraren är föredragande och verkställande. Såsom utskottet nu formulerat bestämmelserna, skall man belasta honom — kan man säga — med att utöver dessa funktioner, där objektivitet är så i högsta grad av nöden, ha en sin egen ståndpunkt att motivera och förfäktat. Det är ett resonemang, som för mig betydligt ganska mycket, och jag tror, att det behöves inte vidare utläggas.

När man sedan talar om, att han skulle få mera ansvar, är det talet redan bemött. Han får samma ansvar som nu och något, som man ytterligare ger honom, nämligen att svara för sin egen mening och eventuellt kämpa för den.

Slutligen vill jag säga, att då man återoppar domkapitlens uttalanden, har man inte uttalanden från domkapitlet angående det, som jag tycker, fullt tillräckliga förslag, som Kungl. Maj:t framlagt. Domkapitlet ha yttrat sig om det förut föreliggande sakkunnigeförslaget.

Med dessa ord får jag, herr talman, yrka bifall till reservationen. Jag vill i likhet med andra talare uttala min glädje över att denna fråga, som så länge varit föremål för överläggningar, nu kommit så långt som den i dag kommit.

Herr Osberg: Herr talman! Endast några få ord. Jag vill säga gent emot herr Hallén, som jämförde stiftssekreterarna med de konsultativa statsråden, att den jämförelsen verkligen är något långsökt. Om han hade nöjt sig med att jämföra dem med statssekreterarna, kunde det ha varit någon mening i det.

Herr Hallén ville göra gällande, att dessa högt kvalificerade stiftssekreterare borde äga rösträtt vid ärendenas avgörande. Hur är det i de länder, där det tillämpas juryförfarande vid domstolarna? Där tager inte domaren del i överläggningar och beslut. Han bara förklarar lagens innehåll och sedan får juryn avgöra saken. Vi ha i många år strävat emot självskrivenhet på olika områden. Herr Hedlund nämnde om hushållningssällskapen. När det var fråga om omorganisation av hushållningssällskapen för några få år sedan, sades det, att sekreteraren skulle vara självskriven ledamot. Det ändrade riksdagen för ett par år sedan och tog bort självskrivenheten. Man skall inte säga, att personer få mindre ansvar, om de få en annan ställning. Hur många av landets praktiska män är det inte som få ha ansvar utan att få vara med och bestämma? Tänk på alla sekreterare i våra affärsdrivande verk, som inte få vara med om att fatta beslut men dock få utreda sakerna och framlägga dem. Vi skola inte göra så,

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

att vi avlyfta ansvaret från tjänstemännen, därför att de inte få vara med om att bestämma. Det är rätt, som statsrådet sade, att de skola vara tjänstemän och sköta sina funktioner oberoende av medbestämmanderätt. Och jag tror, att vi kunna få tillräckligt med dugliga personer, som känna sitt ansvar, även om de inte få vara med om att besluta. Jag kan inte tänka mig annat, herr talman, än att det blir en stor majoritet för reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Herr Hallén åberopade i sitt anförande uttalanden från de flesta domkapitlen, vilka, enligt vad han förklarade, inte haft något att invända mot att stiftssekreteraren skulle bli ledamot av domkapitlet. Ja, det är yttranden från de nuvarande domkapitlen med den sammansättning de ha och som stå under avskrivning. Och de auktoriteterna äro väl inte så mycket att åberopa ens för herr Hallén själv, ty om herr Hallén studerar — vilket han väl gör — sitt anförande i protokollet, skall han finna, att han strax efter detta yttrande förklarade, att de nuvarande domkapitlen voro litet underliga.

Orsaken till att jag begärde ordet var emellertid att jag ville göra en fråga till utskottets majoritet. § 10 i förslaget innehåller föreskrifter om, hur det skall förfaras, om preses och vice preses ha förfall, vem som då skall föra ordet, och då säges det, att det får vara vilken som helst av de övriga ledamöterna i domkapitlet utom stiftssekreteraren. Det skulle vara intressant att få veta, varför i detta fall stiftssekreteraren inte får anses vara likvärdig de andra ledamöterna i domkapitlet. Jag förmodar, att den, som förde utskottets talan först här i dag, är beredd att ge kammaren besked på den punkten. För övrigt ber jag att få förklara, att jag har samma uppfattning i denna sak som reservanterna.

Herr **Johnsson** i Kalmar: Herr talman! Jag deltog i den förberedande behandlingen av denna fråga inom utskottet och även i den förberedande voteringen samt ställde mig då på den ståndpunkt, utskottsmajoriteten intagit. Jag byggde därvid först och främst på de sakkunnigas uttalande, vilket också, såsom man nyss här sagt, blivit tillstyrkt av tio domkapitel samt dessutom av kammarkollegium och statskontoret. Man finner av detta, att alla de myndigheter, som varit i tillfälle att höras i denna fråga, ställt sig på de sakkunnigas linje, utom två av domkapitlen, och av den anledningen har jag för min del ansett, att det fanns goda skäl för att följa de sakkunniga. Nu har det här sagts, att man inför en ny princip — det var herr Hedlund i Östersund, som nämnde något därom — genom att tillämpa vad utskottsmajoriteten föreslagit. Det är emellertid ändå på det sättet, att när det gäller stiftsnämnden är sekreteraren även ledamot, och i det fallet har man fortfarande tillämpat, att stiftssekreteraren skall vara sekreterare i stiftsnämnden. Följden blir då, att i domkapitlet får han icke vara självständig ledamot, men när han kommer till stiftsnämnden, blir han där ledamot. Jag undrar, om man verkligen här bryter mot en princip, som riksdagen för icke alls så länge sedan slagit in på.

Såsom det tidigare påpekats, har stiftssekreteraren, när det gäller handläggning av rättegångsmål i domkapitlet, där säte och stämma, men i andra frågor har han icke något avgörande. Det har också sagts av de sakkunniga — och det har understrukits av utskottet — att han ligger så nära det ena och det andra, att man bör göra honom till en fullt självständig ledamot. Jag har därför ansett mig icke böra frånga den inställning, jag intog, då denna

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)
fråga första gången behandlades, och ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr Hallén: Herr talman! Jag vill blott ge en replik till herr Jonsson i Eskilstuna. Han erkände visserligen, att tio av våra tolv domkapitel tillstyrkt förslaget om att stiftssekreteraren skulle vara ledamot av domkapitlet, men menade, att man icke fick överskatta detta, därför att dessa yttranden kommit från domkapitel, som stodo på avskrivning. Han citerade själv ett uttryck av mig, däri jag icke betygat så stor tilltro till de gamla domkapitlen. Det är mycket riktigt, och det ligger — man skall ju erkänna riktigheten av vad en motståndare säger — något ganska fintligt i herr Jonssons lilla observation, men jag kan kanske få returnera den och säga, att vi veta mycket väl, att när dessa tio domkapitel yttrat sig, har det åtminstone i många fall egentligen varit stiftschefens närmaste man, som formulerat dessa yttranden. De ha baserat sina förhoppningar om de nya stiftsstyrelsernas ökade effektivitet genom att stiftssekreteraren blir medlem av domkapitlet på grundvalen av i regel mångårig erfarenhet. Det är alltså den personliga erfarenheten och det personliga förtroendet som ligga bakom dessa tio domkapitels tillstyrkan.

Sedan skulle jag vilja säga till min vän, Verner Hedlund, då han, mycket klokt för övrigt, vädjade till kammaren att överväga, huruvida det vore oportunt att nu år 1936 tillämpa självskrivningsprincipen — den har riksdagen tidigare börjat taga avstånd från — att den saken kan man naturligtvis diskutera. Men då vill jag i stället säga: Om man berövar stiftssekreteraren, vilken jag tycker inte alls kan jämföras med sekreteraren i ett hushållningssällskap, rösträtt, minskar man ju i detta nådens år 1936 lekmannainflytandet i dessa kyrkliga institutioner, och är det fullt tidsenligt? Det har skett ganska många svängningar bland människorna i dessa stycken, men att riksdagen skulle på detta sätt liksom slå vakt om ett, jag säger, rent stegrat biskopligt inflytande, är ganska märkligt år 1936. Lägg märke till, bland annat, att i en hel del ärenden biskopen ensam skall besluta efter föredragning av stiftssekreteraren, alltså utan domkapitlet.

Herr Hedlund var inne på att det väl icke kunde anses vara riktigt rätt, att den, som är domkapitlets tjänsteman, skall sitta jämsides med biskopen och kunna säga: »jag är lika god som du» — som uttrycket föll. Ja, så kan man säga, men man kan också se saken på ett annat sätt. Stiftssekreteraren skall representera lekmannasynpunkterna i domkapitlet och skall föredraga inför biskopen icke blott genom att objektivt lägga upp ärendet utan också genom att framföra sina synpunkter på detsamma. Det kan då ha sin stora betydelse, att stiftschefen vet, att om ärendet måste flyttas över till domkapitlet, stiftssekreteraren är en man, som där kommer att utöva rösträtt. Detta innebär, menar jag, att man slår vakt om lekmannasynpunkterna och hävdar dem i domkapitlet, och det tycker jag är mycket lämpligt att göra år 1936.

Herr Gardell i Stenstu: Herr talman! Jag hade egentligen icke tänkt besvara kammaren mera, eftersom jag tycker, att vi diskuterat denna fråga så pass mycket, att det kunde vara tillräckligt, men då herr Jonsson i Eskilstuna riktade en bestämd fråga till utskottets talesman för att få reda på varför stiftssekreteraren eller sekreteraren vid Stockholms domkapitel ej kan vara ordförande, skall jag be att få svara honom på den punkten. Det förhåller sig på det sättet, att detta inte är något nytt påhitt från utskottets sida utan är samma ståndpunkt, som de sakkunniga ha intagit. Utskottet måste nämligen sätta in dessa rader, därför att sekreteraren skulle bli medlem av domkapitlet. Om herr Jonsson går över till § 15 i utskottets förslag, skall han

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

finna, att den föredragningsordning, som där stadgas, gör det nödvändigt att tillägga, att stiftssekreteraren icke kan komma i fråga som ordförande.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Bara ett ord till herr **Hallén**. Herr **Hallén** torde väl vara ganska ensam om den uppfattningen, att stiftssekreterarens insättande i domkapitlet skulle innebära ett ökande av lekman-nainslaget. Då har jag en förfärligt grumlig uppfattning om vad som menas med lekmän, ifall man kan utpeka stiftssekreteraren, som är den typiske ämbets- och tjänstemannen, såsom lekman. Jag skulle snarare vilja säga, att lek-mannaintresset kommer att förkvävas, om stiftssekreteraren skulle få något annat inflytande i kapitlet än tjänstemannens.

Herr **Hallén**: Jag vill bara säga, att det är en missuppfattning från herr **Hedlunds** sida, då han talar om stiftssekreteraren som ämbetsman. Jag talar om honom som lekman i motsättning till präst. Man skiljer ju på präster och lekmän. Jag måste säga, att tar man ifrån honom rösträtt, så minskar man lekmannainflytandet i domkapitlet.

Efter härmed slutad överläggning blev förevarande paragraf av kammaren godkänd.

Vidare föredrogs 2 §; och yttrade därvid:

Herr **Gardell** i Stenstu: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Linnér**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskotts-utlåtandet av mig m. fl. avgivna reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf i dess av utskottet föreslagna lydelse, dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr **Gardell** i Stenstu, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 2 § i föreliggande förslag till lag om domkapitel i den lydelse, som föreslagits i den vid första lagutskottets utlåtande i ämnet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda paragraf i dess av utskottet föreslagna lydelse.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt förevarande paragraf i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

3—9 §§.

Godkändes.

Ang. lag om domkapitel m. m. (Forts.)

Härpå föredrogs 10 §; och anförde därvid

Herr **Linnér**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag beträffande den nu föredragna paragrafen.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf i dess av utskottet föreslagna lydelse, dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

11—17 §§.

Godkändes.

Vid nu skedd föredragning av 18 § yttrade

Herr **Linnér**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag beträffande 18 §.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen i den avfattning, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

19 §.

Godkändes.

20 § föredrogs härefter. Därvid yttrade

Herr **Linnér**: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservanternas förslag beträffande 20 §.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf i dess av utskottet föreslagna lydelse, dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Aterstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i mom. A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Mom. B).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2).

Lades till handlingarna.

§ 14.

Ordet lämnades på begäran till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att jordbruksutskottets utlåtande

nr 81 måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å nästkommande föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till lotsverket för budgetåret 1936/1937;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande avlöningsreglementen för nyreglerade verk jämte i ämnet väckt motion; och

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag till bidrag till byggande av broar jämte två i ämnet väckta motioner; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o) och 13:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 50, i anledning av väckta motioner angående lag om barnavårdsförbund.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Björling</i>	under	4	dagar	fr. o. m.	den	30	maj,
» <i>Olofsson</i> i Digernäs	»	4	»	»	»	30	»
» <i>Johnsson</i> i Norrahammar	»	3	»	»	»	30	»
» <i>Holmgren</i>	»	3	»	»	»	30	»
» <i>Petersson</i> i Storgården	»	6	»	»	»	29	»
» <i>Carlström</i>	»	3	»	»	»	30	»
» <i>Ericson</i> i Boxholm	»	3	»	»	»	30	»
» <i>Johansson</i> i Hälleforsnäs	»	3	»	»	»	30	»
» <i>Hansson</i> i Hönö	»	4	»	»	»	30	»
» <i>Ericsson</i> i Sörsjön	»	4	»	»	»	30	»
» <i>Hansson</i> i Vännäsby	»	7	»	»	»	30	»
» <i>Lundbom</i>	»	4	»	»	»	30	»
» <i>Beck</i>	»	4	»	»	»	30	»
» <i>Norén</i>	»	5	»	»	»	29	»
» <i>De Geer</i>	»	4	»	»	»	29	»
» <i>Fält</i>	»	4	»	»	»	29	»
» <i>Hansson</i> i Rubbestad	»	5	»	»	»	31	»
» <i>Niklasson</i>	»	5	»	»	»	28	»
» <i>Olsson</i> i Ramsta	»	4	»	»	»	30	»
» <i>Svensson</i> i Grönvik	»	4	»	»	»	29	»
» <i>Andersson</i> i Södergård	»	4	»	»	»	30	»
» <i>Persson</i> i Tidaholm	»	3	»	»	»	30	»
» <i>Jonsson</i> i Haverö	»	5	»	»	»	29	»

herr	<i>Eriksson</i> i Falun	under	3	dagar fr. o. m. den	30	maj,
›	<i>Berg</i>	›	3	›	›	›
›	<i>Gustafson</i> i Kasenberg	›	2	›	›	›
›	andre vice talmannen <i>Jeppsson</i>	›	4	›	›	›
›	förste vice talmannen <i>Magnusson</i>	›	3	›	›	›
›	<i>Sefve</i>	›	5	›	›	›
›	<i>Pehrsson</i> i Göteborg	›	6	›	›	›
›	<i>Olsson</i> i Rimforsa	›	5	›	›	›
›	<i>Olsson</i> i Blädinge	›	5	›	›	›
›	<i>Hagberg</i> i Luleå	›	6	›	›	›
›	<i>Nilsson</i> i Göteborg	›	6	›	›	›
›	<i>Persson</i> i Undersvik	›	6	›	›	›
›	<i>Herou</i>	›	5	›	›	›
›	<i>Pettersson</i> i Dahl	›	4	›	›	›
›	<i>Lithander</i>	›	4	›	›	›
›	<i>Gardell</i> i Gahns	›	3	›	›	›
›	<i>Johansson</i> i Sollefteå	›	4	›	›	›
›	<i>Brädefors</i>	›	6	›	›	›
›	<i>Werner</i> i Höjen	›	4	›	›	›
›	<i>Näslund</i>	›	4	›	›	›
›	<i>Norling</i>	›	4	›	›	›
›	<i>Olsson</i> i Rödningsberg	›	4	›	›	›
fru	<i>Eklund</i>	›	5	›	›	›
herr	<i>Persson</i> i Trången	›	2	›	›	›
›	<i>Bengtsson</i> i Kullen	›	2	›	›	›
›	<i>Falk</i>	›	5	›	›	›
›	<i>Karlsson</i> i Stockholm	›	10	›	›	›
›	<i>Jonsson</i> i Mörbylånga	›	8	›	›	›
›	<i>Johansson</i> i Tväråselet	›	6	›	›	›
›	<i>Norell</i>	›	6	›	›	›
›	<i>Osberg</i>	›	3	›	›	›
›	<i>Wiklund</i>	›	6	›	›	›
›	<i>Pettersson</i> i Hällbacken	›	4	›	›	›
›	<i>Hage</i>	›	4	›	›	›
›	<i>Lind</i>	›	9	›	›	›
›	<i>Westman</i>	›	3	›	›	›
›	<i>Brännström</i> i Burträsk	›	4	›	›	›
›	<i>Blomquist</i>	›	2	›	›	›
›	<i>Frankenberg</i>	›	6	›	›	›
›	<i>Lindmark</i>	›	4	›	›	›
›	<i>Eriksson</i> i Sandby	›	3	›	›	›
›	<i>Molander</i>	›	4	›	›	›
›	<i>Lövgren</i>	›	4	›	›	›

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.